10554

Bu Harbin Kitabı

1939 Harbi

Türkiye - İngiltere ittifakı

— *ve* —

BÜYÜK BRİTANYA İMPARATORLUĞU

Yazan :

Mümtaz Faik FENİK

BU HARBİN KİTABI

1939 Harbi

Türkiye - İngiltere İttifakı

ve

BÜYÜK BRİTANYA İMPARATORLUĞU

İL HALK KÜTÜPHANESİ
Kayıt No. : 8078
Tasnif No. :

Yazan: Mümtaz Faik Fenik

Zerbamat Basımevi. ANKARA – MART 1941

İÇİNDEKİLER:

FASIL : I

Dış politikamız ve Türkiye - İngiltere ittifakı

1 — Dış politikamız, 2 — Siyasî tedbirlerimiz, 3 — Türk - İngiliz müşterek beyannamesi, 4 — Biz bu beyannameye neden lüzum gördük?, 5 — Bizim Akdeniz politikamız, 6 — Beyannamenin akisleri, 7 — Millî Şef'imizin sözleri, 8 — Nihaî anlaşma, 9 — Anlaşmadan sonraki hâdiseler, 10 — Harbin neticesi.

FASIL : II

Büyük devletin vasfı

1 — Büyük devlet kime derler? 2 — Mesaha, 3 — Nüfus, 4 — Muhaceret, 5 — Müstemleke, 6 — Muhtelif maddelere malikiyet.

FASIL : III

Ana mahsuller

1 — Gıda maddeleri, 2 — Muharrik kuvetler, 3 — Sınaî mağdenler, 4 — Kıymetli mağdenler, 5 — Kimyevî maddeler, 6 — Nebatî ve hayvanî diğer maddeler, 7 — Bu maddelerin dünyaya dağılış şekli, 8 — Dünya ekonomisinde İngiltere, 9 — İnsan unsurları.

FASIL : IV

Otarşi - Abluka - Ersatz - Mübadele

1 — Otarşi, 2 — Abluka, 3 — Ersatz, 4 — Mübadele, 5 — İptidaî maddelerin işlenilmesi, 6 — Beynelmilel ticaret.

FASIL : V

Harbin şansları ve Büyük Britanya adaları

1 — İngiltere'yi tanıyalım, 2 — İngiltere adaları, 3 — Londra, 4 — İngiltere'nin coğrafî vaziyeti, 5 — İstilâya karşı.

FASIL : VI

İrlanda

1 — İngiltere'nin İrlanda'dan endişesi, 2 — Umumî harpte İrlanda, 3 — İrlanda'nın müdafaası, 4 — İrlanda ve Almanya.

II

FASIL : VII

Büyük Britanya İmparatorluğu

1 — Britanya Milletler Cemiyeti, 2 — İmparatorluğun idaresi, 3 — Anavatanla münasebetler, 4 — İngiliz nizamı - Alman nizamı.

FASIL : VIII

İmparatorluğun teşekkül tarzı

1 — Müstemlekeler, 2 — Himayeler, 3 — Mandalar, 4 — Nüfuzlar, 5 — Dominyonlar.

FASIL : IX

Büyük Britanya İmparatorluğunun iktısadî kıymeti

1 — İmparatorluğun vüsati, 2 — İstihsal.

FASIL : X

İngiliz adalarındaki istihsal

1 — Ziraat, 2 — Balıkçılık, 3 — Yer altı servetleri, 4 — Mağdenî imalât, 5 — Mensucat sanayii, 6 — Ersatz sanayii.

FASIL : XI

Büyük Britanya ticareti

1 — İngiliz ticareti, 2 — İthalât, 3 — İhracat, 4 — Ticarî muvazene, 5 — Sermaye.

FASIL : XII

Türk - İngiliz ticaret anlaşması

1 — Umumî harpten sonra, 2 — İmparatorluğa teşmil edilen Türkiye ticareti.

FASIL : XIII

Akdeniz

1 — Akdeniz yolu, 2 — İtalya ve Akdeniz.

FASIL : XIV

Cebelüttarık

1 — Cebelüttarık ve Mihver, 2 — Cebelüttarık nasıl bir yerdir?.

FASIL : XV

Süveyş

1 — Süveyş kanalı, 2 — Umumî harpte Süveyş, 3 — 1939 harbinde Süveyş.

FASIL : XVI

Boğazlar

1 — Türk boğazlar, 2 — Montrö konferansı, 3 — Millî Şef'imizin sözleri.

FASIL : XVII

Akdeniz Adaları ve Oniki Ada

1 — Adalar meselesi, 2 — Lozan konferansına göre adalar.

FASIL : XVIII

İngiltere ve Mısır

1 — Mısır'ın vaziyeti, 2 — Mısır'daki menfaatler, 3 — Mısır'ın mahsulleri.

FASIL : XIX

Hindistan

1 — İptidaî madde kaynağı, 2 — Hindistan ve harp, 3 — Hindistan'ın vaziyeti, a) Irk, b) Din, c) Dil. 4 — Politik vaziyet, 5 — Hindistan ve ingilizler, 6 — Siyasî teşkilât, 7 — Hindistan'ın ekonomik vaziyeti, 8 — Delhi konferansı.

FASIL : XX

Avustralya

1 — Avustralya ve Afrika harbi, 2 — Avustralya ekonomisi, 3 — Avustralya ve müttefikler dâvası.

FASIL : XXI

Yeni-Zelanda

1 — Yeni-Zelanda ve harp, 2 — Yeni-Zelanda nasıl bir yerdir?

FASIL : XXII

Afrika'daki İngiliz İmparatorluğu

FASIL : XXIII

Sudan ve harp

FASIL : XXIV

Cenubî Afrika İttihadı

1 — Cenubî Afrika ve İngiltere, 2 — Eden - Smuts mülâkatı, 3 — Cenubî Afrika ittihadı ve harp, 4 — Cenubî Afrika'nın vaziyeti.

FASIL : XXV

Kanada

1 — Kanada ve harp, 2 — Tükenmez bir menba, 3 — Kanada mağdenleri.

FASIL : XXVI

Afrika'daki diğer topraklar

1 — Atlantik adaları, 2 — Garbî Hindistan, 3 — Güyan, Honduras.

FASIL : XXVII

Garp cephesi harekâtı - Büyük Britanya'nın iki müttefiki: Hollanda ve Belçika

1 — Alman taarruzu, 2 — Hollanda'nın sukutu sebepleri 3 — Belçika'nın

sukutu, 4 — Fransa, 5 — İki tarafın kazancı, 6 — Belçika, 7 — Belçika'nın harp zararları, 8 — Belçika Kongosu, 9 — Ruanda - Urundu, 10 — Hollanda, 11 — Hollanda ziraati, 12 — Hollanda sanayi mamulleri.

FASIL : XXVIII

Felemenk Hindistanı ve üçüzlü pakt

1 — Kauçuk ve petrol memleketi, 2 — Coğrafi vaziyeti, 3 — Felemenk Hindistan'ı ve üçüzlü pakt.

FASIL : XXIX

Birleşik Amerika - üçüzlü pakt ve Amerika yardımları

1 — Üçüzlü pakt ve Amerika, 2 — Amerikan yardımı, 3 — Amerika'nın harp masrafları, 4 — Tediye meselesi, 5 — İngiltere'nin harp masrafları, 6 — Döviz tedbirleri, 7 — Ariyet malzeme verme kanunu, 8 — Amerikan İngiliz tesanüdü.

FASIL : XXX

Pasifik Okyanosu ve Amerika

FASIL : XXXI

Harbin kanı petrol

1 — İnsan ve motör, 2 — Petrolün ehemiyeti, 3 — Petrol stratejisi, 4 — İngiltere'nin petrol istihsalâtı, 5 — Avrupa petrolleri, 6 — Romanya petrolleri, 7 — Petrol stoklarını bombardıman, 8 — İtalya.

FASIL : XXXII

Netice

1 — Kıta otarsisi kabil midir? 2 — İstihsal harbi, 3 — Yıldırım harbi-tahrip harbi, 4 — Dünya efkârıumumiyesi.

— S O N —

BİBLİYOGRAFYA

Bu kitabın hazırlanması için istifade ile müracaat edilen eserlerden bazıları şunlardır:

1 — Les principales puissances économiques du Monde - André Allix - A. Leyritz ve Meriler tarafından, 4 üncü tabı 1939 - Hatier Kitabevi, Lyon.
2 — Géographie pour tous - A. Fayard Kitabevi.
3 — Géographie de l'Europe - Raoul Blanchard.
4 — Activité humaine - Statistique comparée de géographie économique.
5 — Géographie économique (Bruxelles Üniversitesinde verilen ders kurları- De Leener).
6 — İnstitut autrichien de Statistique graphique neşriyatı.
7 — Offensive allemande en Europe - Gabriel Louis Jaray.
8 — Etats-Unis, André Maurois.
9 — Statistiques: Minerais et Métaux, 1939.
10 — Annuaires statistiques de la Société des Nations 1938-1939.
11 — M. T. A. Mecmuası kolleksiyonu.
12 — Les murs sont bons - Henry Bordeaux.
13 — Colonies et matières premières (Publications de la Conciliation Internationale).
14 — Théorie du commerce international, de Leener.
15 — Ulus kolleksiyonu.
16 — Colonisation (Bruxelles Üniversitesinde okutulan kurlar).
17 — Lozan - Cemil Bilsel.
18 — Lozan konferansı zabıtları.
19 — Lozan sulh muahedesi.
20 — Osmanlı muahedeleri - Reşat Ekrem Koçu.

I — DIŞ POLİTİKAMIZ VE TÜRKİYE - İNGİLTERE İTTİFAKI

1 — DIŞ POLİTİKAMIZ:

Türkiye'nin dış siyasetinin ana hatları sarihtir: sulh ve emniyet. Bunda hiç bir zaman hiç bir değişiklik yapmış değilizdir. Zaten Parti programmızm esasları arasında sulh ve emniyet, "Yurdda sulh, cihanda sulh" sözü ile gayet veciz bir surette ifade edilmiştir. Eğer biz yurdda sulhu kurduğumuz halde cihanda sulh olmazsa, olmamışsa bunda bizim kabahatımız yoktur. Ve nihayet, içleri 20 inci asırda istilâ hırsiyle yananların ateşlerini yalnız bizim dökeceğimiz sulh ve emniyet suyu söndüremez. Fakat buna rağmen Türkiye sulhu korumak için, daima ve her fırsatta elinden geleni yapmaktan çekinmemiş, daima ona hizmet etmiştir. Eğer günün birinde icap ederse, onu harple dahi müdafaada kusur etmiyecektir. Çünkü, **bizim sevdiğimiz, bizim koruduğumuz sulh, ancak istiklâlimiz ve emniyetimizle tahdit edilmiştir. Biz onu ancak kendi hudutları dahilinde tutabiliriz. Unutmamak lâzımdır ki, tecavüz fikrini durduracak olan başlıca âmil, tecavüz tehlikesine maruz bulunanlarm kendi hüriyetlerini müdafaa hususundaki sarsılmaz mukavemet ve mücadele iradelerin - den ibarettir.** Fakat bu da kâfi değildir. Ayrıca bu iradeyi kuvvetli bir ordunun himaye altına alması lâzımdır. Türkiye her türlü

tecavüz ihtimaline karşı bu iki mühim unsuru takviye etmiştir:

1 — **Vatan ve istiklâl müdafaası uğrunda bütün Türkiye, Millî Şef'in etrafında tam bir millî birlik halindedir.**

2 — **Her gün daha kuvvetlenen Türk Ordusu bu millî birliğin en büyük dâvacısı, istiklâl ve emniyetimizin koruyucusudur.**

İşte biz, bu iki kuvete, millî birliğe, ve ordumuza dayanarak, sulhu korumayı şiar edindik. Ama eğer günün birinde bize kem gözle bakan veyahut bize tecavüz emelleri besliyecek kadar cür'et gösterenler bulunacak olursa onlara, her türlü vasıtalarla karşı koymak azminde, cesaretinde ve kuvvetindeyiz. Bunun için de siyasî, askerî bütün tedbirlerimizi almış bulunuyoruz. Biz bu kitapta, askerî tedbirlerimizi izah edecek değiliz. Hudutlarımızı bekliyen kahraman askerlerimizin çehrelerinde okunan azim ve irade herkese kâfi bir izahtır. Diğer taraftan ordumuz, en modern âletler ve malzeme ile teçhiz edilmiştir. Müdafaamızın maddî ve mağnevî bütün cepheleri tam ve sıkıdır.

2 — SİYASİ TEDBİRLERİMİZ:

Siyasî tedbirlerimize gelince, biz, bütün devletlerle ve hele komşularımızla dost olmayı ve iyi münasebetler idamesini, esas ittihaz etmişizdir. Dünyanın bugünkü karışık ve buhranlı devresinde kan, barut ve duman kokuları arasında kimin çehresi hakikîdir, kimin yüzünde maske vardır, bunu açıkça farketmiye imkân yok gibi sanılır. Fakat, harbin bu ikinci yılı zarfında bütün arzular aşağı yukarı belli olmuştur. Biz bunu tasrih etmedikse, kimseye fena niyet atfetmemek içindir. Fakat tasrih etmeyişimiz, o kimselerin fena niyet beslemelerine mani olmamıştır. Nitekim zaman zaman bunun tezahürlerini de görmüş ve bunlara karşı icap eden askerî tedbirlerle beraber, siyasî tedbirlerimizi almışızdır.

3 — TÜRK - İNGİLİZ MÜŞTEREK BEYANNAMESİ:

Daha harp başlamadan üç buçuk ay evvel 12 Mayıs

1939 cuma günü, Büyük Millet Meclisinde kabul edilen Türk - İngiliz müşterek beyannamesi ve onu takip eden siyasî anlaşma, bu tedbirlerimizin başında gelir. O gün, muhterem Başvekil Doktor Refik Saydam'ın çok güzel ifade ettiği gibi, Cümhuriyet Hükümeti, hiç bir memleket aleyhine müteveccih olmıyan, hiç bir memleketi ihata ve izrar maksadına matuf bulunmıyan, bilâkis milletleri harbin feci âkıbetinden masun bulundurmak maksadını güden bir sulh, müdafaa ve emniyet beraberliğinde İngiltere ile yan yana yürümek ve yer almak için Millet vekillerinin müsaade ve tasvibini istemiştir. Hükümetin bu talebi Mecliste alkışlarla ve mevcudun ittifakı olan 353 reyle kabul edilmiştir.

4 — BİZ BU BEYANNAMEYE NİÇİN LÜZUM GÖRDÜK?

Çünkü daha o zaman Avrupa, iki bariz bloka ayrılmıştı: bunlardan biri Almanya'nın etrafında toplanan ve daima müteca - viz ve istilâcı emeller besliyen devletler, diğeri İngiltere'nin etrafında toplanan, "sulh ve emniyet" prensipini, küçük devletlerin hak, hürriyet ve istiklâllerini müdafaaya azmetmiş olan devletler grupu idi. Bir tarafta akan, taşan ve harap eden bir sel, diğer tarafta bu sele mani olmıya çalışan bir baraj vardı. Biz, sel tarafında bir dalga değil, baraj tarafında bir beton olduk. Çünkü zaten siyasetimiz bunu âmirdi. Biz, harpten ve mücadeleden yeni kurtulmuş bir memleketi, huzur ve sükûn içinde muasır büyük devletler derecesine çıkarmıya uğraşıyor ve bunda muvaffak oluyorduk. Hiç bir devletin toprağında gözümüz yoktu. Millî Misak hudutları içinde "daima daha refahlı, daima daha ileri hür ve müstakil Türkiye'yi" kurduk.

Ne Almanya ile, ne de İtalya ile hiç bir ihtilâfımız yoktu. Bilâkis umumî harpte tâ Bağdat'tan, Mısır'a kadar olan mesafe dahilinde bütün Osmanlı İmparatorluğunda beraberce silâh arkadaşlığı yapmış olduğumuz almanlara karşı hiç bir zaman cephe almak niyetinde değildik. Bizim cephemiz, yalnız istilâcıya ve mütecavize karşıdır. Ve maatteessüf mihverin bu emelleri, daha 1939 eylül harbi başlamadan, bir çok vesilelerle tezahür etmiş ve orta Avrupa'nın nizamını bozan bir yığın hâdiselere yol açmıştı.

Diğer taraftan **İtalya'nın mütecaviz emelleri de gittikçe tavazzuh ediyordu. Şimdi açıkça söylemek lâzım gelirse, İtalya, birçok defa Türkiye'ye hücum etmek imkânlarını tartmış fakat bizim kuvetimiz karşısında böyle bir denemeye cesaret edememişti.Fransa'dan Cibuti'yi, Tunus'u, Savoie'yı, Nis'i, Korsika'yı istiyen İtalya'nın bizim güzel Antalyamızda da gözü vardı. Ve onun için mütemadiyen fırsat kollayordu.** On iki adadaki tahkimat, bir Mısır seferinden daha çok, Türkiye'ye matuf görünüyordu. O On iki ada ki, şimdi oradan kalkan İtalyan tayyarecileri, topraklarımıza iltica etmekte ve burada büyük bir misafirperverlik görmektedir.

Bunun için biz, her türlü tedbirlerimizi almak mecburiyetinde idik. İtalyanların nereden ve nasıl hücum edecekleri malûm değildi. Fakat hür ve müstakil devletlere kasıtları aşikârdı. Nihayet, zaman zaman Akdeniz'in yalnız kendi denizleri olduğunu iddia ediyorlar ve ona "Mare Nostrum" ismini takıyorlardı. Faşist Lider'i bir nutkunda :

"— Akdeniz herkes için bir yol, fakat bizim için hayattır!" demişti. **Akdeniz'in bütün nimetlerini yalnız kendisine hasretmeyi düşünen hodbin bir endişe karşısında biz, eli kolu bağlı duramazdık. Bahusus İtalya, bir ittifak bağı ile de Almanya'ya bağlanmış görünüyor, ve her iki devlet bütün tecavüz hırslarını biribirlerine dayanarak tatmin etmek çarelerini arıyorlardı.**

5 — BİZİM AKDENİZ POLİTİKAMIZ:

Halbuki bizim Akdeniz politikamız, müsavî bir Akdeniz nizamından ibaretti. Biz Akdeniz'de bütün alâkadar devletlerin biribirine karşı emniyet içinde bulunarak ve bu denizi müşterek bir vatan sayarak onun müsavî nimetlerinden hepimizin müstefit olmasını temenni ediyorduk. Biz, Akdeniz'de alâkadar hiç bir devleti hakkı olduğu istifadeden mahrum etmiyen, fakat hiç bir hegemonya hevesine imkân bırakmıyan bir Akdeniz nizamını tutuyorduk. **Bir takım devletler için yol, İtalya için hayat telâkki edilen Akdeniz bizim için de millî bir emniyet sahası idi.** Bu emniyeti tarsin etmek lâzımdı. İşte nihaî anlaşmanın imzasına tekaddüm eden müşterek beyanname bu maksatla yapılmış, ve üçüncü mad-

de ile şu cihet tasrih edilmiştir:

Madde 3 — Bu nihaî anlaşmanın akdine intizaren Türkiye hükümeti ve Büyük Britanya hükümeti, vuku bulacak bir tecavüz hareketinin Akdeniz mıntakasında bir harbe saik olması halinde yekdiğeriyle bilfiil işbirliği yapmıya ve yedi iktidarlarında bulunan bütün yardım ve müzahareti biribirlerine göstermiye hazır bulunduklarını beyan ederler.

Dördüncü maddede şu cihet tasrih edilmiştir :

Madde 4 — Gerek beyanat, gerek derpiş edilen anlaşma, hiç bir memleket aleyhine müteveccih değildir. Ancak lüzumu tahakkuk ettiği takdirde Türkiye'ye ve Büyük Britanya'ya karşılıklı bir yardım ve müzaharet teminine matuftur.

Bu müşterek beyanname, ve onu takip eden ittifak her şeyden evvel, Türkiye Cümhuriyeti dış politikasının tam istiklâl ile hareket ettiğini göstermiştir. Vakıa müstakil bir devlet için, bunun pek tabiî bir vaziyet olduğu ileri sürülebilir. Fakat o zamanki şartlar, bir çok memleketlerin siyaseten müstakil olmakla beraber, haricî politikalarına istedikleri istikameti veremediklerini göstermiştir.

Bu beyannamenin ikinci büyük ehemmiyeti de Türkiye Cümhuriyetinin İngiltere gibi dünyanın en büyük devleti ile tam müsavat şartları dahilinde bir anlaşma yapmasıdır. Bu anlaşma sayesinde, gene aynı sulh yolu üzerinde yürünmüştür. **Zaten Cümhuriyet kurulduğu gündenberi haricî politikamızın hedefi, sulhun istikrarına yardımdan şaşmamıştır. Sulh, Milletler Cemiyeti yolu ile temin edilirken Türkiye kollektif barışın en sadık taraftarı olmuştur. Bundan sonra Türk - İngiliz beyannamesi ile takip edilen yol gene değişmemiştir.**

6 — BEYANNAMENİN AKİSLERİ:

Bu beyanname, bütün dünyada müsait akisler yaptığı halde, alman ve italyan gazeteleri aleyhte neşriyata başlamışlardır.

Meselâ Völkischer Beobachter gazetesi, anlaşmanın hedefini izah etmiye çalışırken, üzerinde durulacak bir itirafta bulunmuştur. Bu gazeteye göre, Polonya - İngiltere paktı Almanya aleyhine, Türkiye - İngiltere paktı da İtalya aleyhine müteveccihmiş. Almanya o zamanlar, Polonya'da Danzig şehrini ve Koridordan da bir geçit istiyor ve Varşova'yı tazyik ediyordu. Bu esnada Polonya İngiltere ile bir anlaşma imzaladı. Bundan dolayı Völkischer Beobachter'in bu makale ile İtalya ile Türkiye arasındaki münasebetlerde Almanya - Polonya münasebetleriyle bir benzerlik bulması bir itiraf değil mi idi? Eğer alman gazetesinin bu yazıyı yazmak için bir bildiği var idiyse, sade bu bile, Türkiye ile İngiltere arasındaki anlaşmayı haklı gösterebilirdi! Nitekim **aynı günler zarfında 14 Mayıs 1939 pazar günü, Mussolini, Torino'da bir nutuk söylemiş, demokrasilere şiddetle hücum ettikten sonra "tabancalar sisteminden sonra garantiler sisteminin" de yıkılacağından bahsetmiştir.** Mussolini bu nutkunda demiştir ki:

"Son zamanlarda dünyanın üç kıtasının haritası değişmiştir. Bununla beraber, Japonya, Almanya ve İtalya büyük demokrasilerden ne bir tek metre murabbaı arazi, ne de bir tek adam almıştır!"

Mussolini küçük demokrasilerden bahsetmemiştir. Çünkü onları yutmak Mihver'e nisbeten kolay görünmüştür. Fakat basiretli küçük demokrasiler de icap eden tedbirleri almaktan çekinmemişlerdir. Mihverin sözüne itimat caiz olmadığını bilmişlerdir. Nitekim Mussolini'nin bu sözlerinden biraz sonra, Faşist İtalya'da Fransa aleyhine tahrikler ve nümayişler başlamış, büyük demokrasilere karşı da talepler yükselmiştir.

Bütün bunlar, ve bundan sonra cereyan eden Avrupa hâdiseleri, Türkiye'nin niçin ingilizlerle anlaşmış olduğunu izah eder sanırız. Mihverin sulhu korumak için yapılan çalışmaları hoş görmemesi, doğrudan doğruya onun sulha karşı vaziyet almasından başka türlü nasıl izah edilebilirdi?

Onların kanaati şu idi: her türlü istilâ olacak, kimsenin burnu kanamıyacak, ve sulh bu suretle yani tehditle, zorbalıkla korunacaktı. Fakat bir Fransız şairinin söylediği gibi "İstilâya gider-

ken harple karşılaştılar!"

7 — MİLLİ ŞEFİMİZİN SÖZLERİ:

Biz sulh siyasetimizin ve İngiltere ile olan ittifakımızın en kuvvetli izahını millî birliğimizin timsali olan Millî Şef'imizin 29 Mayıs 1939 pazartesi günü, C. H. P. Beşinci Kurultaymın açılış nutuklarında bulmaktayız:

" . . . . Her şeyden mühim olan bir ana prensipin, bütün "
" milletlerin vicdanında sarsılmaz olarak yerleşmesi gerek- "
" tir. O da nüfusu çok milletler gibi, nüfusu az milletlerin "
" de müstakil ve millî bir hayata müstahak olduklarının sa- "
" mimî olarak kabul edilmesidir. İnsan cemiyetlerinin, bü- "
" yükleri tarafından yutulması mukadder olduğu nazariye- "
" sini hiç bir yer için kabul etmiyoruz; kabul etmiyeceğiz. "
" Benliğine ve şuuruna sahip olan her milletin, dokunul - "
" maz müstakil bir devlet olarak yaşaması hakkı, insanlı- "
" ğın sarsılmaz müşterek bir akidesi olarak tesbit olunmak "
" lâzımdır. Beynelmilel münasebetlerimizde, bizim zihniye- "
" timizde bulunan devletlerle müşterek prensip ve emni - "
" yet dâvası, bizi müşterek cepheye sevketmiştir. Siyasî "
"anlaşmalarımızı ve ittifaklarımızı bu zaviyeden görmeli- "
" dir.

". . . Bütün Avrupa'yı kaplıyan son emniyet buhranı için- "
" de, Türk - İngiliz ittifakı, hiç bir tecavüz fikri beslemi- "
" yen fakat kendi emniyetlerimiz ve müşterek sulh ve in- "
" sanlık ideali için alınmış bir taahhüttür. Bu müşterek sulh "
" ve emniyet idealini takviye edecek diğer taahhütlerden "
" çekinmiyeceğiz. Biz komşularımızla her türlü ihtilâfı "
" hallettik. Şimdi samimî olarak onların emniyet içinde bu- "
" lunmalariyle alâkadarız. Komşularımıza gelecek tehlike- "
" leri bir adım sonra bize gelecek tehlikeler gibi önlemek "
" için iktidarımızda olan tedbirleri alacağız.,,

". . . Tekrar edelim ki, herkes için yeryüzünün nimetle- "

" rinden istifade edecek bir sulh imkânı samimî temenni- "
" mizdir."

8 — NİHAİ ANLAŞMA:

Daha 1939 harbi başlamadan üç ay evel Millî Şef'imizin lisanında formülünü bulan bu insanlık fikri, İngiltere'nin harp ve sulh gayeleri olmuştur. İngiltere, herkesi yeryüzünün nimetlerinden istifade ettirecek bir sulh imkânını elde etmek için harbe girmiştir. Ve bugün de aynı gayeyi tahakkuk ettirmek için harbetmektedir. İngiltere bu mücadeleyi geniş bir ideal, insaniyet ideali uğruna yapmaktadır. **Bu mücadelede İngiltere'nin mağlûp olması, adalet ve insanlığın mağlûp olması, tehdidin ve istilânın galip gelmesi demektir. Onun için, tecavüze karşı koymak için, lüzum hasıl olursa karşılıklı yardım ve muzaharet temini maksadiyle** mayıs deklârasyonuna ilâve olarak 19 ilkteşrin 1939 da Ankara'da bir anlaşma imza edilmiştir. Kimsenin aleyhine müteveccih olmıyan bu anlaşmaya ilâve olunan 2 numaralı protokol Türkiye'nin sulh fikri kadar dostluklarına da sadık olduğunu göstermektedir: Bu protokol hükmüne göre muahede, Türkiye'nin Sovyet Sosyalist Cümhuriyetleri İttihadı ile müsellâh bir ihtilâfa sürüklenmesini intaç edecek veya mucip olacak bir harekete onu icbar edemez.

9 — ANLAŞMADAN SONRAKİ HÂDİSELER:

Türkiye'nin İngiltere ve Fransa ile bu anlaşmayı imza ettiği andan bu satırları yazdığımız zamana kadar dünyada bir çok yeni hâdiseler olmuştur. Polonya'nın istilâsını, Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika ve Fransa istilâları tâkip etmiştir. Fransa mağlûp olmuştur. Bir çok şartlar değişmiştir. Fakat manzara gene aynıdır:

1 — İstilâ emellerine karşı mücadele eden bir İngiltere İmparatorluğu vardır.

2 — Mihver sade Avrupa'yı değil, bütün dünyayı hükmü altına almıya uğraşmaktadır.

Son hâdiseler, bilhassa Almanya'nın Romanya yoliyle Ka-

radeniz sahiline kadar inmesi, ve İtalya'nın 28 ilkteşrinde Yunanistan'a bir ültimatom vermesi, harbe başlamadan 3 buçuk ay evel İngiltere ile anlaşmakta ne kadar haklı olduğumuzu bize isbat etmiş bulunuyor.

Mihver filhakika kimseden bir karış toprak talep etmemiştir. Çünkü bütün Avrupa'yı hegemonyası altma almak sevdasmdadır. Hattâ bu maksatla, 27 eylül 1940 ta Japonya ile bir üçüzlü pakt yapmış ve dünyayı paylaşmıştır.

Bu anlaşmaya göre, Japonya Büyük Asya'da, İtalya ve Almanya da Avrupa'da bu "yeni nizam,, denilen heyûlâyı tesis edeceklerdir. Afrika, Avusturalya, Hindistan'a kadar gidemiyen Almanya, müstemlekeyi şimdi yanı başında, yumruğunun uzandığı yerde kurmak hevesine kapılmış ve bunda serbest kalabilmek için Asya'yı da Japonya'ya bahşetmiştir.

Bu suretle Avrupa kıtasında yegâne rakibi İngiltere'ye karşı büyük bir mücadeleye girişmiştir. Maksat, İngiltere'yi mağlûp etmek ve ondan sonra korkusuz istediğini yapabilmektir. Fakat 15 ağustos 1940 ve 15 eylül 1940 ta İngiltere'ye büyük mikyasta tayyarelerle yapılan akınların arkasında gizlenen istilâ teşebbüsü akim kalmıştır. Bunun üzerine İngiltere'ye karşı bilvasta bir hücum hazırlamış, Akdeniz'le beraber bütün kıtayı ele geçirmek istemiştir.

Harbin bugünkü şekli Almanların bütün emellerini açıkça meydana koymaktadır.

Hakikatleri saklamıya lüzum yoktur: Çünkü biz de bir Avrupa kıtası ve Akdeniz devletiyiz. Bu malûm olduktan sonra İngiltere ile ittifakımızı hazırlıyan Hükümetimizin basiretini daha çok takdir ederek Millî Şef'imizin etrafında ve onun direktifleri altında saflarımızı daha sıkı tutmak vazifemizdir. İngiltere ile ittifak bize çok şeyler, Mihverle ittifak edenlerin kaybettiklerini kazandırmıştır. Biz filhakika bunları kanımızla da müdafaa ederdik. Ve daima da aynı şekilde müdafaa etmiye âmâdeyiz. Fakat ittifak bize silâhtan evel bunu siyasetle müdafaa etmek imkânlarını vermiştir.

10 — HARBİN NETİCESİ:

Neticenin, İngiliz dostlarımızın lehine olacağına hiç bir zaman itimadımız sarsılmamıştır.

Büyük korkakların büyük felâketlere sürüklendikleri muhakkaktır. Aynı zamanda korkak cüretkârların felâketlerden başlarını kurtaramadıkları da bir hakikattir. Harp yirminci ayına basıncıya kadar bunun açık misallerini gördük. Büyük korkaklar ezildiler. Korkak cüretkârlar da kendilerini bekliyen âkibetlere kavuştular. Fakat cesurlar, kahramanlar, ve aynı zamanda insan olanlar, büyük ideallerine her gün biraz daha yaklaşıyorlar. **İngiltere, bugünkü safhada, harbin bütün şanslarını kendi lehine çevirmiş vaziyettedir. Bunun bir sebebi de büyük imparatorluğa malik büyük bir devlet olması, sayısız kaynaklara, iptidaî maddelere malik bulunmasıdır. Şimdi Türkiye bu büyük devletle beraber müşterek ideal yolunda ilerlemektedir.**

Filhakika, Türkiye - İngiltere ittifakı hakkında yığınla propaganda yapılmıştır. Bizi bu anlaşmadan inhiraf ettirmeğe çalışanlar olmuştur. Fakat Türkiye kararından katiyen şaşmamıştır. Bu, onun verdiği söze sadakat hususundaki azmi kadar kararlarındaki isabeti de gösterir. Türkiye politikasının inkişafları şu ve yahut bu cereyanlara kapılacak şekilde değildir. Evelden basiretle ittihaz edilen tedbirlere devam, bu politikanın bâriz bir hususiyetidir. Türkiye daima ittifaklarına sadıktır. Zaman zaman tekrar edilen bu söz, bir zayıf noktayı takviye etmek kaygısından değil, şüpheler uyandırmağa çalışanlara cevap vermek için kullanılmaktadır.

26 şubat 1941 de İngiliz Hariciye Nazırı Anthony Eden ve İmparatorluk Genelkurmay Başkanı General Sir John Dill Kahire'den tayyare ile Türkiye'ye gelmişler, ve onların bu ziyaretleri iki devlet arasındaki dostluk bağlarının daha kuvet bulmasına hizmet etmiştir.

İki günlük ziyaretten sonra 28 şubat 1941 de neşredilen tebliğ, bunu sarih bir surette göstermektedir. Gerek İngiliz Hariciye Nazırı Anthony Eden, gerek General Sir John Dill Türkiye Cümhurreisi tarafından kabul buyurulmuşlar ve Başvekil Dr.

Refik Saydam, Hariciye Vekili Şükrü Saraçoğlu, ve Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ile görüşmüşlerdir.

İki hükümet Türk - İngiliz ittifakına tam bağlılıklarını müşahede etmişlerdir. Tebliğde şu cümleler dikkatle okunmalıdır:

" Bugünkü beynelmilel vaziyet her cihetten mütalea edilmiş, Türkiye ve Büyük Britanya'nın müşterek menfaatlerini yakından alâkadar eden Balkan meseleleri hususî bir dikkat mevzuu olmuştur. İki hükümet bütün bu meseleler hakkındaki siyasetlerinde tam mutabakatlarını müşahede etmişlerdir.,,

Eden'in Türkiye'yi ziyaretinden sonra hâdiselerde yeni inkişaflar oldu. Bunların arasında Bulgaristan işgalini, Amerika'da demokrasilere yardım kanununun tasdikini ve Atlantik denizaltı harbinin başlamasını sayabiliriz.

Bu müddet zarfında Atina'yı ziyaret eden ve Kahire'de tekrar askerî şeflerle görüşen B. Eden, yeni meseleler karşısında bir defa daha Hariciye Vekilimizle görüşmek arzusunu izhar etmiş, bu maksatla Kıbrıs'ta bir mülâkat hazırlanmıştır. **Hariciye Vekilimizin 17 mart 1941 de Ankara'dan hareket ederek Kıbrıs'ta İngiliz Hariciye Nazırıyle yaptığı mülâkat, B. Eden'in hükümet merkezimizi ziyaretinden beri geçen 20 gün zarfında hasıl olan muhtelif inkişafları beraberce tetkik etmek fırsatını vermiş, iki Hariciye Nazırı hükümetleri arasında mevcut tam görüş birliğini bir defa daha kaydetmişlerdir.**

Bütün bunlar, Türkiye'nin dünya hâdiselerini ne kadar büyük bir hassasiyetle, dikkatle ve hususî bir itina ile takip ettiğini ve daima en doğru ve en sağlam yollar üzerinde yürüdüğünü göstermiye kâfidir.

* * *

İngiltere'nin galip çıkacağı hakkındaki kanaatimiz kuru bir sözden ibaret değildir. Aşağıda bulacağınız tafsilâtla, maddî delillerle galebenin çok mümkün olduğunu göreceksiniz.

Şimdi, bir büyük devlet kime derler, ve İngiltere niçin büyük bir devlettir ve bu devletler arasındaki vaziyeti nedir, onları gözden geçirelim:

II – BÜYÜK DEVLET'İN VASFI

1 — BÜYÜK DEVLET KİME DERLER?

İngiltere neden büyük bir devlettir? Bunu anlamak için, evelâ, hangi devletlere "büyük devlet" vasfının verilebileceğini araştırmak lâzımdır. Şüphe yok ki, büyük devlet vasfı, ancak devletlerin ekonomik kıymetleriyle mahduttur. Yani ekonomik kudretin derecesi, bir devletin büyük veya küçük olduğunu tayin eder. Ekonomik kıymet dediğimiz zaman, bunun içinde, askerî kuvet de mündemiçtir. Çünkü birisinin diğerinden ayrılmadığı anlar çoktur. Bazan askerî kuvet, ekonomik kuveti, bazan da ekonomik kuvet, askerî kuveti yaratır. Ve bunlar biribirlerini itmam edip muvazenede tutarlar.

"Büyük devlet", istihsal kabiliyeti, iç ticaretinin ve iç mübadelesinin genişliği, dış ticaretinin genişliği, malî kudreti, parasının sağlamlığı, ve ekseriya maddî kuvetiyle dünya muvazenesinde rolü olan devlete derler.

2 — MESAHA:

Büyük arazi sahibi olmak büyük devlet olmakta aslâ rol sahibi değildir. Meselâ Çin, Fransa'dan çok daha büyük olmakla beraber, büyük devlet değildir. Halbuki, Belçika büyük devlettir. Fakat mesahası, meselâ Bolivya'dan 45 defa küçüktür. Diğer taraftan Büyük Britanya, Japonya gibi büyük devletler arasında sayılan yerlerin anavatan mesahaları çok mahduttur.

3 — NÜFUS:

Nüfus bolluğu da büyük devlet olmanın unsurlarından biridir. Fakat kâfi değildir. Gene Çin 400 milyon nüfusu, Hindistan 353 milyon nüfusiyle, 130 milyon nüfusa sahip olan Birleşik Amerika ile kıyas kabul edemezler ve devletlerin boy sırasında neden sonra gelirler.

4 — MUHACERET:

Bir devletin kudretini bütün dünya üzerinde yaymak bakımından mühim bir unsurdur. Bazı devletler, muhtelif memleketlere yayılan tebaalariyle, kendilerini dünyaya çok tanıtmışlar, ve birçok yerlerde mühim işlere el uzatmışlardır. Bunların arasında gene İngiltere'yi başta görüyoruz. İngiliz tabaaları bu suretle İngiltere'nin aş ticaretini genişletmişler, ve bugün "İngiliz İmparatorluğunu, vücuda getiren topraklarda İngiliz bayrağının hâkim olmasını hizmet etmişlerdir. Alman muhacereti, Cermen yayılması, işgal ettikleri yerlerle anavatan arasında ticarî ve iktısadî bağlar vücuda getirmek suretiyle Cermen kuvetinin büyük bir unsuru olmuştur. Almanya, bu sayede Avusturya'yı ilhak etmiştir. Bu sayede, Çekoslovakya'da Südetler mıntakasını almıştır. Bu yüzden Dantzig'de hak iddiasında bulunmuştur. Memel'i bunun için eline geçirmiştir. Fakat bu, Cermen vahdetini temin etmekten daha ziyade, Almanların dünyayı istilâ etmek ve onu cermen hegemonyası altına almak arzularını alevlendirmiştir. Almanyabu maksatla yabancı memleketlere "turist" göndermek politikasını gütmüştür. Almanların bu yayılma arzusu, iktısadî ve hattâ siyasî zaruretten dolayı değildir. Bu, sırf, cermenliğin de üstünde telâkki edilen ve âdetâ yeni bir din, yeni bir millet yaratmıya kalkışmış olan Naziliğin doymak bilmez iştihasını daima kamılamak arzusundan doğmuştur.

Bu bakımdan birçok ahvalde, muhaceret kâfi değildir. Buna biraz da 'genişleme kudreti,, ilâve etmek ve bir dereceye kadar gidilen yerlere "refah" ve "maddî medeniyet,, götürmek lâzımdır. Bugün Alman himayesi altında bulunan Slovakya'da vaziyet malûmdur. Gestapo'nun daimî nezaret ve kontrolü

altında bulunan bir slovak vatandaşının refahı ve medeniyetten istifade derecesi, bir gardiyanın nezareti altında yol yapan bir mahpusun refahı derecesinden farksızdır.

Bu bakımdan bazan yayılmak, genişlemek bir kuvetten daha çok bir zâfiyet ifade eder. Kuvetler dağılır. Harap olur. Tıpkı biraz daha büyük bir sahaya gerilmek için dört tarafından çekilen bir kumaş gibi yırtılır ve altından viran bir sefalet manzarası gene sızar. Bu yayılmak, istihsali değil, istihlâki arttırır. Çünkü müstahsil unsura işi gücü bırakıp inzıbatı temin etmek ve hudutları beklemek vazifesi düşer. Bu bakımdan, **Almanya, genişlediği nisbette zayıflamaktadır. Hele bu genişlik, Polonya Belçika, Hollanda, Danimarka, Norveç ve Fransa'da olduğu gibi harple yapılırsa, bütün müstahsil unsurlar ölür, fabrikalar yıkılır, tarlalar yanar, insanlar açlıktan ve hastalıktan kırılırsa....** Bu takdirde müstevli, ölmiyecek kadar da olsa, buralarda ahaliye gıda temin etmek mecburiyetinde olduğundan, kendi kudret ve kabiliyeti aleyhine çalışmış olur; memleket dahilinde açlık ve sefalet başlar.

Nihayet stoklar muayyen bir müddet için kâfidir. Fakat taşıma su ile değirmen dönmez. **Refah değirmeninin dönmesi için mütemadî bir istihsal, bir istihlâk, bir iç ve dış mübadele rüzgârının esmesi lâzımdır. Binaenaleyh Almanya istilâyı genişlettiği nisbette iktısadî cephede gerilemektedir. Ve bu ceplede ricatın en son hattı, milletin asgarî mukavemet derecesidir.** Yıkılan fabrikaları, tahrip edilen köprüleri, binaları, harap olan tezgâhları, tersaneleri yerine koymak senelerin işidir ve nesillere muhtaçtır. Zaferin temin ettiği gurur ve heyecan ancak bir âlı meselesidir. Halbuki sulh, huzur, sükûn ve refah medeniyeti nâmütenahiye doğru devam ettiren unsurlardır.

Sözümüzü hülâsa ederek diyebiliriz ki, **bu nevi büyüme, bu nevi genişleme, ve bilhassa müsavi hayat seviyelerine malik insanlara tahakküm, bir büyük devleti, daha büyümüş gibi gösterirse de, bu büyüyüş, arsenikle şişmanlatılan atın vaziyetine benzetilebilir.** Hakikatte büyüme sunîdir, hilelidir; ve gen günün birinde ufak bir ârıza yüzünden felce uğrıyabilir. Binaenaleyh, bu nevi istilâ emelleri bir devlete **"büyük devlet"** vasfını

ekseriya kaybettiren âmillerden biridir.

Yayılmak bir kuvet olabilir, fakat bu, kuvetli, medenî unsurların, zayıf ve daha az medenî unsurlar arasında yayılması şeklinde olursa... Adetçe çok az olan japon muhacereti, Japonya'nın yayılmasına, adetçe pek çok olan çinli muhaceretinin Çinin yayılmasına yaptığından daha fazla hizmet etmiştir. Birisi bir kuvet, diğeri bir zâfiyet eseridir. Çünkü birisi kökünü kuvetten, diğeri zâfiyetten almaktadır. Fakat dediğimiz gibi muhaceret, büyük devlet olmak için lâzım bir unsur değildir. Ahalisi hiç hicret etmiyen bazı memleketler de, meselâ Birleşik Amerika ve Sovyetler Birliği de büyük devletler arasında sayılır. Çünkü ahalisinin yayılması, çok geniş olan millî hudutlar dahilinde yapılmaktadır.

5 — MÜSTEMLEKE:

Müstemleke sahibi olmak, büyük devlet olmanın unsurlarından biridir. Çünkü mesahayı ve nüfusu arttırır. Fakat sade nüfusla mesahai sathiyenin kâfi gelmediğini yukarıda söylemiştik. Bunun müdafaası da temin olunmalıdır. **İngiliz İmparatorluğunun dünyanın her kıtasında yayılması, onun deniz ticaretinin ve bahriyesinin kuvetlenmesine sebep olmuştur.** Fakat bu kadar yayılmış olmanın da büyük mahzurları vardır. Bu mahzurları son büyük harp göstermiştir. Çünkü İngiliz donanması, muazzam denizlere dağılmak ve her birisinin müdafaasiyle meşgul olmak mecburiyetindedir.

İngiliz donanması tarafından muhafaza edilmesi lâzım gelen deniz hudutları muhteşemdir. Aşağıdaki rakamlara bakınız:

Şimal denizi: Mesahası 0.55 milyon kilometre murabbaı,
Atlas Okyanosu: Mesahası 79.7 milyon kilometre murabbaı,
Hint Okyanosu: Mesahası 73.5 milyon kilometre murabbaı,
Büyük Okyanos: Mesahası 175.4 milyon Km. murabbaı,

Görülüyor ki, Büyük Britanya adasının ancak bir kısmını saran Şimal denizi, İmparatorluk denizlerinin yanında âdetâ bir havuz gibi kalmaktadır. Burası Atlas Okyanosu'ndan 145, Hint Okyanosundan 133 kere daha küçüktür. Demek İngiliz donan-

ması yalnız Atlas Okyanosunda ve Hint Okyanosunda 278 defa daha büyük bir Şimal denizini müdafaa etmeye mecburdur. Büyük Okyanos ise, 320 defa Şimal denizini içine alabilir. Bu yüzdendir ki, kuvetlerini yalnız anavatanın müdafaası için Şimal denizinde temerküz ettirmek Alman donanmasından daha çok İngiliz donanması için müşkülât arzeder.

Beş kıtanın mecmu mesahası ancak 134.8 milyon kilomtere murabbaı olduğuna göre, denizler hakkında verilen bu rakamlar çok heybetlidir. Yalnız Atlas Okyanosu ile Hint Okyanosunun mecmu mesahaları yeryüzündeki bütün kıtaların mesaha mecmuunu biraz aşmaktadır. Diğer taraftan Büyük Okyanos da kendi başına Atlas ve Hint Okyanoslarının mecmuundan daha büyüktür. Yani **İngiliz donanması, müstemleke imparatorluğunu müdafaa etmek için dünyanın beş kıtasından iki defa daha büyük olan bir deniz cephesinde kuvetlerini yaymak zorundadır. Bu bir mahzurdur. Fakat faydası da vardır. O da İngiltere'yi dünya yüzünde en kuvetli donanmaya sahip bir hale koymuş olmaktır. İngiltere'nin müstemlekelerden ettiği istifade, hem anavatanı zenginleştirecek, hem de bütün donanmayı besliyecek kadar muazzamdır. Görülüyor ki, ekonomik kıymetler, askerî kudretlerin artmasına da hizmet etmektedir.**

Fakat buna mukabil, hariçte arazileri olmıyan Birleşik Amerika ve Sovyetler Birliği de büyük devletlerden mâduttur. Çünkü, bu devletlerin bizzat kendi toprakları çok büyüktür. Onlar da bu topraklar içindeki yeni memleketleri kolonize etmektedirler. Halbuki buna mukabil Belçika'nın kendisinden 80 defa büyük, Hollanda'nın da 55 defa büyük bir müstemleke imparatorluğu vardır.

6 — MUHTELİF MADDELERE MALİKİYET:

Bu da devlet kudretinin bir unsurudur. Fakat kâfi değildir. Bu muhtelif maddelerin muasır hayatta kullanılması lâzımdır. Bugün her taraftan fazla talep edilen bu maddeler, aynı zamanda insanların maddî hayatlarını ve memleketlerin askerî kuvetlerini temin ederler. Mekanik âletler, sanayi, hâkimiyet unsurları ara-

sında mümtaz bir mevki aldığı zaman, bu maddelerin insan mevcudundan daha büyük bir ehemiyeti vardır. Sulh zamanında normal şartlar içinde bu maddeler beynelmilel mübadeleyi arttırır ve ekonomik üstünlüğü temin eder. Bütün bu maddeler ve mahsullere bugün **ANA MAHSUL** = (Produits-clefs) derler. Bunlar ölüm veya hayatı temin eden büyük sanayiin unsurlarıdır. Çünkü ya harp, yahut sulha hizmet ederler. Onun için bunlara **Ana-Sanayi = İndustries-clefs (Key İndustries)** derler.

III – ANA - MAHSULLER

Ana mahsuller çok fazla değildir.

1 — GIDA MADDELERİ:

Gıda maddeleri arasında buğday başta gelir. Bu bütün beyaz ırkın gıdasıdır. Bundan sonra mısır, sarı ırkın büyük bir kısmının gıdasını teşkil eder. Diğer hububatın rolü daha tâlidir. Şeker, et, süt ve bunların müştakları beyaz ırk için, balık sarı ırk için ana-mahsullerdir. Fakat rolleri, o kadar büyük değildir.

2 — MUHARRİK KUVETLER:

Muharrik kuvetlerde kömür daima birinci mevkii işgal etmiştir. Çünkü makinelerin işlemesini temin eden odur. Kömürden birçok kimyevî maddeler de istihsal olunmaktadır. **Fakat kömürün hâkimiyeti, son zamanlarda petrol tarafından tehdit edilmiye başlanmıştır.** Petrolden de ayrıca kimyevî maddeler istihsal olunmaktadır. Şurasını katiyetle söyliyebiliriz ki, **bugün kömür madenlerine ve petrole malik olan devletler, otomatik surette büyük devletler sırasında sayılabilir. Fakat sadece bu maddelerin arazileri dahilinde bulunması kâfi değildir. Bunların işletilmesi de bizzat ele alınmış olmalıdır.** Yoksa bu madenleri yabancı şirketler işletirler, ve onlar finanse ederlerse, o zaman vaziyet tamamiyle başka bir mahiyet alır. **Bugün İngiltere'nin elindeki kömürler ve petrol madenleri bu bakımdan büyük devletler arasında ona en mümtaz mevkii temin etmiştir.**

Muharrik kuvetler arasında beyaz kömür diye anılan su kuvetlerini de saymak lâzımdır. Çünkü buna malik olan memleketler, kömüre ve yahut petrole sahip memleketlerin kontrollerinden aşağı yukarı kendilerini kurtarabilirler.

3 — SINAÎ MADENLER:

Madenler bir devletin kudret unsurlarıdır. Bunların başında demir, bakır ve alüminyom gelir. Harp ve sulh sanayii, vapurlar, şimendiferler, otomobiller, tayyareler, ve daha birçok mamûllerin bu üç unsura ihtiyaçları vardır. Bunlardan başka, manganez ve nikelin de, sanayide ve askerî sanayide rolleri büyüktür. Çinko ve kalay daha ziyade tâli maddelerdir.

4 — KIYMETLİ MADENLER:

Kıymetli madenler ticarette büyük rol sahibidir. Altın bazı yerlerde paranın esasıdır. Ona gerek arazi dahilinde, gerek malî bir surette malik olmak, bazı devletlere dünyada çok mühim bir mevki temin etmektedir. Buna plâtini, ve eskiden birçok memleketlerde paraların esasını teşkil eden fakat şimdi o kadar itibarda olmıyan gümüşü de ilâve etmek lâzımdır.

5 — KİMYEVİ MADDELER:

Bu maddeler bundan 25 sene evel, pek bilinmiyordu. Fakat bugün bir devlet kudretinin unsurları arasındadır. **Bunların başına sunî gübreleri, daha doğrusu ziraî istihsalin iptidaî maddesi olan potası almak lâzımdır. Bunlardan başka, nitratı, fosforu, ve kimya endüstrisinin ekmeği mesabesinde olan asit sülfüriki ve kloru saymak mümkündür.** Madenlerden çıkarılan kimyevî maddelerden sonra, nebatattan çıkarılan kimyevî maddeleri de ihmâl etmemek lâzımdır. Bunların başında kâğıt endüstrisinin ve daha birçok endüstrinin iptidaî maddesini teşkil eden sellüloz gelir: Sellüloz fotoğraf filmlerinden tutunuz da, sellüloidin ve hattâ sunî kumaşların, harp kimyasının, plâstik maddelerin esasını teşkil eder. Boya ve vernik formüllerinin içine girer. Sellüloz bun-

dan dolayı, ormanların kıymetlerini yükseltmiştir. Fakat tahtanın inşaattaki mevkii, çimentonun kullanılmasiyle azalmıştır.

6 — NEBATÎ VE HAYVANÎ DİĞER MADDELER:

Nebatattan istihsal olunan en mühim madde kauçuktur. Kauçuk nakil vasıtalarında ve harp endüstrisinde mühim bir rol oynar. Kauçuğun dünya ticaretinde bir vasıta olmak itibariyle mühim bir mevkii vardır. Otomobili, tayyareyi, birçok tankları yürüten kauçuktur.

Nebatattan istihsal olunan maddeler arasında pamuğu da saymak lâzımdır. İnsanların giyinmesinde ve birçok eşyanın nakliyatında jüt'le beraber mühim bir rol oynar. Bunlardan başka, hayvanlardan istihsal olunan yün, ve dünya nüfusunun beşte birinin giyinmesine hizmet eden ipeğe de büyük bir mevki ayırmak icap eder. İpek ayrıca tayyarecilikte, paraşütçülükte ve hattâ topçulukta bile kullanılır.

Fakat şimdiye kadar saydığımız mahsuller ve maddeler, ibtidaî madde ve birinci mahsul listesinin tamamı değildir. Bunlara daha birçoklarını ilâve etmek lâzımdır. Çünkü bunlar da medeniyetin mekanik bir süratle ilerlemesine hizmet ederler. Fakat dediğimiz gibi yukarıda işaret ettiğimiz maddeler bir devletin büyük devletler arasında rol almasına kâfidir.

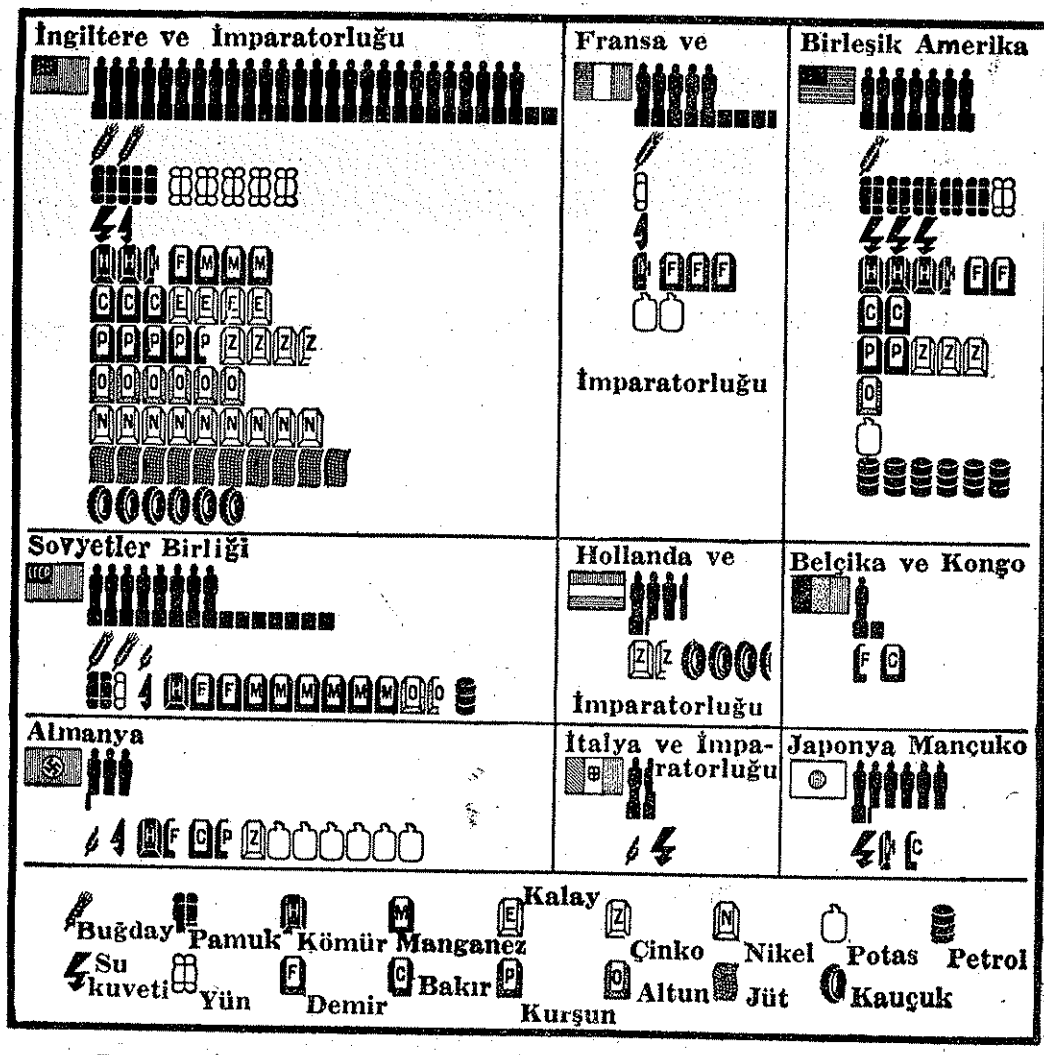
7 — BU MADDELERİN DÜNYAYA DAĞILIŞ ŞEKLİ:

Bu maddelerin dünyaya nasıl tevzi edilmiş olduğunu izah etmek uzun sürer. Fakat karşıya koyduğumuz tablo, dünyada mevcut büyük milletler arasında dokuzunun ekonomik kuvetlerini ifade etmek bakımından alâka ile tetkik edilebilir.

8 — DÜNYA EKONOMİSİNDE İNGİLTERE:

Karşı sayfadaki tabloyu tetkik edecek olursak, dünya ekonomisinde ve nüfusunda İngiltere'nin haiz olduğu büyük ehemiyeti görürüz. Büyük Britanya İmparatorluğu, aşağı yukarı, Birleşik Amerika ile yün, pamuk ve jütle yapılan mensucatı tak-

Dünya nüfusunun ve dünya iptidaî maddelerinin İngiltere ve İmparatorluğu, Fransa ve İmparatorluğu, Birleşik Amerika, Sovyetler Birliği, Hollanda ve İmparatorluğu, Belçika ve Kongo, Almanya, İtalya ve İmparatorluğu, Japonya ve Mançuko arasında tevzi şeklini gösterir grafik

Bu resim, İnstitut autrichien de statistique graphique tarafından hazırlanmıştır. Şahısların altındaki her küçük murabba dünya mesahai sathiyesinin % 1 ini ve her bir şahıs dünya nüfusunun % 1 ini gösterir. Diğer her işaret, 1934 senesindeki dünya istihsalâtının % 10 unu gösterir.

sim etmiştir. Otomobil de, bir taraftan kauçuğa, diğer taraftan petrole malikiyet dolayısiyle Hollanda ile beraber gene bu devletlerin elindedir.

Kömür bakımından, gene Büyük Britanya ile, Birleşik Amerika'nın ayrı ayrı üstünlüğü âşikârdır. Almanya, Sovyetler Birliği bunlardan sonra gelmektedir.

Demir sanayii de Birleşik Amerika ile İngiltere'de, Sovyetler Birliği ve Almanya'dan fazladır.

Filhakika bu 1934 e ait bir istatistiktir. O zamandanberi gerek Sovyetler Birliği, gerek Almanya, her sahada muhtelif ilerilemeler kaydetmişlerdir. Fakat maden cevherleri malûm ve mahduttur. Bugün Almanya'nın demir bakımından bir üstünlüğü varsa o da Narvik vasıtasiyle ve yahut Botni körfezinden getirilen İsveç demirlerinden dolayıdır.

Yukarıdaki grafikte görülen maddeleri tetkik ettiğimiz zaman Büyük Britanya'yı en başta buluruz. **Muazzam imparatorluğu, ona aynı kudret ve cesamette bir zenginlik temin etmiştir. Mesahai sathiye, nüfus, buğday, pamuk, yün istihsalâtı, hidro-elektrik kudreti, madenleriyle gene en baştadır. Altının yüzde 60 ı, nikelin yüzde 90 ı, jüt istihsalinin tamamı, kauçuk istihsalinin yüzde 60 ı elindedir. Bütün dünya buğdayının yüzde 28 i İngiliz imparatorluğu dahilinde istihsal olunur. Yün ve yapağı istihsalâtının yüzde 70 ine sahiptir.**

Gene yukarıdaki tabloyu tetkik ettiğimiz zaman görürüz ki, ikinciliği Birleşik Amerika, üçüncülüğü Sovyetler Birliği almaktadır. Birleşik Amerika dünya pamuk istihsalâtının yüzde 50 sine,kömürün yüzde 30 una, hidro-elektrik tesisatının yüzde 30 una, petrolün yüzde 60 ına sahiptir.

Halbuki bugünkü harpte, **Birleşik Amerika, İngiltere ile mânevî fakat tam bir ittifak halindedir. Ona muazzam yardımlar yapmaktadır. Demokrasilere yardım hakkında hazırlanan harp malzemesi kiralama ve âriyet verme kanununun Amerikan meclislerinden süratle çıkması bunun açık bir delilidir. Şimdi Birleşik Amerika ile Britanya İmparatorluğunun bütün servet ve istihsal menbaları birleşmiş olmaktadır.** Her birisi ayrı ayrı birer kıy-

met ve kudret olan bu iki devletin bu kadar yakınlaşmaları, İngiltere'nin maddî kudret ve kuvetini en yüksek ve erişilmiyecek bir dereceye çıkarmıştır.

9 — İNSAN UNSURLARI:

Fakat yalnız birçok maddelere malik olmasından dolayı bir devlete "büyük devlet" vasfını veremeyiz. Bunlara insan unsurlarını da ilâve etmek lâzımdır. Ticarî münasebetler, mübadele şartları, diplomatik ve politik nüfuz, medeniyet seviyesi, nüfusun iş kabiliyeti de ayrıca bir devletin büyük devlet olabilmesinde tesir yapar. **Bu unsurlar, İngiliz İmparatorluğu dahilinde bol bol mevcuttur.**

Bazı devletler, rollerinin ehemiyetini deniz nakliyatındaki kuvet ve kudretlerine medyundurlar. XVII inci asırdanberi, İngiltere'nin büyüklüğünü temin eden âmillerden biri de bu olmuştur. Japonya için de vaziyet aynıdır. Servet, harice yatırılan sermayeler, maliyenin sağlamlığı, büyük bankaları vücude getiren ananevî krediler, ekonomik kudreti tesis eden unsurlar arasında sayılır. XVIII inci asra kadar dünya ticaretine hâkim olan Hollandalıların rolünü bundan sonra İngilizler almışlar, ve dünya yüzündeki birçok bankalara iştirâk etmişlerdir. Dahilî pazar da bir devletin sanayiinin inkişafına geniş mikyasta hizmet edebilir. Çünkü dahilî pazar bütün mamûlâtı çekebilecek şekilde geniş olabilir. Bu hususta gene Birleşik Amerika'yı misal alabiliriz. Burada normal zamanlarda normal şekildeki istihsalin onda dokuzu dahilde sarfolunmaktadır.

IV - OTARSİ - ABLUKA - ERSATZ - MÜBADELE

1 — OTARSİ:

Bir devlet kendi kendisine kifayet edecek bir ekonomik sistem kurabilir. Buna otarsi derler. Bu takdirde hariçle iktısadî münasebetlerini daraltabilir. Fakat kimse bütün devletlerin kendilerine lâzım gelen maddelere kâfi miktarda sahip bulunacaklarını iddia edemez. Bununla beraber, kendi yağiyle kavrulmak bugünkü dünyada bir nevi ideal halini almıştır. Devletler, gümrük duvarlarının arkasına çekilmiş, ve kendilerine lâzım gelen maddeleri istihsal etmiye çalışmışlardır. Fakat bu, daha ziyade genişlemek hırsının ve müstemlekeciliğin başlıca sebeplerinden biri de olmuş, diğer taraftan, "asıl" yerine "taklid"ini ikame usulünü de tâmim etmiştir. Hele 1939 harbinde bunun ne kadar revaçta olduğuna birçok misallerle şahit olduk.

2 — ABLUKA:

Almanya'ya karşı tatbik edilen abluka onu hemen hemen bütün deniz ticaretinden mahrum bırakmıştır. Hamburg, Bremen gibi büyük limanlar vasıtasiyle Almanya'yı, dünyanın her tarafına, Amerika'ya, Akdeniz'e, Karadeniz'e, ve hattâ Uzakşark'a, Afrika'ya bağlıyan deniz hatları tamamiyle kesilmiştir. Şimal denizindeki alman mayn tarlasının önünde bir de ingiliz mayn tarlası vardır. İskoçya'nın üstünde Şetland adalariyle, İz-

landa arasında tesis edilen deniz devriyeleri Almanya'nın değil sade Amerika ile, bütün dünya ile olan irtibatını kesmiş, onu yalnız Baltık sahillerine ve biraz da Norveç sahillerine bağlı bırakmıştır. Nasyonal-sosyalizm rejiminin buradan temin ettiği maddeler de hemen hemen demir gibi, bakır gibi madenlerden ibarettir.

Neşredilen istatistiklere göre, abluka Almanya'yı birçok iptidaî maddelerden mahrum etmiştir. **Pamuk, yağlı hububat ithalâtı hemen % 90 dan fazla, petrol ithalâtı dörtte üç nisbetinde azalmıştır. Kauçuk gibi, kahve ve kakao gibi sıcak memleketler mahsulleri Almanya'ya hiç girmemektedir. Demir ithalâtı % 35 eksiktir. Almanya bir abluka halinde açlıktan ölmemek ve sanayii durdurmamak için tedbirler almıştır. Bu tedbir, Almanya'nın 1914 harbindenberi başvurduğu "ikame" kanunudur.** Eğer kahve bulamazsa, yerine arpa kavurup içecektir. Benzin bulamazsa sentetik benzin yapacaktır. İstenen madde mevcut olmazsa yerine benzeri konacaktır: **Ersatz!**

3 — ERSATZ:

Ersatz yirminci asrın icadı değildir. Tâ Siragüze muhasarası esnasında kendir bulunmadığı için, kadınların, güzel saçlarını kesip bunlarla gemilere halat ördükleri görülmüştür. Napolyon zamanındaki ablukada adalardan şeker kamışı getirilmediği için, pancardan şeker yapmak usulü bulunmuş, kahvenin yerine cincin kahvesi denilen "Şikore" kullanılmıştır. Fakat bu ersatzlara o kadar alışılmıştır ki, şimdi avrupalılar hâlâ kahveyi şikoresiz içmemekte ve şekerler daima pancardan istihsal olunmaktadır. Gene Napolyon zamanındaki abluka yüzünden pamuk kalmadığı için, Napoli civarında pamuk ziraati yapılması düşünülmüş fakat bu muvaffak olamamış, pamuk yerine yün kullanılmasına başlanmış, yünlüler de müstehlike pahalı geldiğinden hayli sıkıntı çekilmiştir.

Ersatz'ın asıl tekâmül etmiş şeklini 1914 cihan harbinde görüyoruz. O zaman da almanlar, pamuk veya keten bulamadıkları için, sargı, pansuman bezlerini kâğıttan imal etmişler, şekeri

odun talaşlarından istihsale başlamışlardı. Harp, ikame kanununun doğurduğu ersatz sanayiini daha genişletmiştir. Şimdi almanlar, karbonla kireci ark lâmbasında bir teamüle tâbi tutarak "buna" denilen sunî kauçuğu yapmakta, sütten yün, çamdan pamuk istihsal etmektedirler.Almanlar, sentetik bir tarzda sunî benzin imalinin sırrını da bulmuşlardır. Ancak bu gibi istihsallerin maliyet fiyatından çok fazla fiyatta olmaması lâzımdır. Bir misal verelim: Krummer isminde bir alman kimyageri külden de kömür, altın, plâtin, gümüş, çinko, nikel ve arsenik çıkarmanın usulünü bulmuştur. Ancak bu maddelerden 300 bin mark kıymetinde istihsal yapabilmek için bir milyar mark harcamak lâzımdır.

Birçok maddelerin birçok memleketlerde bol bol bulunmasına mukabil, başka bir yerde, asılları yerine ikame edilen maddelerle yaşamak kabil midir? Yani bir ihtiyacın ersatz'ını bulup onunla nefsini körletmek mümkün müdür? Birçok ihtiyaçlarda ikame kanunu bazan asıllardan daha iyi maddeler istihsaline ve imaline sebep olmuştur. Meselâ plâstik maddeler dediğimiz, kemik taklidi taraklar, tuvalet malzemesi, mutfak eşyası, tabaklar ve saire bu cümledendir. Bu ersatz'lar herhangi bir maddeden yapılanlardan daha çok revaç bulmuştur. **Fakat gıda maddelerinde ikame usulü ile yaşamanın imkânı yoktur. Maalesef şurası hakikattir ki, gıda maddeleri hususunda tabiatın laboratuvarları, insanların vücuda getirdikleri laboratuvarlardan çok kuvetlidir.** Terkibindeki bütün maddeler bulunsa dahi, sunî buğday yapmanın, sunî süt yapmanın imkânı yoktur. Margarinle tereyağı arasındaki fark, hiç de margarinin lehine değildir. Bir de nebatlardan bile istihsal edilmiyen sunî margarini düşünün! **O halde abluka altında bulunan bir memleket ersatz yüzünden çok az gıda almağa, ve fert itibariyle zayıflamağa mahkûmdur. Ersatz'a kıymet veren ve onu daima takviye eden bir memlekette harpten sonra da bu maddelerin hakikilerini kullanmağa imkân kalmaz. Bunun birinci sebebi psikolojiktir. Çünkü halk asıl yerine, taklidine alışmıştır.** Bazı maddelerin hakikîsinin fiyatı da taklidin fiyatından kat kat üstündür. **İkincisi ekonomiktir. Yani bu ersatz sanayiini**

kurmak için muazzam bir sermaye yatırılmış, bir sürü teknisiyenler, kimyagerler, mühendisler, bütün mesailerini bu ersatz işine hasretmişlerdir. Almanya harpten sonra müstemleke elde ederse, ve yahut ticaret serbestleşir de tabiî kauçuk gelmiye başlarsa, sunî kauçuk sanayii ne olacaktır? Ersatz sanayiine yatırılan sermayeler ne olacaktır? Şimdiden neticeyi söyliyebiliriz: harp sonunun Almanya aleyhine bir ekonomik kriz doğuracağına şüphe edilemez. **Harp, Almanya için menfî değil de müsbet bir şekilde bile inkişaf etse Almanya'nın daima zararınadır.**

Filhakika İngiltere'de de ersatz vardır. Meselâ burada da sunî benzin istihsal olunmaktadır. Fakat bu sunî benzin, tayyarelerde ve denizaltılarında hakikîsinden daha çok işe yaramaktadır.

İtalya da, zecrî tedbirler zamanında iptidaî maddelerden mahrum kalınca kazeinle, yani sütle, sunî yün istihsal etmiştir: fakat iş pek fazla yürümemiştir.

4 — MÜBADELE:

Fakat şüphe yok ki, bir memleketin yaşamasında ve inkişafında en birinci unsur, mübadelenin fazlalaşmasıdır. Almanya da bu mübadelenin kıymetini anlamıştır. Bilhassa abluka şiddetlenip te stoklar azaldığı zaman, diğerlerine ne kadar muhtaç olduğunu görmüştür.

Almanya bu mübadeleyi iki suretle tanzim etmektedir:

1 — Ticarî mübadele;

2 — Bazı mıntakaların askerî kontrolü dolayısiyle ekonomik kontrolü.

a) Almanya ticarî mübadeleyi birçok devletlerle yaptığı ticaret anlaşmalariyle arttırmak istemektedir. Sovyetler Birliği ile şimdiye kadar üç anlaşma yapmıştır. Almanya Sovyetler Birliğine mâmul eşya, sanayi maddeleri verecek, buna mukabil oradan geniş mikyasta iptidaî madde, petrol ve müştakları, bilhassa buğday alacaktır. Fakat harp sanayiine yarıyan bazı maddeler vardır ki almanların hemhudut olduğu yerlerde yoktur. Bu meyanda meselâ kauçuğu sayabiliriz.

b) İkinci şıkka, yani bazı mıntakaların askerî kontrolü do-

layısiyle ekonomik kontrolüne gelince, bu, Almanya'nın Avrupa ortasında yeni müstemlekeler yaratması demektir. Çekoslovakya'nın Çekya kısmı bu maksatla işgal edilmiştir. Polonya, Norveç aynı âkıbete uğramıştır. Ve nihayet almanlar, tâlim ve terbiye bahanesiyle 7 Teşrinievel 1940 tan itibaren Romanya'ya girmiye başlamışlar, ve bütün romen petrollerini kontrolleri altına almışlardır.

Eskiden vagon imal eden Romanya, şimdi kırık vagonlarını tâmir için Almanya'ya göndermektedir. Çünkü alman işgali sanayii durdurmuş, ahaliyi gıda maddeleri istihsali için tarlalara sevketmiştir.

Bundan sonra Bulgaristan belki Dobruca'nın bir ivazı olarak, fakat daha çok Akdeniz'e ulaşmak, ve belki de Yugoslavyadan bazı arazi isteklerini koparmak endişesiyle fakat herhalde bir tazyik altında 1 Mart 1941 de üçüzlü pakta girmiştir. Ertesi günü de alman askerleri Bulgaristan'ı bir tehlikeye karşı korumak bahanesiyle işgalleri altına almışlardır. Çok geçmeden Bulgaristanda da bir ziraat seferberliği başlamıştır. Bu maksatla ahalinin bazı işlerde kullanılmasını temin için mecburî hizmet usulünün ihdas edildiği haberi gelmiştir.

Bütün bunlar, bu hareketler, Almanya'yı besliyebilir mi? Ve yahut işgal edilen arazide bulunanların hayat seviyelerini, yükseltmek değilse bile, eski normal seviyelerinde tutmağa kâfi midir? Kâfi olup olmadığını bu harbin neticesi gösterecektir. Filhakika Hitler nutuklarının birinde: "Ya ihracat, ya ölüm!" demiştir. İhracat yapabilmek için ithal etmek lâzımdır. İthal etmek de yalnız sanayi maddesi mukabili olamaz. Çünkü bu takdirde sanayi maddelerine karşı muazzam miktarda iptidaî madde ithal olunacaktır. O zaman şöyle bir vaziyet meydana gelmektedir:

Bu sanayi mâmulleri haricinde bilhassa sanayi malzemesi, alât, makina ithal eden memleketlerin vaziyeti ne olacaktır? Bunlar, kendilerini sanayie veremedikleri için, bu malzeme hiç bir işe yaramıyacaktır. Bu takdirde ziraat mahsulleri ellerinden âdeta zorla alınmış olacaktır. Filhakika bedeli vardır. Fakat işe yaramıyan bir yığın demir ve çelik "kaime" den farksız kalacaktır. Eğer

zaman geçtikten ve hakikatler gözle görüldükten sonra bunların bu makinaları kullanmalarına müsaade edilecek olursa, o zaman, bu memleketler sanayileşmiye başlıyacaklar, buralarda ziraî maddelerin istihsali azalacak ve dolayısiyle kıymetleri yükselecektir. Görülüyor ki, bu nevi mihver alış verişi ne taraftan mütalea edilse, hiç te mesut bir inkişaf gösterecek şekilde değildir. İşgal edilen yerlerde sanayi kurulması da, kurulmaması da kendi aleyhlerindedir.

Sözlerimizi şöyle hulâsa edebiliriz:

Sanayi maddesi, sanayi malzemesi, makina ihracatı için tehdit üstüne istinat ettirilen bir nevi beynelmilel mübadelenin sonu yoktur. Bu bir "dairei faside"dir, ne taraftan hareket edilirse, gene aynı çıkmazın içine düşülmektedir. Binaenaleyh bu nevi ihracat için işgal altında bulunan mahdut birkaç devlet kâfi değildir.

Bunun için İngiltere'nin olduğu gibi dünya büyüklüğünde serbest ve dürüst bir pazar lâzımdır. Meselâ Birleşik Amerika kauçuğu ingiliz, Hollanda müstemlekelerinden almaktadır. Fakat otomobillerini, tayyarelerini yalnız buralara değil, aynı zamanda Çin'e, Japonya'ya, Avustralya'ya bile satmaktadır. Buna mukabil Çin'den ve Japonya'dan ipek ithal etmektedir. İtalya Hidro - Elektrik tesisatının inkişafına rağmen, harbin başlangıcına kadar kömürü İngiltere ve Almanya'dan ithal etmekte idi. Halbuki bugün ondan da mahrumdur. Sonra bu ithalât meselesi bahis mevzuu edilirken nakil vasıtalarının büyük rolünü de unutmamak lâzımdır. Kömürün Rotterdam yoliyle ve deniz tarikiyle İtalya'ya ithali başka, Brenner geçidi vasıtasiyle ve şimendiferle ithali gene başkadır. Şimendifer mahduttur ve masraflıdır. Halbuki deniz yolu hiç de öyle değildir.

5 — İPTİDAİ MADDELERİN İŞLETİLMESİ:

Bir devletin kendi arazisi dahilinde birçok iptidaî maddeleri bulunabilir. Fakat bunların mülkiyeti ve kontrolü kendisine ait değilse bu hiç bir mâna ifade etmez. Venezüella, Irak ve İran petrolleri böyledir. Bu petroller, amerikan ve yahut ingiliz sermayeleri tarafından işletildiğinden hakikatte o devletlerin kuvet

ve kudretlerine bağlıdır ve ancak ona bir delildir. Fransa alüminyom madenleri ve harice sattığı demir itibariyle birinci mevkii işgal eder, fakat alüminyom sanayiinde Almanya ve demir sanayiinde Birleşik Amerika birinci saftadır.

İptidaî maddeler hakikatte onu ellerinde bulundurup işletmesini tanzim edenlere aittir. Bundan dolayı kauçuk piyasası Birleşik Amerika'nın elindedir. Dünya petrolünün yüzde 17-20 sine İngiltere sahiptir. Halbuki kendi toprakları dahilinde bu petrolün ancak yüzde 2,5 ğu istihsal olunur. Birleşik Amerika ve İngiltere, yabancıların elinde bulunan pamuk müstahsili mıntakaları elde etmek için haylı mücadele etmişlerdir.

6 — BEYNELMİLEL TİCARET:

Beynelmilel ticaretteki hesaplar yüzünden Birleşik Amerika, dünyadaki altun mevcudunun yarısına sahiptir. Halbuki, altun mağdenlerinin en büyükleri İngiltere'nin ve Sovyetler Birliğinin elindedir. İngiltere'nin 1940-1941 senelerinde Amerika'ya yaptığı siparişler yüzünden, Amerika'da bulunan altunları da bloke edilmiştir. Ayrıca ingilizler, altun mağdenleri istihsalâtı yüzünden elde edilen kârları da Amerika ile yapacakları mübadeleye tahsis etmişlerdir. **İngiltere'nin haftada harp siparişleri için 10 milyon sterling kıymetinde döviz ve altun sarfettiği nazarı dikkate alınırsa, muazzam masraf bir kat daha meydana çıkar. Fakat bu, İngiltere'nin iflâsı demek değildir. Büyük servet ve istihsal kaynakları beynelmilel ticarette onun mevkiini daima tevzin edecek mahiyettedir.** Bu tafsilâtı ilerdeki sayfalarımızda bulacaksınız.

Sözümüzü hulâsa edelim, bütün şimdiye kadar saydığımız ana madde, birinci madde diye andığımız maddelerin listesi değişmez şeyler değildir. Medeniyetin seviyesi ilerledikçe ve yeni icatlar yapıldıkça, eskiden tâlî gibi görünen birçok maddeler, birinci maddeler arasında yer almaktadır. Meselâ, alüminyom, manganez havacılık için en birinci unsurlardan biridir. Nikelin modern topçulukta rolü büyüktür. On dokuzuncu asrın ortalarına doğru pamuk, ketenin yerini almıştır. Bunun gibi daha birçok maddeler

saymak kabildir. Fakat bu maddeler nihayet malûm maddeler-dir. Ve beş kıtaya yayılan İngiliz İmparatorluğu topraklarında hepsi bol bol mevcuttur.

V – HARBİN ŞANSLARI VE BÜYÜK BRİTANYA ADALARI

1 — İNGİLTERE'Yİ TANIYALIM:

Harbin seyri hakkında tam bir fikir edinebilmemiz ve şansları tartabilmemiz için, muharipleri yakından tanımamız lâzımdır. Kuvetleri nedir? İktısadî menbaları nedir? Almanya'nın İngiltere'ye karşı bir istilâ plânı tatbik etmek teşebbüslerinden bahsedildiği devrede İngiltere'yi ve onun imparatorluğunu tanımak müttefikimiz hakkındaki malûmatı takviye etmesi bakımından çok faydalı olacaktır. Filhakika Almanya, şimdi Norveç'te Narvik limanından itibaren cenupta Pirene'lere dayanan Biskaya körfezine kadar, Şimal denizi, Manş denizi ve Atlantik Okyanosu sahillerine hâkim bulunmaktadır. Hattâ Musolini, 1940 senesi sonlarına doğru verdiği bir nutukta bunun Narvik'ten Trablus sahillerine kadar uzandığını söylemiştir. Fakat biz hesabı ihtimalîye değil, hakikatlere bakmak mecburiyetindeyiz. Sözün başka, hakikatin gene başka olduğunu Afrika'daki ve Arnavutluk'taki italyan harekâtı bize vazıh surette ispat etmiştir. Gençleri mezbahalara götürüp orada hayvanların nasıl kesildiğini göstererek, sentetik bir tarzda cesaret ve kahramanlık imal edilmiyeceği aşikâr olduğu gibi, gene sentetik bir tarzda hâkimiyet halketmek de bahis mevzuu olamaz. Onun için, biz şimdilik almanların kıta kavsi içinde bir yıldız gibi kalan ingiliz adalarının vaziyetini tetkik ile söze başlıyalım. Akdeniz'den sıra gelince etraflıca bahset-

meyi ihmal etmiyeceğiz.

2 — İNGİLTERE ADALARI:

Dünyanın en büyük kuvetlerinden biri olan İngiltere, kendî adalarında, dünya topraklarının ancak binde ikisi kadar bir yer işgal eder. 313.000 kilometre murabbaı olan bu adalar, Avrupanın ancak otuzda biridir.

Büyük Britanya ve şimalî İrlanda birleşik hükümetleri daha küçüktür. 242.000 kilometre murabbaı ile Fransa'nın yarısı bile değildir. Ancak İspanya'nın yarısına müsavidir. Fakat nüfusu 46 milyondan üstündür. Yani Fransa'dan mahsus derecede fazladır ve İspanya nüfusunun iki mislidir. Kilometre murabbaına düşen nüfus 195 tir. Bu nüfus dünya medeniyetinin en yüksek seviyesine erişmiştir; hareketlidir, faaldir. Bu da İngiltere'nin ekonomik inkişafını izah eder sanırız.

3 — LONDRA:

İngiltere nüfusundan bahsederken, bugün bilhassa alman bombardımanlarına hedef olan Londra'ya ayrı bir mevki vermek icabeder. Londra deniz ticaretiyle ve bu ticareti memleket dahiline bağlamak itibariyle inkişaf etmiştir. Tam merkezindeki City'nin muhtariyeti, ingiliz ticaretinin istiklâlini temsil eder. Buradaki borsa (**Stock Exchange**), dünyanın en büyük borsası, **İngiltere Bankası** dünyanın en büyük malî kudretidir.

Londra'nın nüfusu, 8.209.000 dir. Dünyada birinci değilse de hemen hemen Nevyork'a müsavidir. Bu nüfus, merkezi Westminster olmak üzere nısıf kutru 16 kilometre olan bir daire içinde toplanmıştır. Demek yalnız Londra nüfusu Hollanda'nın nüfusuna müsavi ve Danimarkanınkinden iki misli fazladır. Sade hükümet merkezi İngiltere nüfusunun beşte birinden fazlasını içinde toplamıştır.

4 — İNGİLTERE'NİN COĞRAFÎ VAZİYETİ:

İngiliz adalarının coğrafî vaziyeti burada denizciliğin büyük

inkişafma hizmet etmiştir. Çünkü adanın içinde denizden en uzak yer, 100 kilometredir. **İngiltere, kıtadan 35 kilometrelik Pas-de-Calais boğaziyle ayrılmıştır, fakat kıtadan ayrı değil, onun bir parçasıdır.** Hele tayyareciliğin inkişafından sonra, Michelet'nin "İngiltere bir adadır" sözü artık iflâs etmiştir. **1935 te ingiliz Başvekili Baldvin'in "İngiltere'nin hudutları Ren nehri sahilleridir" sözü 1940 senesinde tevsik edilmiş bulunmaktadır.**

5 — İSTİLÂYA KARŞI:

Filhakika fransızların Maginot mağlûbiyeti, şimdi almanları ingiliz adalarının burnu dibine getirmiş ve istilâ projelerinden bahsedilmesine meydan vermiştir. Fakat ingiliz adaları istilâ ihtimallerine karşı tedbirlerini almış bulunmaktadırlar. Memleketin şark sahili 15 kilometre eninde, 800 kilometre uzunluğunda bir mayn tarlasiyle çevrilmiştir. Sahil müdafaa teşkilâtı tamamlanmıştır. Bir milyondan fazla asker sahillerde nöbet beklemektedir. Memleket 800 müdafaa bölgesine taksim edilmiştir. Bunların hepsinde ayrı ayrı müdafaa teşkilâtı kurulmuştur. Eğer bir istilâ teşebbüsü yapılırsa, İngiltere'de Fransa'da olduğu gibi panik olmıyacaktır. Bütün caddelerde ve şehirlerde istikametleri tayin eden levhalar kaldırılmıştır. İngiltere tecavüz için, tertibatını ikmal edinciye kadar müdafaa için de tedbirlerini almıştır.

Fakat buna rağmen endişe azalmış değildir. Hattâ bu endişe Birleşik Amerika'da da baş göstermiştir. Çünkü Amerika, vaktiyle Baldvin'in söylediği sözü kendisine adapte etmekte ve Beyaz Saray'dan, Birleşik Amerika'nın hudutları Taymis kıyıları ve ingiliz sahilleridir, sözleri yükselmektedir.

VI - İRLANDA

1 — İNGİLTERE'NİN İRLANDA'DAN ENDİŞESİ:

İngiltere'nin endişesi İrlanda'dan gelmektedir. İrlanda İngiltere'nin "şımarık çocuğu" namiyle maruftur. İngiltere'nin garbında 400 kilometre uzunluğunda ve 300 kilometre eninde tombalak bir ada olan İrlanda'da İngiltere'nin bir parçası ve bir dominyonu vardır. Mesahası, İsviçre'den iki defa büyüktür. **Cografî bakımdan İngiltere'ye çok yakındır. Fakat his bakımmdan ondan çok uzaktır. İngiltere'ye karşı bir istilâ hareketi bahis mevzuu olduğu sıralarda, İrlanda'nın hususî vaziyetini, muhakkak surette göz önünde bulundurmak lâzımdır.** Çünkü almanların, Büyük Britanya adasının garbında bulunan ve ahalisi muhakkak surette ingilizlerin aleyhinde olan bu adayı istilâ plânlarının içine almış olmalarından şüphe edilemez. Malûmdur ki, İrlanda iki kısımdan müteşekkildir. Şimalde bulunan ve Şimal Kanalı vasıtasiyle asıl İngiltere'den ayrılan Ulster tamamiyle İngiltere'ye tâbidir. Halbuki cenupta bulunan ve Sen-Jorj Kanalı vasıtasiyle İngiltere'den ayrılan Eire, Serbest İrlanda diye anılmakta ve İngiltere'nin sadece bir dominyonu bulunmaktadır. İşte **İngiltere'nin İrlanda yüzünden çektiği bütün zorluklar bu Serbest İrlandanın istiklâl istemesinden doğmaktadır. Ne gariptir ki, Ulster İngiltere ile beraber Almanya'ya karşı harp halinde bulunduğu halde, Serbest İrlanda bitaraftır.** Bitaraflığını müdafaaya azmetmiştir. Ve Almanya hâlâ burada bir elçi vasıtasiyle temsil olunmaktadır. Büyük Britanya adalarının

en zayıf tarafı burasıdır. Zaten bütün tarih boyunca, İngiltere'ye karşı yapılan hareketler, daima İrlanda'yı istihdaf etmiştir. İspanyol ve italyanlar 1601 de, fransızlar 1798 de buraya ihraçta bulunmuşlar, fakat hiç birisi muvaffak olamamıştır. Almanların da İngiltere'ye bir ihraç yapmıya teşebbüs ettikleri esnada İrlandayı mühim bir koz olarak ellerine almış olmalarından ve belki burada geniş mikyasta bir istihbarat teşkilâtı vücuda getirmiş bulunmalarından şüphe edilemez. Bundan dolayıdır ki, son zamanlarda **İrlanda'nın vaziyeti İngiltere'de olduğu kadar Birleşik Amerika'da da endişe ile karşılanmıştır.** Willkie'nin 3 Şubat 1941 de Dublin'e giderek Başvekil De Valera ile temaslarda bulunması da bu itibarla dikkate şayandır. Amerikalılar mütecavize karşı İrlandalıların bütün enerjileriyle mukabelede bulunacaklarını ve şimdi bitaraflıklarını muhafaza etmelerine rağmen o zaman İngiltere ile beraber harbedeceklerini söylemektedirler. Fakat, İrlanda'nın vaziyetini normal telâkki ettiğimiz zaman böyle bir neticeye varmak kabildir. Halbuki bu memleket dahilinde geçen umumî harpte olduğu gibi anormal hâdiseler cereyan etmesi de mümkündür.

2 — UMUMÎ HARPTE İRLANDA:

Hatıralarımızı bundan aşağı yukarı 25 sene eveline nakledersek bu anormal hâdiselerin ne gibi şeyler olacağına dair misaller bulabiliriz. İrlanda'dan o zamanki harbe 160.000 gönüllü iştirâk etmesine rağmen, adanın içi kaynıyordu. Müfrit milliyetperverlerden mürekkep bir grup İrlanda'nın cenubunda İngiltere aleyhtarı propagandalar yapıyorlardı. Sinn-Feiners ismini taşıyan bu müfritler Berlin'le temas halinde idiler. Oradan silâh, cephane ve para alıyorlar, bütün adayı İngiltere aleyhine ve hattâ 1912 de Askit tarafından hazırlanıp İrlanda'ya bir nevi idarî ve siyasî muhtariyet veren, fakat harbin patlaması üzerine, tatbikına imkân bulunmıyan Home Rule Bill'e karşı ayaklanmıya kışkırtıyorlardı. Bunların başında Roger Casement isminde bir adam vardı. Bu, 1914 de Berlin'e gitmiş ve orada Amiral von Tirpitz'le görüşmüştü. İrlanda'ya döndükten sonra da bu ihtilâl hazırlanmıştı. 1916 da paskalya yortuları esnasında patlıyan bombalar ve karışıklık

bu suretle meydana gelmişti. Umumî harbin verdiği bu misal göz önüne alınınca, ingilizlerin İrlanda'nın vaziyetinden hakkiyle şüphe etmeleri yersiz değildir. Filhakika, İngiltere, kendisine tâbi olan Ulster'de icap eden bütün askerî tedbirleri almıştır. Hattâ buradaki kuvetlerinin, aşağıda Serbest İrlanda'nın almanlar tarafından işgaline mani olacak derecede olduğu söylenmektedir. Fakat serbest İrlanda'nın bitaraflığını muhafaza etmesi, İngiltere'nin bu dominyonuna külliyetli mikdarda asker göndermesine mani - dir. Halbuki Serbest İrlanda Ulster'e nazaran çok daha büyüktür. 3 milyon nüfusa maliktir. Ve bu nüfus bütün İrlanda'nın altıda beşini teşkil etmektedir. Ulster'in nüfusu ise 1.250.000 kişidir.

3 — İRLANDA'NIN MÜDAFAASI:

Bundan dolayı serbest İrlanda'nın müdafaasını daha evel tanzim etmek lâzımdır. Zaten ingilizler de "İ. R. A." diye anılan, "Cümhuriyetçi İrlanda ordusu" namındaki teşkilâtın her hangi bir tethiş hareketine geçmesine ve düşmanla birlik olmasına karşı tedbirler almışlardır. Bu tedbirlerin başında, gerek Avam Kamarasında, gerek Lordlar Kamarasında münakaşasız kabul edilen ve 1939 senesi temmuzunda yürürlüğe giren Prevention Of Violence Act gelir.Bu kanun,adliyede işleri sürüncemede bırakan birçok formaliteleri kaldırmakta ve mahallî otoriteye, evlerde taharriyat yapmak ve şüpheli eşhası tevkif etmek salâhiyetini vermektedir. Bu kanun, yabancı casus teşkilâtının İrlanda'da işlemesine mani olmak bakımından da mühimdir. Filhakika bu kanunun demokrasi ile alâkası yok gibidir. Fakat fevkalâde zamanlara mahsustur. Ve 1941 de müddeti bitmektedir. Görülüyor ki, **ingilizler İrlandanın vaziyetini asla ihmal etmemişler, dahilî haricî her türlü tehlikeye karşı koymak için bütün hazırlıklarını yapmışlardır.** Buna rağmen İrlanda, Büyük Britanya imparatorluğu için endişe kaynağı olmaktan hali değildir. Almanlar, İrlanda'nın cenubunda Waterford ve Kork'a İngiltere'den daha kolaylıkla ihrac yapabileceklerini düşünmüş olabilirler. Bu takdirde Büyük Britanya adasının garp sahili de almanların tehdidi altında bulunacaktır. Meselâ Dublin'den sanayi merkezi olan Liverpool'a mesafe

210 kilometredir. Fakat İngiltere'nin bir istilâ hareketi karşısında en zayıf noktası İrlanda olmasına rağmen, burasının müdafaası da katiyen ihmal edilmiş değildir. **Buna mukabil bu memleketi işgal hususunda en zayıf bir niyetin emaresi bile görülmemektedir. Çünkü ingilizler, küçük milletlerin hüriyetini gasbetmek için değil onu iade etmek için bu harbe girmişlerdir.** Hattâ ingilizler geçen büyük harpte, İrlanda'nın cenup-şarkında Brantry körfezinde ve Birleşik Amerika da harbe girdikten sonra İrlanda'nın cenup sahilinde Queenstown'da bir üs tesis ettikleri halde şimdi bunlardan da mahrumdurlar. **Fransa'nın istilâsı anlarına tesadüf eden en tehlikeli zamanlarda bile böyle bir talep serdetmemişlerdir.** İngilizlerin yegâne yaptkları şey masraflı ve tehlikeli olmasına rağmen İrlanda'nın açık sahillerinde karakol gezmektir.

4 — İRLANDA VE ALMANYA:

İrlanda ile Almanya'nın münasebetlerine gelince, geçen umumî harptenberi bu münasebetler sırf iktısadî olmuştur. Fakat bu da çok zayıftır. Meselâ bu harpten evelki sene zarfında İrlandadan Almanya'ya yapılan ihracat, ancak İrlanda ihracatının yüzde 2,7 sini teşkil etmektedir. Halbuki İngiltere'ye yapılan ihracatın nisbeti yüzde 80,5 tur. İthalât da aynı nisbet dahilinde azdır. Siyasî münasebetlere gelince, İrlanda Almanya'da bir elçi tarafından temsil olunmaktadır. Fakat elçi harp başlamazdan evel istifa etmiştir. Bunun yerine bir yenisi tayin edilmiştir. Fakat 1932 İrlanda - İngiltere anlaşmasına göre İngiltere kıralının, İrlanda'yı hariçte temsil edecek diplomatların memuriyetlerini tasdik etmesi lâzımdır. Harp patlayınca tabiî bu yapılmamış, ve İrlanda o zamandanberi Almanya'da kalan bir maslahatgüzar tarafından temsil edilmiştir.

XII – BÜYÜK BRİTANYA İMPARATORLUĞU

1 — BRİTANYA MİLLETLER CEMİYETİ:

Büyük Britanya İmparatorluğu üzerinde güneş batmaz sözü tam bir hakikattir. Çünkü imparatorluk beş kıta üzerinde dağılmıştır. Fakat "İmparatorluk" sözü yanlıştır. Hakikatte bir imparatorluk yok, "Britanya milletler camiası" Britanya milletler federasyonu vardır. İngilizler buna British Common wealth of Nations demektedirler. Bundan dolayıdır ki İmparatorluk tâbiri resmî değildir. İngiliz milletler camiası, bir tek bayrak altında toplanmış bir **Milletler Cemiyetinden** ibarettir. Bundan dolayı ülkeleri bakımından olduğu gibi nüfus ve ırk bakımından da mütecanis bir manzara arzetmez. Dominyonların birleşik kırallıkla münasebetleri çok zayıftır. Bu münasebetler bir umumî valinin mevcudiyetine ve bir tedafüî ittifaka bağlıdır. İktısadî münasebetleri, hattâ siyasî menfaatleri bazan anavatanınkilere benzemez. İrlanda'da olduğu gibi anavatan menfaatlerinin tamamiyle aksine tezahürler bile görülmüştür. Zaten bunlardan bir çoğu da bazı devletlerin kendi aralarında birleşmesinden, federal bir şekil almasından doğmuştur. Dominyonların hususî işlerini tedvir için istiklâlleri tamdır. Kendileri için orduları, bahriyeleri, paraları, maliyeleri, gümrük tarifeleri vardır. Hattâ bazılarının kolonileri ve mandaları bile mevcuttur.

2 — İMPARATORLUĞUN İDARESİ:

Bu bakımdan ingiliz adalarında yaşıyan Kıral'ın vaziyeti hissî bir sembolden ibarettir. O muhtelif milletleri arasında bir muvazene unsurudur. Bundan dolayı biraz Fransa Cümhurreislerine benzer. Fakat salâhiyeti Birleşik Amerika Cümhurreisininkinden azdır. Hakikî icra kuveti doğrudan doğruya "kabine" de toplanmıştır. Etraflı bir tetkika tâbi tutulduğu zaman İngiliz İmparatorluğu'nun ve yahut Britanya Milletler camiasının, bambaşka bir âlem manzarası arzettiği görülür. Onun için bu imparatorluğu sade Londra'dan idare edilen ve küçük ingiliz adalarının malı olan bir şey telâkki etmemek lâzımdır. Halbuki İmparatorluk deyince, almanların kasdettikleri mâna bambaşkadır. Onlar imparatorlukları yalnız anavatan için sömürülen aşağılık memleketler telâkki ederler. Zaten Rasizm bunu âmirdir. Onlara göre yalnız arî ırk ve bu ırkın içinde de yalnız cermenler vardır. Cenabıhak diğerlerini bu cermenlere hizmet için yaratmıştır. Medeniyet ve kültür seviyeleri ne olursa olsun, diğerleri, onlara göre, cermenlerin emrindedir.

Filhakika, tam istiklâlle, Britanya milletler camiasına dahil olan devletlerin vaziyetleri arasında mühim farklar mevcuttur. Fakat ingiliz imparatorluğu almanların anladığı mânada bir imparatorluk değildir. En kötü ve en geri ingiliz müstemlekesi bile, kültür ve medeniyet nisbetleri mahfuz tutulmak şartiyle, almanların Avrupa'nın ortasında kurmak istedikleri sömürgelere benzetilemez.

3 — ANA VATANLA MÜNASEBETLER:

Britanya milletler camiasına dahil memleketlerde anavatan kendilerinden hiç bir vergi almaz. Hattâ bazan İngiltere'de vergi veren halkın koloni halkına yardım ettiği vakidir. Harbin ağır yüklerine rağmen İngiltere koloni halkı arasında iktısadî, içtimaî inkişafları temin için bir siyaset takibine başlamış, ve bunun için on sene içinde sarfedilmek üzere 50 milyon ingiliz lirası ayırmıştır. İngiliz İmparatorluğunun hiç bir parçası ihtiyaçlarını İngiltere'den satın almıya ve yahut kendi mahsullerini İngiltere'ye sat-

mıya mecbur değildirler.

Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Cenubî Afrika Birliği ve İrlanda dominyonları ahalisi İngiliz halkı ile bir ayardadır. 1931 de çıkarılan Westminister statüsüne göre, muhtar bir idareye sahiptirler, ve biribirlerine müsavidirler. Her dominyonun Nazırlar Heyeti ve parlâmentosu vardır. Hattâ harbe girip girmemeyi bile kendileri kararlaştırırlar.

4 — İNGİLİZ NİZAMI - ALMAN NİZAMI:

İngiltere'nin yalnız dominyonları arasında kurduğu "nizam" bile Almanya'nın bu harpte icat ettiği ve hür milletlere tatbik etmiye kalktığı "yeni nizam" dan farklıdır. Hiç şüphe yok ki, bugün meselâ Romanya, meselâ Slovakya, bir Kanada, bir Avustralya vaziyetinde olmayı çok ister.

Hiç bir devletin dahilî işine müdahale etmek aklımızdan geçmez. Haricî işlerinde de öyle. Yalnız bu haricî işler bizim emniyet sahamıza kadar uzanmak istidadını gösterirse, o zaman biz de icap eden maddî ve mağnevî tedbirleri almaktan çekinmeyiz. Fakat bir noktayı da tebarüz ettirmeden geçmiyelim:

Bugün İngiltere'nin kendi İmparatorluğu dahilinde kurduğu "Nizam" statiktir. O nizam yalnız ona girenleri alâkadar eder. Fakat Almanya'nın kurmak istediği "Yeni nizam" sade dinamik değil, aynı zamanda epidemiktir. Bu bakımdan bütün dünyanın buna karşı basiretli tedbirler aldığını görüyoruz.

İngiltere, İmparatroluğu dahilinde mevcut idareler şekillerini daha iyi şartlara yükseltmiye çalışırken, Almanya kurmak istediği imparatorluk içinde en iyi şartlarla mücehhez memleketleri en fena şekillere sokmak dâvasında ve arzusundadır.

İngiliz İmparatorluğu meselesi üzerinde durmamız, bu imparatorluğu metemek değil, fakat eski devirlerdenberi sürüp gelen ve içindekileri daha iyi şartlara kavuşturan bir idareyi yeni nizamla mukayese etmektir. Yoksa istiklâl her şeyin fevkindedir. Her şey odur. İstiklâl hayattır. Emniyettir. Onu ne İngiltere'nin imparatorluğu ile, ne Almanya'nın yeni nizamı ile kıyas etmek hatâdır.

VIII – İMPARATORLUĞUN TEŞEKKÜL TARZI

Büyük Britanya imparatorluğu, anavatan haricinde beş şekil arzeder:

1 — Müstemlekeler, 2 — Himaye idareleri, 3 — Mandalar, 4 — Nüfuz mıntakaları, 5 — Dominyonlar.

1 — MÜSTEMLEKELER:

Bunların bazılarının kendilerine mahsus mesul hükümetleri, ve hattâ parlâmentoları bile vardır. (Hindistan, Terre - Neuve, Cenubî Rodezya ve etrafındaki araziler gibi.) Bazılarına da **"Taç Müstemlekeleri"** derler ki, bunlar, doğrudan doğruya Londra hükümetine merbutturlar. (Garbî Afrika, Somali, Güyan, Honduras, ingiliz Antil'leri, Seylan, ingiliz Malezyası, dağınık bir çok adalar ve üsler gibi.)

2 — HİMAYELER:

Bunların idaresi de doğrudan doğruya Londra hükümetine aittir. (Hindistan'daki yerli hükümetler, Malezya, Şimalî Borneo ve saire).

3 — MANDALAR:

Bu idareler doğrudan doğruya Milletler Cemiyeti tarafından

kendisine verilmiştir. (Filistin, Maverayı Şeria, Afrika'nın şark-cenubunda ve garp-cenubundaki eski alman müstemlekeleri, Samoa ve Yeni Gine).

4 — NÜFUZLAR:

Büyük Britanya İmparatorluğunun dışında İngiltere hükümeti müstakil iki devletle imtiyazlı müttefiktir. Bunlardan birisi Mısır, diğeri Irak'tır.

5 — DOMİNYONLAR:

Bunlardan başka İngiltere'nin beş dominyonu vardır: Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada, Cenubî Afrika ve Serbest İrlanda devleti.

IX – BÜYÜK BRİTANYA İMPARATORLUĞUNUN İKTISADÎ KIYMETİ

1 — İMPARATORLUĞUN VÜSATİ:

Anavatanı da dahil olmak üzere imparatorluğun mesahası, 38 milyon kilometre murabbaıdır. Bu; yeryüzündeki toprakların aşağı yukarı üçte biri demektir. Yani tam bir hesapla yüzde 26 sıdır. Anavatan bunun 150 de birine bile tekabül etmez. Denizyolları ve deniz nakliyatı dolayısiyle dünyanın yarısı ingiliz bayrağı altındadır.

İmparatorluğun nüfusu 495 milyondur. Bu, bütün dünya nüfusunun dörtte biridir.

Bu muazzam topraklar, Kanada, Avustralya ve Hindistan gibi büyük parçalar hariç, küçük parçalardan, adetâ kırıntılardan müteşekkildir. 808 siyasî idare vardır. Bunlardan yalnız 695 i Hindistan'dadır.

Nüfusa gelince, bu muazzam kitlenin ancak 75 milyonu, Avrupa medeniyeti seviyesinde bir medeniyete maliktir. Bu miktar, Almanya'dan fazla değildir.

2 — İSTİHSAL:

Büyük Britanya İmparatorluğu, bir çok iptidaî maddeler istihsalinde en başta gelir. Mağdenler bakımından da vaziyet aynıdır:

Büyük Britanya İmparatorluğunda istihsal olunan iptidaî maddelerin dünya istihsaline göre nisbeti

% 1 den aşağı olan istihsaller	*% 1 ile 2 arasındaki istihsaller*	*% 2 ile 5 arasındaki istihsaller*
Molibden Cıva Kali Kükürt Kendir İpek Soya fasulyesi	Kahve	Linyit Petrol Sunî yün Pancar şekeri Patates Mısır

% 5 ile 10 arasındaki istihsaller	*% 10 ile 15 arasındaki istihsaller*	*% 15 ile 20 arasındaki istihsaller*
Manyezi Boksit	Demir Sunî ipek Hububat Yulaf	Gümüş

% 20 ile 25 arasındaki istihsaller	*% 25 ile 33 arasındaki istihsaller*	*% 33 ile 40 arasındaki istihsaller*
Taş kömürü Bakır Pamuk	Çinko Volfram Ham şeker Kopra Buğday	Kurşun Manganez Krom

% 40 ile 50 arasındaki istihsaller	*% 50 ile 70 arasındaki istihsaller*	*% 70 ile 90 arasındaki istihsaller*
Vanadium Nebatî yağ Kalay	Yün ve yapağı Kauçuk Çay Kakao Koko Altun	Nikel

% 90 ile 99 arasındaki istihsaller
Jüt

İmparatorluğun yeryüzündeki kapladığı mesahai sathiyesi: Dünyanın % 26 sı.

Dünya nüfusuna göre nisbeti: % 24.6

Kilometre başına düşen insan adedi: 15

X – İNGİLİZ ADALARINDAKİ İSTİHSAL

1 — ZİRAAT:

İngiltere, yani İngiliz anavatanı bir ziraat memleketi değildir. **Ahalinin ancak yüzde 20 si ziraatle uğraşır. Bu dünyanın en zayıf nisbetidir.** Sanayi memleketi olan İngiltere'de büyük mülkiyetler vardır. Bunlar av için olduğu gibi saklanır. Bunlar haricinde kalan arazinin yüzde 88 i fennî bir surette işletilir. Mahsul ihtiyaçtan daima azdır. **Buğdayları çok güzeldir, fakat az ekilir. Ahalinin beşte birini bile doyurmıya kâfi değildir.** Meraları boldur ve iyidir. Eğer Sovyetler Birliği hariç tutulursa, Büyük Britanya Avrupa'da birinci derecede koyun ve keçi sürülerine, üçüncü derecede de sığır sürülerine maliktir. Fakat bu sürüler, ingilizlerin muhtaç oldukları sütün, tereyağının yarısını ve yünün beşte birini bile temin edemez.

Bütün bunları saymaktan maksadımız, İngiltere'ye karşı tatbik edilecek tam bir ablukanın ingiliz adalarını nasıl bir sıkıntıya maruz bırakacağını göstermektir. **Fakat bu abluka, Almanyanın İngiltere'nin şark sahillerini sarmasına rağmen tam olmamıştır. Çünkü arkası açıktır. Ve kafile halinde harp gemilerinin himayesinde seyreden gemiler İngiltere'ye muhtaç olduğu gıda maddelerini bol bol taşımaktadırlar.**

2 — BALIKÇILIK:

İngiltere'de balıkçılık fevkalâde ileri gitmiştir. İngiltere ihtiyacından çok balık tutmaktadır. Bilhassa Norveç sahilleri, İzlanda

açıkları, Şimal denizi en mühim balık sahalarıdır. İngiltere ve İs. koçya dünyanın en büyük balıkçı limanlarına sahiptirler. **İşte evelce denizin dibinden gıda çıkaran bu balıkçılar, son harpte ingilizlerin, denizin dibinde balıklara yem olmasının önüne geçmişlerdir. İngilizler sahil muhafazalarında mayn dökme ve mayn toplama işlerinde tahta balıkçı gemileri kullanmışlardır.** Bu balıkçı gemilerinin almanların gizli silâh diye ingiliz sahillerine döktükleri miknatıslı maynları toplamakta büyük hizmetleri dokunmuştur.

3 — YERALTI SERVETLERİ:

İngiltere'nin yer altı servetlerini işletmekte, **bilhassa kömür bakımından mühim bir mevkii vardır.** Bugün Birleşik Amerika'dan sonra ikinci gelmekte ve hemen hemen dünyada istihsal olunan kömürün yüzde 20 si Büyük Britanya adalarından çıkarılmaktadır. Gene maden kömürü sayesinde, İngiltere **elektrik istihlâk eden memleketler arasında ikincidir.** Diğer taraftan İngiltere gene bütün dünyada **çimento istihsal eden memleketler arasında ikinci gelmektedir.**

4 — DEMİR SANAYİİ:

İngiltere demir sanayiinde en ileri memleketlerden biridir. İngiltere bu sanayiin inkişafını, kömür mıntakalarının hemen hemen hepsinde demir madeninin bulunmasına medyundur. Bu meyanda meselâ Birmingham'ı sayabiliriz. Fakat önce satıh üzerinde bulunan demirin gittikçe azalması, buradaki sanayii beslemek için hariçten demir getirilmesine ihtiyaç göstermiştir. Bu meyanda bilhassa Narvik yoluyla İsveç demiri ithal olunmuştur. İngiltere'nin Norveç istilâsı esnasında sonuna kadar Narvik'te dayanması, ve Almanların burasını ısrarla müdafaa etmeleri hep bu demir kavgası yüzündendir. Filhakika İngiltere demiri başka memleketlerden de getirebilir. Fakat onun dâvası sade kendisine demir temin etmek değil, Almanya'ya giden demire mani olmaktı!

Bugün İngiltere, sanayiinde kullandığı demirin % 60 ını hariçten ithal etmektedir. İngiltere 1875 te, bütün dünya demir

sanayiinin hepsini elinde tuttuğu halde, 1890 dan sonra Amerika bu imtiyazı elinden almıştır. Buna rağmen **İngiltere gene dünya demir ve çelik sanayii istihsalâtının % 13 ünü elinde bulundurarak demir ve çelikte mühim mevkiini muhafaza etmektedir.**

5 — MAĞDENÎ İMALÂT:

İngiltere mağdenî imalâtta, bilhassa deniz inşaatında gene başta dır. **Her sene dünyada inşa edilen gemilerin yarısını denize o indirir.** Çünkü hayatı denize bağlıdır. Nakliyat için gemi lâzımdır. Bu nakliye gemilerini müdafaa ve muhafaza için de gemi lâzımdır. Büyük Britanya mağdenî eşyalar imalâtında ve satışında gene başlıca müstahsiller arasında mevki alır.

Son zamanlarda İngiltere'deki otomobil sanayii ve tayyare imalâtı da, mühim inkişaflara mazhar olmuştur. İngiltere otomobil sanayiinde ikinciliği, tayyare imalâtında üçüncülüğü muhafaza etmektedir.

6 — MENSUCAT SANAYİİ:

İngiltere'deki mensucat sanayii de demir sanayii kadar eskidir. Yün ve keten zaten İngiltere'nin mensucat sanayiinde mühim bir mevki sahibi idiler. 18 inci asırdan itibaren İngiliz ticaretinin inkişafı bunlara pamuk, ipek ve jütü de ilâve etti. İngiltere mensucat sanayiinin muhtaç olduğu iptidaî maddelerin tamamı (yün hariç olmak üzere) dışarıdan getirtilmektedir. Mensucat sanayiinde birçok yenilikler yapılmıştır. **Bilhassa pamuklu mensucat sanayii çok ilerlemiş ve İngiltere'yi birinci plâna sokmuştur.** Lancashire 19 uncu asrın sonlarına kadar dünyanın yegâne değilse bile en büyük iplik fabrikalarına malikti. Bundan sonra sırasiyle Almanya, Fransa, Birleşik Amerika, Hindistan ve Japonya gelmektedir. Fakat gene **Lancashire'deki iğlerin adedi bütün dünyada bu sanayide çalışan iğlerin üçte biridir.** Pamuklu sanayii, İngiltere'de büyük limanların teşekkülüne de hizmet etmiştir. Liverpool bunlardan biridir. **Liverpool bütün İngiliz sanayii için lâzım olan pamuğun yedide beşini ithal et-**

mektedir. İngiliz ithalâtının dörtte biri, ihracatının da üçte biri gene Liverpool vasıtasiyle yapılmaktadır. **İngiliz gemileri tonajının üçte biri bu limana bağlıdır.**

7 — ERSATZ SANAYİİ:

İngiltere'de ersatz sanayii Almanya kadar ilerlememiştir. Bunu birçok iktısatçılar, İngiltere'nin bu işe ehemiyet vermediğine atfederler. Fakat hakikatte İngilizler haklıdırlar. Çünkü, istedikleri iptidaî maddeleri daima istedikleri kadar bulmuşlardır. Bundan dolayı bu sanayide Almanya kadar ileri gitmemişlerdir.

İngiliz adalarında çıkan iptidaî maddelerin dünyadaki istihsale nisbeti

% 1 den aşağı olan istihsaller	*% 1 ile % 2 arasındaki istihsallaer*	*% 2 ile % 5 arasındaki istihsaller*
Linyit Petrol Bakır Çinko Volfram Manganez Krom Nikel Molibden Manyezit Vanadium Boksit Cıva Altın Kükürt Kali Pamuk Çavdar Jüt Kauçuk Çay Kahve Kakao Soya fasulyesi Koko Kopra Nebatî yağ Mısır	Kalay Kurşun Buğday Hububat	Yün Sunî ipek Pancar şekeri Yulaf Patates
	% 5 ile % 10 arasındaki istihsaller	*% 10 ile % 15 arasındaki istihsaller*
	Demir	Sunî ipek
	% 15 ile % 20 arasındaki istihsaller	*% 20 ile % 100 arasındaki istihsaller*
	Taş kömürü	Yok

Dünyadaki topraklara nazaran mesahai sathiyesi nisbeti: % 0,2

Dünyadaki nüfusa göre İngiltere adalarındaki ingiliz nüfusu: % 2,2

Kilometre murabbaına düşen insan: 195

XI – BÜYÜK BRİTANYA TİCARETİ

1 — İNGİLİZ TİCARETİ:

İngiltere'nin büyük bir imparatorluğa malik olması, aynı zamanda dünya ticaret yollarının birleştiği bir dört yol ağzında bulunması, İngiliz deniz ticaretinde büyük bir inkişaf temin etmiştir. **İngiliz deniz ticaret filosu bütün dünya tonajının % 27 sine sahip olarak gene birinci gelmektedir. Dünya denizaltı kabloları şebekesinin % 49 u da gene İngilizlerin elindedir.** Bütün bunlar, İngilizleri dünyanın en büyük tüccar milletleri arasında birinci mevkie çıkarmıştır. Çünkü **İngiltere beynelmilel mübadelenin % 13,5 unu elinde bulundurmaktadır.** Bu sayede İngilizler dünyanın en birinci bankacısı da olmuşlardır.

Ticaretteki bu inkişaf İngilizleri dünyanın her tarafına yaymıştır. Yahut bu yayılma ticaretteki inkişafı doğurmuştur. Harpten evelki sene zarfında dünyanın muhtelif yerlerine yerleşmek için hicret eden İngilizlerin senede 25.000 e baliğ olduğu söylenmekte idi. İngilizler, bu suretle her yerde tutunmuşlardır. Şimalî Amerikalıların yarısından fazlası, Cenubî Afrika ahalisinin üçte ikisi, Avustralyalıların ve Yeni Zelandalıların hemen hemen hepsi bu suretle hicret eden İngilizlerin ahfadıdır.

İngiliz lisanı bundan dolayı, ticaretin ve deniz ticaretinin beynelmilel lisanı olmuştur. Bugün İngilizce 220 milyon tarafından konuşulmaktadır. İngilizce konuşanların 100 milyonu İngiliz bandırası altındadır. İngilizce bu suretle dünyanın en birinci dili olmuştur. Filhakika 420 milyon Çinli tarafından ko-

nuşulan Çincenin başta gelmesi lâzımsa da, Çin'de lehçeler ayrıdır ve Çinliler bile ticaret hayatında İngilizceyi kullanmaktadır.

İngilizler birçok yerlerde mühim işlerin başına geçmişler, idare ve organizasyon adamı olmuşlardır. Bazı yerlere de yalnız sermayelerini göndermişlerdir. Bilhassa Cenubî Amerika'ya yatırılan İngiliz sermayesi, bir milyar sterlini geçmektedir. Bu, dünyanın en büyük bir sermaye plâsmanıdır.

2 — İTHALÂT:

İngiliz ithalâtının aşağı yukarı yarısı, % 48 i, yiyecek ve gıda maddesidir. Bu miktar, istihlâk ettiğinin beşte biridir. Buğdayın % 48 ini, etin % 60 ını, sütlü maddelerin % 54 ünü, kümes hayvanları mahsullerinin % 60 ını, meyvanın % 90 ını, şarabın ve tütünün % 100 ünü dışarıdan getirir.

İthalât içinde iptidaî maddeler, % 29 u teşkil eder. Demirin % 50 sini, yünün % 88 ini ithal eder. Kullandığı bütün pamuk, jüt, ipek, kauçuk ve istihlâk ettiği petrol ithalât malları meyanındadır. İngiltere'nin, ithal ettiği mamûl maddeler, ithalâtın ancak % 23 ünü teşkil eder. Bunlar da İngiliz mamûllerini ikmal etmeğe yarar. Zeytinyağlar ve nebatî yağlar, gazete kâğıdı ve kâğıt hamuru, kimyevî maddeler, cam maddeleri, ziynet eşyaları, madenî mamûller, makineler, otomobiller, bilhassa Amerikan, Fransız ve Alman mallarıdır.

3 — İHRACAT:

İngiliz ihracatının beşte dördünü, mamûl eşyalar teşkil eder. Bunların başında pamuklular vardır. Arkasından çelik maddeler, makineler, yünlü kumaşlar, gemiler, bisikletler, otomobiller ve tayyareler gelir.

İngiliz dış ticaretinin en büyük bir unsuru, tekrar ihracattır. Toprakları üzerinden geçen malların onda birinden fazlası tekrar başka memleketlere ihraç olunur. Dünyanın hiç bir memleketi transit işlerinde bu kadar ileri gitmiş değildir.

4 — TİCARİ MUVAZENE:

İngiltere'nin sattığı maddeler, gerek miktar, gerek kıymet itibariyle hiç bir zaman satın aldıklarını kapamamıştır. **İngiltere'nin ithalâtı 5 ise, ihracatı 3 tür. Bu bakımdan ticarî muvazenenin görünüşte açık verdiği zannolunur. Fakat İngiltere, para ödiyerek dış ticaretini kapamaz. Filhakika dışarı sattığı malların bedellerine, harice yatırılan İngiliz sermayesinin dividantlarını da ilâve etmek lâzımdır.** Ayrıca İngiliz bayrağı altında yapılan nakliyatın getirdiği kârı, bütün dünyada İngiliz komisyoncularının aldıkları komisyonu da göz önüne almalıdır.

5 — SERMAYE:

İngiliz sermayesi, dünya yüzünde gerek imparatorlukta, gerek imparatorluk haricinde, bilhassa zarurî maddeler ve iptidaî maddeler üzerinde hakimiyet tesis etmeyi aramıştır. Bu bakımdan beynelmilel buğday ve yün piyasasını elinde bulundurmaktadır. Aynı sermaye, Birleşik Amerika'nın rekabetinden ve Hindistan'ın hasmâne bir tavır takınmasından çekinerek şimdi, Mısır'da, Sudan'da ve Afrika'daki müstemlekelerinde pamuk ziraatine ehemiyet vermiştir. **İngilizler aynı zamanda, kauçuk piyasasının kontrolünü de ellerinde bulundurmıya çalışmaktadırlar. İngiliz bayrağı altındaki topraklarda yetişen kauçuk bütün dünya istihsalinin % 59 udur. Halbuki İngiliz istihlâki % 9 dur.**

Romanya'nın işgalinden evel, Rumen petrolünün mühim bir kısmı İngiliz sermayesinin elinde idi. **Irak ve İran petrolleri (Anglo-İranien Oil) İnsulinde petrolleri, Venezuella ve Meksika petrollerinin mühim bir kısmı İngiliz sermayesi tarafından işletilmektedir.** Petrolün deniz üzerinde naklini de İngiliz kumpanyaları (Shell Transport) temin etmektedir.

Hülâsa İngiltere malî kudreti sayesinde dünya petrollerinin üçte birine, Amerika ile beraber % 85 ine el koymuştur. Halbuki kendi topraklarında dünya petrolünün ancak % 2,5 ğu çıkmaktadır.

XII – TÜRK - İNGİLİZ TİCARET ANLAŞMASI

İngiliz ticaretinden bahsederken, Türk - İngiliz ticaretine de bir mevki ayırmak icap eder. İngiltere, Türkiye'den kendisine lüzumlu iptidaî maddeleri almakta ve İngiltere de buna mukabil sanayi mamûlleri vermektedir.

Türkiye ile İngiltere arasında siyasî ittifakın imzasından birkaç ay sonra Londra'da iktısadî ve malî bir anlaşma imzalanmıştı. Siyasî anlaşma Türkiye'nin emniyetini koruduğu gibi, iktısadî anlaşma ve bu anlaşmanın çerçevesi içinde Londra'da B. Numan Menemencioğlu ile ingiliz hükümeti arasında yapılan malî ve ticarî itilâflar, memleketimizin iktısadî menfaatlerini korumakta idi. Bu suretle **Türkiye ile İngiltere siyasî dostluk sahasında olduğu gibi ticaret sahasında da biribirlerini karşılıklı koruyan en iyi münasebetleri tesis etmişlerdir.**

1 — UMUMÎ HARPTEN SONRA:

Hâdiseleri kısaca gözden geçirelim: 1914 harbinden evel, en sıkı ticaret münasebetlerinde bulunduğumuz memleket İngiltere idi. Harp içinde inkıtaa uğrıyan bu münasebetler, sulhu takip eden seneler zarfında eski vaziyetine iade edilemezdi. Normal olmıyan bu seneler geçtikten sonra da bir takım yeni cereyanlar belirdi: Bir defa Cümhuriyet Türkiye'sinin iktısadî ve malî bünyesi harpten evelkine nazaran çok farklı inkişaflar gös-

teriyordu. Sonra, İngiltere Ottawa konferansında bütün imparatorluğa şamil bir iktısadî kifayet siyaseti takip ederek, bu imparatorluğun dışında kalan hammadde ve ziraat memleketleriyle olan ticaretini ihmal etti. Üçüncü bir âmil de şu idi: ticareti siyasî gayelerine vasıta olarak kullanmak istiyen yeni bir Almanya belirmiş, ticaret ve mübadele usullerini altüst etmişti.

Bu siyasî ve iktısadî cereyanların tazyiki altında **İngiltere ile ticaretimiz, 1923 senesinden sonra tedricen azalmıya başladı.** Ve o sene içinde ihracatımız haricî ticaretimizin yüzde on yedisi iken, 1938 senesinde yüzde dörde, ithalâtımız ise yüzde on sekizden yüzde bire indi. **Demek ki İngiltere ile sıkı siyasî münasebete giriştiğimiz sıralarda bu memleketten ithal ettiğimiz eşya ancak haricî ticaretimizin % 4 ünü teşkil etmekte idi.**

2 — İMPARATORLUĞA TEŞMİL EDİLEN TÜRKİYE TİCARETİ:

İşte iktısadî münasebetlerimizin siyasî münasebetlerimizle ahenkli inkişafını temin etmek içindir ki İngiltere ile 1939 da ticaret ve maliye anlaşması imzalamıştık. Ticaret anlaşması harbin doğurduğu anormal vaziyetin müsaadesi nisbetinde yürümekte idi. Fakat **ticaret münasebetlerine daha geniş bir inkişaf sahası hazırlamak her iki tarafın da samimî arzusunu teşkil ediyordu. İşte bu arzudan mülhem olarak Türkiye ve İngiltere 1940 Kânunuevel ayı zarfında yeni bir ticaret ve tediye muahedesi imzalamışlardır. Bu muahedenin en ehemiyetli hükmü, evelce yalnız İngiltere'ye şamil olan iktısadî anlaşmanın bütün ingiliz imparatorluğuna teşmilidir.** Malûmdur ki İngiltere İmparatorluğu belli başlı bir dünyadır. En lüzumlu hammadde, her çeşit madenler, ve her nevi ziraat ve endüstri mahsulü, dünyanın dört tarafına yayılmış olan bu geniş imparatorluğun istihsalleri arasındadır. Ve gene bu imparatorluk dünyanın en büyük satış piyasasıdır. Yani gerek istihsal ve gerek istihlâk bakımından pek zengin olan bu âlemle münasebette bulunmak bir memleket için iktısadî menfaat temin eden bir vaziyettir. İngiltere; imzalanan ticaret muahedesile bize bu geniş imparatorluğun kapılarını açmıştır.

Kanada, Hong-Kong, Ternöv, müstesna olmak üzere, bu imparatorluğun her tarafından eşya satın alabileceğimiz gibi, eşya satın aldığımız memleketlerde de mallarımızı satabileceğiz. Yani türk eşyasının mübadele sahası, ingiliz imparatorluğu nisbetinde genişlemiş olmaktadır. **Söylemiye lüzum bile yoktur ki, ingiliz imparatorluğu ile bu yolda ticaret münasebetine girişmek, diğer memleketlerle kârlı bulacağımız ticareti yapmamız için bir engel teşkil etmiyecektir.** Bu harbin doğurduğu anormal vaziyetler göstermiştir ki Avrupa devletleriyle ticaret yapmak gittikçe zorlaşmaktadır. Ve harp devam ettikçe de zorlaşacaktır. Bugünkü şartlar altında ticaret ancak harp sahasından uzakta bulunan memleketlerle yapılabilir. İşte dünyanın dört tarafına yayılmış bir halde bulunan ingiliz imparatorluğu memleketleri böyle harp sahasından uzakta bulunan piyasalardır. Bizi İngiltere'ye bağlıyan dostluk gittikçe kuvetlenmektedir. Fakat bu siyasî dostluk iktisadî bağlarla da takviye edildiği zamandır ki devamlı hayata mazhar olur. İşte son ticaret anlaşmasının imzasını ilham eden düşünce bu olduğu içindir ki Taymis gazetesinin de yazdığı gibi, muahede büyük kıymeti haiz bir vesikadır.

XIII – AKDENİZ

1 — AKDENİZ YOLU:

Akdeniz, Okyanosları en kısa şekilde biribirine bağlıyan bir yoldur. Onun büyük ehemiyeti, Avrupa, Asya, Afrika gibi üç büyük kıtanın arasında bulunmasından doğmaktadır. Sahillerinde vaktiyle muazzam medeniyetlerin kurulduğu Akdeniz, dünya ticaretinin merkez noktası olduğu halde Amerika'nın keşfi üzerine kıymetinden biraz kaybetmiş, fakat sonra Süveyş kanalının açılmasiyle tekrar dünya ticaretinde hâkim bir rol oynamıya başlamıştır. Akdeniz hakikî bir mide şeklindedir. Fakat **üç ağzı vardır. Biri Cebelüttarık, diğeri Süveyş, üçüncüsü de Çanakkale boğazı ve İstanbul boğazının vücuda getirdiği çifte kilitli kapıdır.**

2 — İTALYA VE AKDENİZ:

Akdenizde Hint yolu İngilterenin ve Karadeniz yolu Türkiyenin elindedir. Bu bakımdan Türkiye ile İngiltere arasında aktedilen ittifakın mânası daha büyüktür. İtalya Akdenize daima tesahüp etmek gayesini gütmüştür. Onlara göre, Akdeniz'de imtiyazlı bir mevkie sahip olmak kâfi değildir. Akdeniz kendi denizleri olmalıdır; onun içindir ki buraya "Marè Nostrum = bizim deniz" ismini vermişlerdir. İtalya bundan dolayı, Akdeniz sahillerini kendi genişleme sahası telâkki etmektedir. Bu maksatla Libya ve Trablus'a yerleşmiş, on iki adayı tahkim etmiş, Süveyş kanalının idaresine iştirâk etmek istemiş ve nihayet Fransa'dan Tunus'u, Korsika'yı istiyecek kadar ileriye gitmiş-

tir. Fakat 1939 senesi 7 nisanında Arnavutluk'a yaptığı taarruzla Adriyatik denizini bile Mare Nostrum yapamamıştır. Buna rağmen iştahası dinmemiştir. Bu maksatla Sicilya kanalına hâkim olan küçük Pantellaria adasını tahkim etmiş ve İngiltere'nin Malta'sına karşı vaziyet almıştır. İtalya'nın bu harpte istediği şey Mısır'dır, Yunanistan'dır, Suriye'dir ve hattâ Türkiye'den bile bir parça koparmak hayalini gösterecek kadar rüyalarına vüsat vermiştir. 28 Teşrinievel 1940 da, Sinyor Grazzi'nin eliyle gece saat üçte Yunan Başvekili Metaksas'a Yunanistan'ın italyan emellerine inkıyadı için ültimatom verdiği zaman İtalya, tehditle bir şeyler koparacağını zannetmiştir. Bu sayede Yunanistan'da üsler kuracak, belki Girid'i alacak, Akdeniz'in şarkına doğru genişlemesini temin edecekti! Fakat istediklerinin tamamiyle aksi olmuştur. İtalyanlar yerine ingilizler Girid'e yerleşmişler ve burada iki üs kurarak Akdeniz şarkının hâkimiyetini tamamiyle ellerine almışlardır.

Diğer taraftan yunan ordusu Arnavutluk'ta ilerlemiye başlamış, italyanları mütemadiyen çekilmiye icbar etmiştir. Bu suretle italyanların Arnavutluk'ta da prestijleri kalmamış ve Adriyatik de Mare Nostrum olmaktan çıkmıştır. Çünkü Adriyatik sahillerini ayrıca ingiliz ve yunan filolarının kontrol ettikleri vakidir.

Akdeniz'e gelince, General Wavell ordusu burada Mareşal Graziani ordusuna mühim bir darbe indirmiş, ve Seydi-Barranin geri alınmasından sonra 59 gün içinde Bingazi de dahil olmak üzere bütün Sirenaik temizlenmiş, ingilizlerin eline geçen italyan esirlerinin miktarı 150.000 i aşmıştır. Görülüyor ki, italyanlar, Akdeniz'e hâkim olayım derken, şimdi kısmî hâkimiyetlerini de kaybetmekte, gerek Afrika'dan gerek Arnavutluk'tan uzaklaştırılmaktadırlar.

Bugün için Akdeniz'de tam mânasiyle ingiliz hâkimiyeti teessüs etmiş bulunmaktadır. Taranto zaferi bertaraf, 9 şubat 1941 de Cenova'nın denizden bombardımanı bile bunu teyide kâfidir. Bu hâkimiyeti tesiste ingiliz hava, kara ve deniz kuvetlerinin işbirliği mühim bir rol oynamıştır. İngiltere Cebelüttarık'ı ile, Süveyş'i ile Akdeniz'e hâkimdir.

XIV – CEBELÜTTARIK

1 — CEBELÜTTARIK VE MİHVER:

Cebelüttarık Akdeniz'i Atlas Okyanosu'na bağlıyan boğazdır. Bu boğaz, aşağı yukarı **15 kilometre enindedir.** Fakat İtalya için bütün ehemiyeti, garpla olan ticaretinde belli başlı bir mevki tutmasındadır. Hint yolu bakımından Cebelüttarık'la Süveyş kanalını ayni seviyede tutmak, ve biri olmadan diğerinin hiç bir ehemiyeti olmıyacağını kabul etmek lâzımsa da, **Cebelüttarık'ın İtalyan ticaretinde ihraz ettiği mevkii, Süveyş kanalını hesaba katmadan tamamiyle ayrı bir şekilde mütalea edebiliriz.**

Bu Avrupa harbinden bir sene evel, yani 1938 de, İtalya 24 milyon ton mal ve iptidaî madde ithal etmiştir. (1) Bunun yalnız 4 milyon tonu karadan olmuş ve 20 milyon tonu deniz tarikiyle gelmiştir. Bu, herhangi bir Avrupa devletinin ticaretinden çok üstün bir rakamdır. Demek **İtalya'nın hayatı, denize ve bilhassa Akdeniz'e bağlıdır. İşin en dikkate şayan tarafı, bu 20 milyon tondan ibaret olan malın 14 milyon tonunun Cebelüttarık'tan geçmiş olmasıdır.** İtalya Süveyş kanalı vasıtasiyle ancak 2 milyon ton ithal etmiş, ve diğer ithalât, ancak Karadeniz ve Akdeniz havzasına münhasır kalmıştır.

Görülüyor ki, İtalya'nın eğer tâbir caizse ağzı Cebelüttarık'tır. Bütün ithalâtının üçte ikisi Cebelüttarık vasıtasiyle yapıl-

(1) Cebelüttarık'tan serbestçe mürur İtalya için hayatî bir zarurettir. A. Thomozi 5 Mayıs 1940 - Figaro.

maktadır. Ve Süveyş kanalı İtalya için ancak, Somali, Eritre ve Habeşistan'ı beslemiye, oralardaki hayatı idame etmiye yaramaktadır. Bütün bu rakamlar, İtalya'nın İspanya dahilî harp zamanında niçin Franko'ya yardım ettiğini ve niçin Baleares adalarını elinde bulundurmak istediğini izah eder sanırız.

Harbin ikinci senesinde mihverin bütün harekâtı, İspanya'yı harbe sokup, Cebelüttarık'ı ele geçirmek hedefi üzerine müteveccih bir hal almıştır. İspanya Dahiliye Nazırı ve sonradan İspanya Hariciye Nazırı olan Serano Suner'in Berlin'de temaslarda bulunduğu sıralarda (27 eylül 1940) Almanya, İtalya ve Japonya arasında üçüzlü paktın imza edilmesi, Avrupa'ya **"yeni nizam"** verilirken İspanya meselesinin de halledilebileceğini iyma etmiştir. Fakat İspanya, ispanyol dahilî harbi zamanında italyan karagömlekli fırkalarının ve alman Kondor lejyonunun yaptığı hizmetlere mukabil olan diyeti, hayatî zaruretler dolayısiyle derhal ödememeyi tercih etmiştir.

Sonradan mihver Cebelüttarık'ı ele geçirmek için mütemadî surette İspanya'yı tazyika devam etmiş, buna rağmen ispanyolları ânî bir harekete mecbur edememiştir. Mihverin politikası aşikârdır; küçük devletleri kendi politikasına inkıyad ettirmek ve onları istismar etmek! **Mihver, İspanya ile olan ideoloji birliğinden dolayı onun kendi arzularına râmolacağını düşünmüş, fakat buna muvaffak olamayınca, maddî tazyiklere başvurmuştur. İspanya, buna bile boyun eğmemiş, ve Biarritz'de alman askerlerinin bulunmasına kulak asmamıştır.** İmdi Cebelüttarık bugün, eskiden olduğu gibi, yani tamamiyle ingilizlerin elinde bulunmaktadır.

2 — *CEBELÜTTARIK NASIL BİR YERDİR?*

Milâd'ın 8 inci asrındaki fatihi, Tarık İbni Ziyad'ın ismini taşıyan bu 450 metre irtifaındaki dağ parçası, Akdeniz'in anahtarıdır. İngilizler burasını dehşetli tahkim etmiş olmalarına rağmen, bir gün ellerinden gitmesi ihtimalini hiç bir zaman göz önünden uzak tutmamışlardır. Hattâ 1940 senesinde Avam Kamarasındaki birçok nutuklarda mebuslar, "Cebelüttarık"ın kay-

bedilmesinin "millî bir tehlike" olduğunu söylemişlerdir.

Filhakika Cebelüttarık için bugün tehlike yoktur, denemez; çünkü ne kadar tahkim edilmiş olsa, küçüktür, ve vaziyeti sadece sabit bir kara zırhlısı olmaktan ibarettir. Bununla beraber mukavemet derecesi çok yüksektir.

Cebelüttarık'ı denizden almıya hemen hemen hiç imkân yoktur. Çünkü dağın üstü 1900 senesindenberi, uzun menzilli toplarla tahkim edilmiştir. Bu toplar 15 kilometre enindeki Cebelüttarık-Septe boğazına her taraftan hâkimdir. Zaten italyan donanması, sığındığı yerlerden çıkmadığına, ve Almanya'nın buraya göndermek için kâfi miktarda deniz kuveti olmadığına göre, Akdeniz'in Cebelüttarık anahtarını denizden fethetmek imkânları yoktur. Esasen burası ingiliz deniz kuvetlerinin de yatağıdır. Burada birçok doklar yapılmıştır. Arazi kâfi gelmediğinden garp sahilinde 40 kadem derinliğinde deniz doldurulmuş ve dokların inşası bu suretle imkân dahiline girmiştir. İngilizler denizi doldurmak için lâzımgelen toprağı buradaki dağın altından bir tünel kazarak elde etmişlerdir. Bu tünel de ayrıca ingiliz müdafaa sistemlerinden birini teşkil eder. Bundan başka dağın iki tarafında sayısız mağaralar vardır. Bütün bu mağaralar birer top yuvasıdır. Fakat buna rağmen eğer İspanya, Cebelüttarık civarındaki mevkilerini tarsin etmişse, ve meselâ Serra-Carboneza'ya büyük toplar yerleştirmişse, Cebelüttarık'ı dövmesi imkân dahiline girer. Çünkü dağın killi olması bütün tahkimata rağmen mukavemet derecesini düşürmektedir. Ayrıca italyanların ve almanların İspanya topraklarında hava üsleri istiyerek harekâta havadan iştirâk etmeleri de imkân dahilinde görülmüştür. Fakat 1941 senesinde bu varit değildir. Çünkü İtalya, yardım etmek şöyle dursun, bilâkis yardım edilmek vaziyetine düşmüş ve kendi hava meydanlarını alman hava kuvetlerine açmıştır. Orta Akdeniz'de vaziyet ne olursa olsun ingilizler, bu garp kapısı vasıtasiyle bütün Akdeniz'e hâkimdirler ve İtalya'nın garptan muvasalasını kesecek vaziyettedirler. **İspanya ise basiretli davranmaktadır. Çünkü dahilî harpten çok yorgun ve bitap çıkan İspanya, hem bir harbe mütehammil değil, hem de ingiliz yardımına muhtaçtır.**

XV – SÜVEYŞ

1 — SÜVEYŞ KANALI:

Nasıl Cebelüttarık İtalya'nın ithalâtının mühim bir kısmını çekmiye yardım eden bir boğazsa, Süveyş de İngiltere için aynıdır. Çünkü **İngiltere Süveyş vasıtasiyle yaşar. Hint yolu burasıdır.** Yoksa Kap burnunu dolaşmak mecburiyeti vardır. Hong-Kong'dan Liverpool, Kap tarikiyle, 13.000 mil, Süveyş tarikiyle 10.000 mildir. Arada yüzde otuz bir fark vardır. Bombay'dan mesafelere gelince Kap yoliyle, Süveyş yolu arasında yüzde altmış fark vardır. Avustralya için mesele o kadar mühim değildir. Çünkü iki yol da biribirine müsavidir. Hattâ Avustralya'dan Panama tarikiyle ithalât yapmak İngiltere için daha kolaydır. Bundan dolayıdır ki Süveyş, doğrudan doğruya Hindistan yolu demektir.

Onun için 1939 harbi patladıktan sonra İtalya'nın harbe gireceğine dair emareler çoğalmıya başlayınca, İngiltere, Süveyş yolunu bırakıp Kap yolunu ihtiyar etmekle Avustralya ile olan ticareti bakımından zorluğa uğramış, yalnız Hindistan yolu uzamıştır.

Fakat Hindistan başlı başına bir meseledir, çünkü Hindistan bir kıtadır. İngiltere'nin dış ticaretindeki inkişaf doğrudan doğruya Hindistan'a bağlıdır. Bu itibarla Hint yolu, yani Süveyş, tamamiyle İngiltere İmparatorluğu demektir. Süveyş'in ehemiyeti tâ Talleyrand zamanındanberi anlaşılmıştır. Talleyrand demiştir ki: "Nasıl ki Ümit-burnu'nun keşfi, cenevizliler. ve vene-

diklilere tesir etmişse, Süveyş yolunun kullanılması da aynı âkıbeti doğuracaktır!"

Ernest Renan, Süveyş kanalını açan Ferdinand de Lesseps'in 1885 yılının 23 Nisanında akademiye kabulü esnasında söylediği bir nutukta şöyle demiştir: "Şimdiye kadar bütün dünyayı karıştırmak için bir tek Boğaziçi (bizim boğazımız) kâfi gelmiştir. Siz ondan daha ehemiyetli bir ikincisini halkettiniz! Çünkü burası, dünyanın bütün büyük denizleri arasında bir münakale dehlizidir. Bir deniz harbi olursa, muhakkak surette herkes burasının zaptı için bütün kuvetiyle mücadele edecektir. Bu suretle, siz, istikbalde vuku bulacak büyük harplerin sahasını tayin ettiniz!"

Renan'ın bu kehanetinde haklı olduğunu evelâ 1914 harbi ispat etti. Osmanlı İmparatorluğuna harp ilân ettikten bir ay sonra 18 Kânunuevel 1914 te İngiltere, Mısır'ı himayesi altına aldı. Nazariye itibariyle, kanalda seyrisefer serbestisi bozulmamıştı. Süveyş'te bulunan alman ve Avusturya bandıralı gemiler yakalanmıyor, fakat burasını terke mecbur tutuluyorlardı. Fakat kanaldan çıkıp ta karasularını terkettikleri zaman derhal yakalanıyorlardı. Hukuk bakımından, itilâf devletlerinin vaziyeti münakaşa götürmezdi. Çünkü transit vasıtası olan kanal bir melce olarak kullanılamazdı.

2 — UMUMİ HARPTE SÜVEYŞ:

O zaman Osmanlı İmparatorlugu ile ittifak halinde bulunan almanlar, Cemal paşanın dördüncü ordusu vasıtasiyle, Süveyş kanalına bir taarruz hazırladılar. Şam'da 30.000 kişilik bir ordu toplanmıştı. Bu ordu 3 şubat 1915 te taarruza başladı, karşıdakiler mukavemet edemediler. Osmanlı ordusu geçti. Fakat sonradan bozguna uğradı ve ricate mecbur kaldı. İşte birinci Süveyş harbi böyle oldu.

Almanlar, daha o zaman osmanlılarla ittifak ederek Süveyşi' ellerine geçirmiye uğraşmışlardı. Çünkü biliyorlardı ki, İngiltereyi mağlûp etmek ancak onun Hint yolunu kesmekle kabildir. Nitekim Pancermanizm'in en büyük nazariyecilerinden Paul von

Rohrbach, Bağdadbahn ismindeki kitabında aynen şöyle yazmıştır:

"İngiltere'ye ancak bir noktada hücum edilebilir ve İngiltere ancak orada öldürülebilir: Mısır! Mısır'ın kaybı İngiltere için yalnız Hint yolunun ve Süveyş kanalı hâkimiyetinin kaybolması değil, belki merkezî ve Şarkî Afrika müstemlekelerinin kaybını da intaç edecektir!"

Aynı tezi italyanlar da almışlardır; onların kanaatine göre, İngiltere ancak Mısır'da katledilebilir, çünkü eğer İngiltere, kendi adalarında öldürülecek olursa, müstemlekelerinde yaşıyabilir. Halbuki Mısır'da öldürülürse kendi adalarında yaşıyamaz.

3 — 1939 HARBİNDE SÜVEYŞ:

Mareşal Grazziani'nin Mısır'a karşı hazırladığı büyük hareketi, bu bakımdan mütalea etmek lâzımdır. İtalyan Mareşalının, Süveyş'e karşı tasavvur ettiği akını ingilizler, 1940 senesi sonlarından itibaren iki aydan iki gün eksik bir zaman zarfında tamamiyle tersine çevirmişler, ve Libya sahillerindeki italyan ordularını tamamiyle perişan ederek Trablus yolunda ilerlemeğe devam etmişlerdir.

Halbuki italyanların plânı şu idi:

2 inci ordu Marsa-Matruh istikametinde yürüyecek, 1 inci ordu cenupta Kufra vahasından cenubu-şarkî istikametinde ilerliyecek ve Eritre'den şimali-garbî istikametinden harekete geçecek olan 3 üncü ordu ile iltisak peyda ederek Nil vâdisi boyundan Mısır'a çıkacaktı! Libya hezimeti bütün bunlara sed çektiği gibi Akdeniz hâkimiyetine ve italyanların bütün hülyalarına nihayet vermiştir.

Süveyş kanalı ingilizlerin elindedir. Büyük sınaî maddeler imal eden İngiltere, bu kanal vasıtasiyle, Uzak-şark'tan ve Hindistan'dan iptidaî maddeleri mübadelede devam etmektedir.

İtalyan hezimetinden sonra almanların Sicilya adasında Katania'da hava üsleri kurmalarına rağmen Süveyş ehemiyetini kaybetmemiştir. Ve İngiltere, alman stratejlerinin buraya verdikleri ehemiyet derecesinde Süveyş'i muhafazaya azmetmiş gö-

rünmektedirler, Çünkü Süveyş'in elden gitmesi bütün iktısadî menfaatler bir tarafa bırakılsa bile, Habeşistan'ın beslenmesi demektir. Kaldı ki Süveyş'in dünya ticaretinde de muhteşem bir rolü vardır. Bundan Avrupa'ya müteveccihen geçen gemiler, Avrupa'dan Uzak-şark'a ve Hindistan'a giden gemilerden aşağı yukarı iki defa daha ağır eşya taşımaktadırlar. Süveyşten bir senede Avrupa'ya geçen gemilerin götürdükleri iptidaî madde 20 milyon tondur. Ve Avrupa'dan bu tarikle Asya'ya ve Uzak-şark'a sevkiyat 12 milyon tondur. Sulh zamanında İngiltere ceman 32 milyon ton olan bu transitin yarısını elinde tutmaktadır. İtalya ancak Habeşistan ilhakından sonra yüzde 13 le ikinci, Hollanda, Felemenk Hindistanı'ndaki imparatorluğu dolayısiyle yüzde 9 la üçüncü gelmektedir. Süveyş'ten geçiş tarifesi çok yüksektir. İtalya bundan dolayı, kendisine daha ucuz tarife tatbik edilmesini istemiş, fakat sonra burasını işgal etmeyi daha muvafıkı maslahat bulmuştur, ama iş ümit ettiği gibi çıkmamıştır.

XVI – BOĞAZLAR

1 — TÜRK BOĞAZLAR:

Akdeniz'den bahsederken onun bizim elimizde bulunan kapılarını ihmal edemeyiz. Bahusus 1941 senesi ikinci kânununun sonlarına doğru, Almanya'nın büyük kıta hegemonyasını tesis ederken Boğazlara inmek gibi bir cüret gösterebileceğinden bahsedenler olmuştur. Almanya gûya hiç olmazsa, Boğazlar tarikiyle Hindistan yolunu kesecektir. Bu şayialar dahi, İngiltere ile ittifakımızda ne kadar haklı olduğumuzu, herkese isbat eder sanırız. Filhakika Boğazlara saldırmak, mihver için mezbuhane bir gayretten başka bir şey olmıyacak ve tâbir caizse, mihver bu suretle son kozunu oynıyacaktır. Fakat eğer Almanya, Türkiye'nin nasıl bir müdafaa azmiyle Boğazlarda emniyetini koruyacağından habersiz ve o kadar cahilse, o zaman bizim diyecek sözümüz yoktur. İşte Boğazlar buradadır. İstiyen boyunun ölçüsünü, Boğazların herhangi bir kumsalında alabilir. Altun kumu kan kumu da yapmasını bilen **Türkler, Boğazların müdafaası için her tedbiri almışlardır. Boğazların bugün bir tek meselesi vardır: O da Türk oluşudur. Boğazlar, bugün İstanbul'la Üsküdar'ı, Trakya ile Anadolu'yu ayıran bir deniz değildir. Bunları birleştiren bir yoldur.**

Filhakika Boğazlar eskiden bir mesele idi, ve tarihin çok eski devirlerindenberi dünya siyasetine mevzu teşkil ediyordu. Meşhur Truva muharebeleri bile Yunanlıların Pontus'dan aldıkları zahireyi memleketlerine serbestçe geçirebilmek için Boğazlarda hâkimiyet tesisi maksadiyle açılmıştı. Osmanlılar devrinde Boğazlar meselesi, Şehzade Süleyman'ın 1356 da sal ile Rumeli

sahiline geçmesiyle başlar. Ondan sonra Fatih devrinde kemalini bulur ve hele on dokuzuncu asrın son rubuundan Meşrutiyet inkılâbına kadar geçen devrede en karışık safhasına girer .

Biz bu küçük kitabımızda Boğazların vaziyeti ve tarihi hakkında geniş tafsilâta girmiyeceğiz. Bu ayrı ve bambaşka bir etüd mevzuudur. Onun için, Boğazların 1914 - 1918 harbinde oynadığı büyük role işaret ederek, yıkılan Sevr muahedesini atlıyarak, Lozan'daki kayıtlardan kısaca bahsederek Montrö mukavelesini yani bugünkü vaziyeti anlatmıya çalışacağız:

2 — MONTRÖ KONFERANSI:

Yalnız Türkiye için değil, cihan ölçüsünde bir ehemiyet taşıyan boğazlar, filhakika, Lozan muahedesiyle yeni bir rejime kavuşmuştu. Fakat bunda da bir çok kayıtlar vardı. Beynelmilel bir komisyon gayri askerî bir hale irca edilen Boğazlarda muahede ahkâmının tatbikını kontrol ediyordu. **Türkiye coğrafyasının malı olan Boğazların kayıtsız ve şartsız hâkimiyetimiz altına geçişi, Lozan muahedesinden 13 yıl sonra, İsviçre.nin Montrö şehrinde açılan ve bir ay devam eden Montrö Konferansı ile mümkün olabilmiştir.**

3 — MİLLÎ ŞEF'İMİZİN SÖZLERİ:

Boğazlara tam manasiyle hâkim olduğumuzdanberi, dünya nın hiç olmazsa bu yüzden duyulan endişeleri ortadan kalkmıştır. **Millî Şef'in Montrö mukavelesinin tasdik edildiği gün Büyük Millet Meclisinde söylediği nutuktan şu parçaları burada tekrar edelim:**

"Hukukan boğazlara kayıtsız hâkim olduğumuz zaman, yani teslih etmiş olduğumuz zamanda dahi söylüyorum ki, beynelmilel siyasette müstakim, sulhçu bir yol takip etmekten ayrılmıyacağız. Bizim bu siyasetimizi hoş görenler bizimle beraber çalışmaktan istifade edeceklerdir. Bizim bu siyasetimizden ayrı bir siyaset takip edeceğimizi umanlar elbette inkisara uğrıyacaklardır."

Beş sene evel söylenen bu sözler bugünkü politikamızın da ana hattıdır. Ve bu da isbat eder ki, bizim politikamız, daima

açık, daima dürüsttür. Onda hiç bir kayma ve gizli taraf tasavvur edilemez. Boğazların hakikî ve tam sahibi olan Türkiye, tarihin en büyük badiresi olan 1939 harbinde de en büyük imtihanını vermiştir. **Kuvetli bir Türkiye Boğazlarda sulh için nöbet bekliyor.**

Konferansa iştirâk etmiş olan devletler imzalariyle, başka sebepler yüzünden uzakta kalmış olanlar da matbuatlariyle Türk milletinin bu haklı dâvasında onun tezini müdafaa etmişlerdir. Medeniyet dünyasının, Montrö zaferimizi nasıl telâkki ettiğini kısaca kaydetmiş olmak için, Mukavelenamenin imzasını müteakip kısa birer hitabede bulunan başmurahhasların sözlerinden birer ikişer cümle alıyoruz:

Büyük Britanya başdelegesi Stanley şunları söylemişti: "Bu gün konferans muvaffakiyetle neticelendiği için mesuduz. Bu konferans beynelmilel ahdî meselelerin müteamil beynelmilel usullerle muvaffakiyetle ve şayanı memnuniyet bir surette intaç edilebileceğini göstermiştir. Kıral'mızın dediği gibi ben de harbin bin türlü mezahimini iktiham etmiş olan bir nesil namına hep böyle sulh ve müsalemet yollarında gidilmesini ve bir daha bu neslin böyle bir felâket görmemesini temenni ederim. Beşeriyet sulh istiyor. Burada beynelmilel teşriki mesaî ve beynelmilel vi . fakın parlak bir misalini vermiş olduk. Bundan dolayı mesuduz."

Sovyet Sosyalist Cümhuriyetleri İttihadı delegesi Litvinof da uzun ve samimî konuşmasında ezcümle demişti ki: "....Karadeniz'i emperyalist emeller için kullanmıya çalışan Rusya yerine bugün Karadeniz'in büyük bir kısmında sulh için, kendi ve komşularının emniyeti için çalışan müsalemetkâr bir Sovyet İttihadı vardır. Bunu konferans takdir etmiştir."

Litvinof bundan sonra Sovyetler Birliğinin Türkiye'ye karşı olan sarsılmaz dostluğundan bahsetmiş ve Karadeniz sahildarlarının emniyetini müdafaa etmesinin Karadeniz havzasını harp âfetinden masun tutmıya matuf olduğunu söylemiştir.

Japon başmurahhası Sato, hissiyatını şu cümlelerle anlatmıştı:

" . . . . İçtinap edemediğimiz kuyudu ihtiraziyemiz, Millet-

ler Meclisinden çıkmış olmamızdan ileri geliyor, temin ederim ki hükümetim imza ettiği mukaveleye harfiyen ve bu mukavelenin ruhuna tamamen riayet edecektir. Temenni edelim ki garbin bir ucundan şarkın bir ucuna gidecek imzalı nüsha dünyanın bütün devletlerine emniyet, itimat ve müsalemetkârlık ruhunu anlatsın."

Fransa Başmurahhası Paul-Boncour'un parlak nutkundan da aşağıdaki cümleyi iktibas ediyoruz:

" . . . . Bugün dünya, Türkiye'ye en büyük itimat nişanesini vermekle kalmamış, iki kıtanın birleştiği yerde büyük bir sulh âbidesinin temel taşını koymuş bulunmaktadır. Bunu Türkiye'ye medyunuz. Meşru yolları tercih eden Türkiye'ye..."

Ve büyük eserin verdiği mutlak hakka istinadendir ki Türk gazeteleri, hükümetin şu resmî tebliğini neşretmişlerdir:

" Çanakkale ve İstanbul Boğazları mıntakasında şimdiye kadar mevcut olan gayrı askerî mıntaka kaldırılmış ve bu mıntaka Türk ordusu tarafından 21 Temmuz 1936 salı günü öğleye kadar filen işgal olunmuştur."

İşte Türkiye, bugün Montrö'de büyük devletlere de tevsik ettirdiği hakkına istinaden boğazlara hâkimdir. Onun bu hakkını kullanmasına mani olmak istiyenler bulunursa, onlara da hadlerini bildirmiye âmadedir.

XVII – AKDENİZ ADALARI ve ONİKİ ADA

1 — ADALAR MESELESİ:

Akdeniz meselesini anlatırken, burada bilhassa Akdeniz'in şarkında bulunan bütün adalar üzerinde ehemiyetle durmamak doğru değildir. Eğer bu adaların tarihçesine göz atacak olursak, tarihte oynadıkları büyük rol itibariyle bugünkü ehemiyetlerini daha iyi anlarız:

Akdeniz adaları eskiden Osmanlı İmparatorluğunun iki vilâyeti idi: Girid, Cezairi Bahrisefid (Akdeniz adaları) vilâyetleri... Bir de beylik, prenslik teşkil eden Sisam adası vardı. Bu adaların Osmanlı idaresine fetih yoliyle geçmeleri de, bu idareden ayrılmaları da ona çok pahalıya malolmuştur. Girid'in isyanları ve Yunanistan'a iltihak nümayişleri daha geçen asırda başlamıştı. İttihat ve Terakki'nin Yunanistan'a karşı takip ettiği politika da "Girid bizim canımız!" düsturuna dayanıyordu.

Cezairi Bahrisefid vilâyetini teşkil eden adalara gelince, buralarda İtalyan harbine kadar siyasî bir mesele yoktu. Filhakika Ruslar 1774 Türk - Rus harbinden sonra, buraya donanma göndermiş, ahaliyi devlet aleyhine kışkırtmışlardı: Yunan istiklâl savaşında da adalarda gene bazı millî hareketler olmuştu; 1901 de de Fransa, Lorando - Tübini isminde Fransız tebaasından iki tüccarın Osmanlı İmparatorluğundan alacaklarını tahsil edememelerini münasip bir bahane telâkki ederek Midilli'yi işgal etmişti.

Fakat, bütün bu işgallere ve millî hareketlere rağmen henüz

bir "Adalar meselesi" mevcut değildi. Adalar meselesi diye anılan ve ancak Lozan muahedesinde katî bir şekil verebilen bu mesele, İtalya'nın 1911 de açtığı harple ortaya atıldı. Trablusgarp ve Bingazi üzerine atılmış olan İtalya, buralarda uğradığı güçlükleri gidermek için 1912 baharında Boğazlar önünde ve adalarda faaliyete geçti. 22 Nisanda İtalya Dodekanez diye anılan 12 adada göründü. Ve ilk önce Stampalya'yı işgal etti. 5 Mayısta General Amegliyo Rodos'u işgal ediyor ve İtalya'nın "Tanrı tarafından çizilen yolda" yürüdüğünü söylüyordu.

Önceleri İtalyanların kendilerini kurtarmıya geldiğini zanneden adanın rum halkı, az sonra toparlandılar ve Yunanlılık duygularını göstermiye başladılar. Ada halkı namına büyük devletler Hariciye Nazırlarına çekilen telgraflarda bir daha Osmanlı idaresine dönmemek, Sisam beyliğine benzer muhtar bir idare teşkil etmek veya bu idareye ilhak edilmek arzuları izhar ediliyordu.

O senenin 4 temmuzunda 12 ada halkı bir kongre topladı ve Yunanistan'la birleşme arzusunu izhar etti. Adalar meselesi, bugünlerden itibaren beynelmilel bir mesele halini almıya başladı. Fransa, İtalya'nın adaları işgal etmesiyle bütün Akdeniz muvazenesinin sarsıldığına kanidi. Fakat Fransa iki mühim mesele karşısında idi: Eğer İtalya yenilir ve buralardan çekilirse vaziyet, Afrika'daki fransız ülkeleri için çok tehlikeli bir hal alacaktı. Eğer yenerse o zaman Fransa'nın şarktaki menfaatleri zarara uğrıyacaktı.

Fakat İtalya bu güzel adaları bırakacak mı idi? Teahhüdü böyle idi. İtalya 1912 muahedesinde Osmanlıların Trablusgarp ve Bingazi'den çekilmesini müteakip kendisinin de adaları derhal terkedeceğini teahhüt etmişti.

Bu sıralarda Balkan muharebesi patlak verdi ve Yunanistan donanması, Akdeniz'de İtalyanların işgal etmediği adalara asker çıkardı. İtalyan Başvekili Ciyolitti de bir taraftan İtalya'nın işgali altında bulundurduğu adalardan çıkmak kararını her fırsatta tekrar ediyordu. Nihayet bu senenin ağustosunda toplanan Londra konferansı adalar işine yeni bir şekil verdi. Bu hüküm şudur:

"Osmanlı Devleti, Ege denizindeki bütün Osmanlı adaları üzerinde karar verme hakkını büyük devletlere bırakır."

Londra'da elçiler konferansı, İmroz ve Bozcaada ile Meis (Kastellorizo) adasından gayri adaları Yunanistan'a veriyor, İtalya işgalindeki adalara dair bir karar ittihaz etmiyordu.

29 Temmuz 1919 tarihli Titoni-Venizelos anlaşmasiyle İtalya, Rodos'tan gayri 12 adayı Yunanistan'a veriyor, Rodos - oradaki rumlara mahallî muhtariyet verilmek kaydiyle - İtalyanlara bırakılıyordu. Anlaşılıyordu ki İngiltere Kıbrıs'i elinde bulundurduğu müddetçe, İtalya da Rodos'tan kıpırdamak niyetinde değildir. Nitekim bu anlaşma, sonra İtalya tarafından reddedilmiştir.

2 — LOZAN KONFERANSINA GÖRE ADALAR:

Sevr muahedesi ile Osmanlı İmparatorluğu Rodos ile 12 adayı ve Meis (Kastellorizo) adası üzerindeki haklarını İtalya'ya terketti.

Lozan konferansı açıldığı zaman Ege adalarının vaziyeti bu idi. O zaman bu mesele üzerinde çetin münakaşalar oldu. Ve nihayet adalar meselesi şu şekli aldı:

> Madde 12 — Şarkî Akdeniz adaları üzerinde (İmroz, Bozcaada ve Tavşan adaları müstesna), bilhassa Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları üzerinde Yunan hâkimiyetinin kabulüne dair 1913 Londra muahedesinin beşinci ve Atina muahedesinin 15 inci maddelerine tebaan 13 Şubat 1914 tarihinde Londra Konferansında ittihaz edilmiş olup aynı tarihte Yunanistan'a tebliğ edilen karar, bu muahedenin 15 inci maddesiyle İtalya hâkimiyetine verilen adalara ait ahkâm mahfuz kalmak şartiyle teyit olunur.
>
> Madde 13 — Sulhun muhafazasını temin için, Yunan hükümeti Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adalarında hiç bir üssübahrî, hiç bir istihkâm tesis ve inşa edemiyecektir; Yunan askerî tayyarelerinin Anadolu üzerinde uçması menedilecektir. Mütekabilen Türk hükümeti de tayyarelerinin mezkûr adalar üzerinde uçmasını menedecektir. Bu adalardaki Yunan askeri, silâh altına alınan ve mahallinde talim ve terbiye gören bu adaların esnan erbabı ile bütün Yunan arazisinde bulunan jandarma ve polis mikdariyle mütenasip olacak, jandarma ve polise münhasır kalacaktır.

Madde 14 — Türkiye hâkimiyeti altında kalan İmroz ve Bozcaada, mahallî idare ile bir teşkilâtı mahsusaya nail olacaktır. Emniyet ve asayiş mahallî idare marifetiyle ve yerli ahaliden alınan bir zabıta heyeti vasıtasiyle temin edilecektir. Rum ve Türk ahalisinin mübadelesi hakkında akdolunan mukavele - name, bu adalar ahalisine tatbik olunmıyacaktır.

Madde 15 — Türkiye, aşağıda zikrolunan adalar üzerindeki bütün haklarından İtalya lehine feragat eder:

Skarpanto, Harki, Rodos, Astropalya, Kalimnos, Misiros, Piskopis, Kasos, İstanköy, Sümbeki, Lispos, Patmos, Leros, adalariyle bunların tevabiinden olan adacıklar ve Kastellorizo (Meis) adası.

İtalya o tarihtenberi bu adalara yerleşmiş bulunmaktadır. **Bunlardan Leros adası, bilhassa 1937 denberi mühim mikyasta tahkim edilmiştir. İtalyanlar, burasını tıpkı ingiliz Maltası gibi müstahkem bir kale haline sokmuşlar, içine mühim miktarda harp malzemesi yığmışlar ve tayyare üsleri vücuda getirmişlerdir. Fakat 12 ada, İngiltere'nin Akdeniz'de hâkimiyetini tesis etmesinden sonra ana vatanla muvasalasız kalmıştır. Hele İngilizler Girit'te üs kurduktan sonra bu adalardan İskenderiye'ye doğru yapılması tasavvur edilen Afrika harekâtını beslemek imkânı kalmamıştır.** 12 ada bu harpte, çölde susuz ve yiyeceksiz kalan bir devenin hörgücünü yemesi gibi kendi kendini yemekte ve ara sıra da İngiliz filolarının yaptıkları akınlar onları feci âkıbetlerine daha çok yaklaştırmaktadır. İşte bu vaziyet üzerinedir ki, 12 ada kumandanı da istifaya mecbur kalmıştır. Şimdi 12 ada, sanki büyük bir Okyanos'ta kazazedelerle dolu bir saldır ve kendisini kaderin dalgalarına terketmiştir.

XVIII – İNGİLTERE ve MISIR

1 — MISIRIN VAZİYETİ:

Mısır'ın bu 1939 harbinde aldığı vaziyet hakikaten dikkate değer. **Mısır, harpte değildir. Fakat harp Mısır'ın içine girmiştir. Filhakika harbe başladığı sırada yani 12 haziran 1940 ta Musolini Yunanistan'a olduğu gibi Mısır'a da teminat vermiştir. Mısır bir tecavüze uğramıyacaktır. Fakat totaliter devletlerin verdikleri teminatın kıymeti yoktur. Nitekim, 1940 yılı eylülünde İtalyanlar, Mısır topraklarına tecavüze geçmişler, fakat bu tecavüzün Mısır'a değil, İngilizlere vaki olduğunu iddia etmişlerdir.** Yani bir vücuda bir bıçak saplanmıştır; fakat iddia ediliyor ki bu hareket o vücudu öldürmek için değildir. İçeride meselâ kalbi, parçalamak içindir. Vakıa o zamandanberi hâdiseler çok değişmiştir. İngilizler İtalyan hücûmlarına lâzım geldiği kadar şiddetli bir şekilde cevap vermişler ve Libya topraklarında mühim zaferler elde etmişlerdir. Fakat Mısır tecavüze uğramıştır. Bunun üzerine İtalyanların Mısır topraklarından uzaklaştırılması ve yüz elli bin kadar İtalyan esirinin başlarında generalleriyle, amiralleriyle, Mısır topraklarından geçmesi, hiç şüphesiz İngiltere'nin Mısır'da prestijini çok fazlalaştırmıştır.

Mısır bugün 1936 senesi 26 ağustosunda imzalanan muahede mucibince İngiltere'nin müttefikidir. Fakat bu ittifak herhangi bir ittifak muahedesine benzemez: İngiltere 1914 harbi çıktığı sırada esasen 1882 senesindenberi fîlî işgal altında bulundurduğu Mısır üzerinde himayesini ilân etmişti. Bundan sonra

İngilizler, 1922 senesinde bir takım şartlara bağlı olarak, Mısır'a istiklâl vermişlerdir. Fakat hakikatte bu şartlar Mısır'ın istiklâlini ziyadesiyle takyit ediyordu. Bunun üzerine Mısırlılarla İngilizler arasında senelerce süren bir mücadele başlamıştır. Bu mücadele başlıca şu noktalar üzerinde toplanmıştır:

1 — İngilizler Mısır'ın müdafaasına karşı lâkayt kalamıyacaklarını ileri sürmüşler, çünkü imparatorluğun muvasala ve münakale yollarına karşı alâkasızlık göstermek istememişlerdir.

2 — Sudan'ı Mısır'a terketmek istememişlerdir.

3 — Ve nihayet ecnebilerin himayesinden vazgeçmiyeceklerini bildirmişlerdir.

Bu ihtilâflı meseleler, İtalya'nın Habeşistan'ı istilâya teşebbüs etmesi zamanına kadar devam etti. Nihayet bu istilânın Mısır milletine telkin ettiği endişe altında Mısırlılar İngiltere ile bir anlaşma yapmıya razı oldular. Bu anlaşmanın başlıca hükümleri şudur:

İngiliz askerleri Kahire'den çekilerek Süveyş mıntakasına yerleşecekler, Mısır ordusu İngilizler tarafından teşkil edilecek, Sudan, İngiltere ve Mısır'ın müşterek idareleri altında kalacak, İngiltere kapitülasyonların ilgası hususunda Mısır'a yardım edecektir.

Mısır bu suretle istiklâline kavuşuyor, fakat askerî bir ittifakla İngiltere bu memleketin müdafaasını deruhte ediyordu. Çünkü bu muahede mucibince, İngiltere Mısır'da 10.000 asker ve 400 pilot bulundurabilecekti. Fakat muahedenin çok lâstikli bir maddesi de vardır: Bu maddeye göre, eğer iki taraftan biri harbe girecek olursa, diğeri elinde bulunan bütün imkânlarla yardımda bulunacaktır. Mısır'a gelince o zaman bu memleket İngiltere'ye bütün hava ve deniz üslerinden, ve yollarından istifade etmek hakkını verecektir. İşte İngiltere bu maddeye göre, Mısır'daki garnizonlarının miktarını arttırmış ve nihayet bunu 300000 kişiye kadar çıkarmıştır. Mısırlılar, zaten, kendi aralarında daima İngilizleri gördükleri için bu artışı yadırgamamışlardır. Fakat İtalyanlar, Mısır topraklarına ilk tecavüz ettikleri vakit de İtalya'ya karşı harp ilân etmekten çekinmişler ve Grazziani kuvetleri 130 kilometre Mısır topraklarına girdiği

sırada gene Mısır'ın tecavüze maruz kalıp kalmadığını hukukî yollardan tetkik edip aksi kanaate varmışlardır. Nihayet 1940 senesi kânunuevel ayından itibaren İngilizler İtalyanlara katî darbeler vurmıya başlayınca, Mısır'da sevinç artmış ve İngiliz kuvetleri başkumandanı resmen Kıral Faruk tarafından tebrik edilmiştir.

2 — *MISIR'DAKİ MENFAATLER :*

İngiltere'nin Mısır'daki menfaatleri sade bir prestij ve Süveyş kanalı meselesi değildir. İngiltere'nin bizzat Mısır'la yaptığı ticaret büyük bir inkişafa mazhar olmuştur. İngiltere'nin 1938 de yani harpten bir sene evel Mısır'a yaptığı ihracatın yekûnu, 8.690.000 sterling, Mısır'dan yaptığı ithalât ise 11.636.000 sterling kıymetindedir. İngilizlerin bugün Mısır'da bulunmaları dolayısiyle Mısır'a bıraktıkları para günde bir milyon sterling tahmin olunmaktadır.

3 — *MISIR'IN MAHSULLERİ:*

Mısır'ı ihya eden, 1200 kilometre uzunluğunda olup, Sudan'ı ve Mısır'ı baştan başa ikiye ayıran Nil'dir. Nil Mısır'ın bir ziraat mıntakası olmasına hizmet etmiştir. Mısır bu itibarla önce bir hububat ve bilhassa 10 milyon hektolitre istihsal ile bir buğday memleketi iken, sonra birdenbire pamuk memleketi halini almıştır. Ve Mısır, bu pamuk sayesinde dünyanın en mühim iktısadî kuvetlerinden biri olmuştur. İrva ve iska işlerinin tanzim edilmiş olması, pamuk ziraatinin bilhassa inkişafına hizmet etmiştir. Senelik istihsal 360.000 tona baliğ olmuştur. Zaten Mısır ihracatının yüzde 90 ını da pamuk teşkil etmektedir. Mısır'ın pamukları her tarafta makbuldür. Çünkü lifleri ince, uzun ve parlaktır. Pamuğun harp endüstrisinde oynadığı mühim rol malûm olduğuna göre, İngiltere'nin Mısır'dan istifadesi çok büyüktür. Bundan başka Mısır'da yetişen şeker kamışı mahsulü dolayısiyle şeker sanayii ilerlemiş ve ayrıca, sigara sanayii de büyük bir inkişafa mazhar olmuştur. Delta ise muazzam bir pirinç ziraati sahasıdır.

XIX – HİNDİSTAN

1 — İPTİDAİ MADDE KAYNAĞI :

Sayısız servet ve iptidaî madde kaynağı olan Hindistan, bir memleket değil bir kıtadır. İngiliz İmparatorluğu nüfusunun onda yedisi, 353 milyon insan bu kıta üzerinde yaşar.

Hindistan'da medeniyet seviyesi kadar karışık ve dağınık bir iklim vardır. Burası, ırkların, medeniyetlerin, dinlerin, mezheplerin biribiri içine geçtiği bir yerdir. Hindistan, mesahai sathiye itibariyle Asya'nın dokuzda birine müsavi olmasına rağmen Asya içinde ayrı bir âlemdir. Asya'nın 42 milyon kilometre murabbaı sahasının 4 milyon 675.000 i Hindistan'a aittir.

Yabancılar, Hindistan'a ait çok az şey bilirler. Çünkü onların gördükleri, ya Bombay, ya Madras ve yahut Kalküta gibi büyük şehirlerdir. Hindistan'ı anlamak için içine girmek, Dekan'ı, Asam'ı, Butan'ı, Nepal'ı, Keşmir'i, koca Birmanya'yı, ırkiyle, mahsulleriyle, ruhları ve kanaatleriyle, dinleriyle ve nihayet seviyeleriyle tanımak lâzımdır.

Hindistan, ihtiva ettiği mühim servetler dolayısiyle İngiltere'nin en mühim kolonilerinin başında gelmektedir. İngiltere'nin şimali garbisindeki endüstriyel mıntakaların inkişafında başlıca rolü burası oynamıştır. İptidaî maddeleri boldur. Pamuk, jüt, yağlı maddeler veren hububat, kauçuk, buğday, çay ve şeker burada mebzulen yetişir veya istihsal olunur.

İngiltere Hindistan'ı tutmak için bütün tedbirleri almıştır. Akdeniz'de Cebelüttarık'a yerleşmesi, Süveyş'i, Aden'i elinde

bulundurması, hep anavatanla Hindistan arasındaki yolu garanti etmek içindir. Bugün Afrika'da inkişaf eden harbin ve general Wavell ordusunun büyük mikyasta harekâtta bulunmasının başlıca sebebi de budur. Yoksa ne Sollum, ne Bardia, ne Tobruk, ve hattâ ne de Bingazi'nin ehemiyeti vardır. İngilizlerin burada harekâta girişmelerindeki maksat Hindistan'a giden İskoçyalıların eteklerine herhangi bir yerden bir çalı takılmamasını temindir.

2 — HİNDİSTAN VE HARP :

İngiltere, bizzat Hindistan'ın müdafaasını temin için askerî tedbirler dışında siyasî tedbirler almıştır. Bir defa bu ülkenin etrafında, birçok himaye devletleri, tampon devletlerle bir kuşak çevirmiş, Hint Okyanos'u, ve hattâ Büyük Okyanos'ta bile üsler tesis etmiştir. Hindistan'ın bu harbin sebeplerinde olduğu kadar inkişafında da ifa ettiği vazife büyüktür. Çünkü Hindistan aynı zamanda mühim bir insan ve asker deposudur. Hindistan'ın 1914 harbinde ne derece müessir bir rol oynadığı hatırlardadır. Osmanlı İmparatorluğuna karşı İngilizler tarafından gönderilen orduların büyük bir kısmı Hintli kıtalardan ibaret değil miydi? İngilizlerin 1939 harbinde de bu sonsuz kaynaklardan neden derhal istifade etmedikleri daima sorulan bir sualdir. Fakat 1940 kânunueveli zarfında Hindistan nazırı Amery bunu izah etmiştir. Harp çıktığı zaman Hindistan'ın 160.000 mevcutlu bir ordusu vardı. Bir seneyi geçen bir zaman zarfında bu miktar, bir milyona iblâğ olunmuştur. Fakat bu, asker toplamaktaki müşkülâttan ileri gelmemiştir. Bilakis gönüllü olarak orduya girmek istiyen 25.000 hintlinin talepleri muvakkaten reddedilmiştir. Bunun sebebi de, bu orduyu teçhiz etmek için yapılan hazırlıkların bitmesini beklemektir. **Hindistan nazırı, Hint ordularına mahsus motörlü nakil vasıtalarının beş binden otuz bine iblâğ edildiğini ve 1941 de bunun bir misli daha fazlalaşacağını söylemiştir. Bu sözlerden çıkan mana şudur: Modern harpte, insan meselesinden ziyade teçhizat ve malzemenin ehemiyeti vardır. Hindistanda ordu teşkilâtının sürat temposu, teçhizat tedarikine bağlıdır.**

Bu memleket şimdi büyük mikyasta sanayileşmekte ve bu suretle İngiltere ve bütün imparatorluğa yardım etmektedir. Hindistan külliyetli miktarda çelik imâl edip, bunu şarkî Afrika'ya, İran ve Ortaşark'a göndermektedir. Ve hattâ İngiltere'ye büyük miktarda font yetiştirmektedir.

Hindistan nazırı Amery'nin 1940 kânunuevelinde söyledikleri şöyledir: "Hindistan, şimdiden kendi tüfek, mitralyöz, sahra toplarını ve her türlü mühimmat ve teçhizatını imâl ve bir ordunun teçhizi için lâzım olan 40.000 çeşit muhtelif malzemenin yarısından fazlasını temin edebilmektedir. Zırhlı plâkların imâline başladığı gibi gelecek sene 3.000 zırhlı arabanın imâlini de ikmal edecek vaziyettedir. Bu bakımdan Hindistan askerî malzeme imalâtının hemen hemen yüzde doksanını temin ederek kendi ihtiyaçlarını karşılıyabilecektir.,,

Hatırlardadır ki, 1914 harbinde de Hindistan ancak 1916 dan itibaren İngilizlere müessir surette yardım etmiye başlamıştı. Fakat bu söylediklerimiz askerî yardımdır. Bunun haricinde iptidaî madde yardımı, fevkalâde mühim bir yekûn tutmaktadır.

3 — HİNDİSTAN'IN VAZİYETİ:

Meşhur bir söz vardır: İdare etmek için dağıtmak lâzımdır. "Divide ut imperes". Bir yerde hâkimiyetlerini tesis etmek istiyenlerin eksriya baş vurdukları bu usulü, İngilizlerin Hindistan'da tatbik etmelerine lüzum yoktur. Bu muazzam kıta üzerinde o kadar çok ırk, o kadar çok din, ve o kadar çok dil vardır ki, İngilizler; bilâkis, bunların arasında çıkan ihtilâfları önlemek için büyük bir mesai sarfına mecburiyet duymuşlardır!

a — IRK : Asya'nın bu cenup kısmında üç ırk mevcuttur. Dekan'daki sipahlar (Dravid'ler) Ganj nehri vâdisindeki beyazlar (Ariyen'ler), şimal dağlarındaki sarılar....

Bunlardan başka şimal kısmında Türk'ler ve Mongollar da mevcuttur. Bütün bu ırkları biribirleriyle bağdaştırmanın ne kadar müşkül olduğunu izaha lüzum yoktur.

b — DİN: Din vaziyeti aynıdır. Hiç bir birlik görmiye imkân yoktur. Hindustanî diye tercüme edebileceğimiz İndouisme dini

bir mezhep, bir itikat kumkumasıdır. 3000 mezhepten örülmüştür. Bundan başka 60 milyon islâm ve bir miktar Budist'le, bir miktar hıristiyan vardır.

c — DİL: Irk birliği, din birliği olmadığı gibi dil birliği de yoktur. Bütün Hindistan'da 40 müstakil dil, ve ayrıca 200 lehçe vardır. Onun için Hintlilerin çoğu birçok dil bilir. Fakat hiç bir dil, müşterek hissiyatı, müşterek fikirleri ifade edemez. Dil birliği, din birliği, ırk birliği olmayınca, bir Hint milletinden bahsetmiye imkân var mıdır? Fakat bütün bunun mesuliyeti coğrafyadan daha çok, bu 3000 mezhebe aittir. Bu mezhepler insanları biribirinden ayırmış, din ihtilâflarının artmasına sebep olmuş, bu yüzden kanlar da dökülmüş ve hâlâ da dökülmektedir. Hintlilerle, Müslümanlar arasında çarpışmalar her gün gazetelerde okuduğumuz ve hattâ alıştığımız hâdiselerdir.

Bütün bunlar, Hindistan'ın neden siyasî parçalanmalara maruz kaldığını, nasıl, istilâlar karşısında çok zayıf olduğunu, ve İngilizlerin neden kolaylıkla burada hâkimiyet tesis ettiklerini izah eder sanırız. Düşünün bir defa ki, 353 milyon yerliyi, ancak 130.000 İngiliz idare etmekte ve bu da kâfi gelmektedir.

Bu vaziyette Hindistan'ın hiç bir geniş inkişaf kaydetmesine imkân yoktur. O, böylece İngiltere'nin sade bir iptidaî madde anbarı olmakta devam edecektir. Filhakika nüfusu fazladır. Kilometre murabbaına 75 kişi isabet eder. Bu nisbet Fransa'nın aynıdır. Fakat nüfus salgın hastalıklar, malaryalar, sıtma, açlık ve umumî fakirlikten dolayı çok ağır artmaktadır. Hintlilerin yüzde 90 ı köylerde, pis, mundar ve mikrop yuvası olan kulübelerde yaşamaktadır. Şehirler, ekseriya eski hükümet merkezleridir. Tâcirler hep buralara üşüşmüşlerdir. Muazzam mâbetler, muhteşem saraylar yanında küçük barakaların mevcudiyeti, insana sade bu şehirlere baktığı zaman, Hindistan'ın umumî vaziyeti hakkında bir fikir vermiye kâfi gibi gelir. Fakat Hindistan'ın içlerine doğru girdikçe, o zaman bu saraylar, bu mâbetler kaybolur ve engin bir sefalet görünür. Hint şehirlerinden bazıları (meselâ Agra) büyük ticaret yollarının üzerinde bulunmaları, bazıları, Madras,

Delhi, idarî vaziyetleri, bazıları da (meselâ Bombay, Kalküta) endüstriyel merkez olmak itibariyle büyük âfetlerden ve sefaletten kurtulabilmişlerdir.

4 — POLİTİK VAZİYET:

İşte bu halde bulunan Hindistan bu müstemleke vaziyetinden kurtulup, bir dominyon olmak sevdasına kapılmıştır. Hindistan meselesine dair çıkan bütün ihtilâfların sebebi budur. Fakat ingilizler, Hindistan'ın derhal bir Kanada, bir Cenubî Afrika devleti haline giremiyeceğine kanidirler. Filhakika "muasır dünyanın bilhassa müşkül şartları içinde, henüz kendi kendilerini idare etmekten âciz milletleri" (1) demokrasiye ve politik istiklâle ulaştırmak gayedir. İngiltere'nin 1939 da giriştiği harbin gayelerini tetkik edersek bunun bir hürriyet dâvası olduğunu görürüz. İngiliz devlet adamları müteaddit defa, hür memleketleri başkalarının esaretinden kurtarmak ve onlara hüriyet ve istiklâllerini vermek için harbettiklerini söylemişlerdir. İngilizlerin harp gayelerini bir ideolojide değil, büyük bir insaniyet dâvası içinde hudutlandırmak kabildir. Fakat böyle bir vaziyette Hindistan'a dominyon statüsü vermek onu başkalarının eline teslim etmekle müsavidir. Ama hintliler ingilizlerden daima şikâyetçidirler. Fakat Hindistan'ın 700 e yakın derebeyini biribirinden ayıran ingilizler değildir. Hiç biri fillerinden, harem ve selâmlıklarından uzak yaşıyamazlar. Eğer Hindistan'da bir takım bâtıl ve gülünç itikatlar varsa, bunları ingilizler Kembriç'ten veya Oksfordan oraya götürmemişlerdir. Maymunları, kertenkeleleri tabu yapan, öküzlere kudsiyet atfeden ingilizler değildir. Çivi üzerinde oturmak, tabut içinde diri diri kumlara gömülmek, ölüleri çaylaklara ve akbabalara yedirmek, sokaklarda yılan oynatmak bir ingiliz icadı mıdır? Fakat hintlilerin hepsini bu kategoriye ithal etmek de yanlış bir hareket olur. Hintlilerin uyanıkları çoktur. İşte bunlar dominyon salâhiyeti istemektedir. Ve İngilizler de zamanı gelince, bunu vereceklerini vâdetmektedirler.

(1) Milletler Cemiyeti paktı madde: 22. Paragraf: 1.

5 — HİNDİSTAN VE İNGİLİZLER:

Hindistan'ın bugünkü vaziyetini iyice kavrıyabilmek için onun tarihine kısaca bir göz atmak kâfidir. XVIII inci asırda bir yığın prensliklere ve müstakil devletlere ayrılmış olan Hindistan, fransız ve ingiliz kumpanyaları arasında bir mücadele mevzuu halinde idi. Nihayet 1763 Paris muahedesi, ingilizleri Hindistan'da serbest braktı. Ve onlar da burasını istilâya muvaffak oldular. 1857-58 de çıkan isyan az kalsın ingilizlere burasını kaybettiriyordu. Fakat sonunda Hindistan'ı doğrudan doğruya Taç'a bağladılar: İngiltere kıralları 1876 danberi, Hindistan İmparatoru unvanını taşırlar.

6 — SİYASÎ TEŞKİLÂT:

Siyasî teşkilât bakımından vaziyet şudur: 15 eyalet, doğrudan doğruya, kıral naibine bağlıdır. Bundan başka 695 tane yerli hükümet vardır.

İngiltere, umumî harpten sonra yapılan millî hareket üzerine 1919 da Hindistan'a, yeni bir teşkilâtı esasiye vermiştir. Bu rejim müphem bir şekilde parlâmanterdir. Fakat hintliler bununla iktifa etmemişler, ve istiklâl değilse bile, dominyon selâhiyeti almak için mücadele etmişlerdir. İngiltere hintlilerin bütün arzularını yerine getirmiye yanaşmamışsa da 1929 danberi siyasî teşkilâtta mühim tâdiller yapmıştır. Buna rağmen hintlilerin istedikleri sona ermemiştir. Fakat Hindistan dahilî vaziyeti itibariyle tek bir devlet değil, bir federasyon halinde idare edilirse yaşıyabilir. Eğer, 1935 yılında, parlâmento tarafından kabul edilen yeni ana yasa, tamamiyle tatbik edilecek olursa, Hindistan dominyon olmağa daha çok yaklaşacaktır.

Bir sual akla gelebilir: İngiltere Hindistan'dan azamî derecede istifade etmek için neden şimdiden bu salâhiyetleri vermiyor ve neden işi tâlik ediyor? Çünkü harp vardır; ve Hindistan statüsünde vaki olacak bir değişiklik orada yeni aksülameller doğuracak, birçok eşrafın ve prenslerin biribirine girmesine sebep olacaktır. Hindistan meselesi bir harp meselesi değil bir sulh meselesidir. Fakat İngiltere onu da şimdiden koloni halinden çıkarıp dominyona yaklaştırmıştır. Şurasını da kaydedelim ki, birçok

hallerde, merkezî idareyi elinde bulunduran kıral naibi, Hint parlâmentosu önünde mesul bulunan nazırları çağırmakta ve onların fikrinden istifade etmektedir. Bu bir merhaledir.

Şimdi buraya kadar yaptığımız mülâhazaları hulâsa edelim: bütün bunlara, bu ayrılıklara rağmen hintlilerin bu harpte ingilizlere müşkülât çıkarabilecekleri tahmin olunabilir mi? Bir Hindistan isyanı bahis mevzuu olabilir mi? Fakat gene bu faslın başında kaydettiğimiz bir fikri tekrar edelim: birleşik bir Hindistan yoktur. Birçok ırklardan, dinlerden, dillerden mürekkep bir halita, bir dağınıklık vardır. Bunların İngiltere'ye karşı isyanı işin evelâ kendi aralarında birleşmeleri, bir millet kurmaları lâzımdır. Unutmamak lâzımdır ki birçok derebeyleri, şefler, mihraceler İngiltere'ye tâbi bir vaziyettedir. Bundan dolayı İngiltere'nin korkusu yoktur. Hattâ bugün için almanların veya başka milletlerin de Hindistan dahilinde bir hareket hazırlamaları imkân dahilinde değildir. Çünkü bu isyanın bir yerden bir yere sirayeti bir meseledir.

Hintlilerin en münevverleri bile İngiltere'ye müzaharete kani bulunmaktadır. Bunun içindir ki, hintliler her seye rağmen ingilizlere bu harpte dört elle sarılmaktadırlar. Çünkü Hindistan'ın bugünkü yaşama ananesi ve Hindistan sistemi ingilizler sayesinde teşekkül etmiştir. Eğer günün birinde ingilizleri tamamiyle bırakacak olurlarsa, milliyet vahdeti olmadığından, memleket istilâya daha çok mâruz kalacaktır. İngilizlerle italyanlar ve yahut almanlar arasında mukayese yapan hintliler elbetteki ingiliz idaresini başkalarının idarelerine tercih etmektedirler. Bugün meselâ Çekoslovakya'daki idare ile Hindistan'daki idare arasında bile büyük bir fark vardır. Hintliler bunu görmekte ve ingiliz idaresinin hususiyetini tanımaktadırlar. Zaten ingiliz idaresinin en büyük hususiyeti yerine göre değişmesindedir. Bu itibarla ingiliz idaresinin büyük bir intibak kabiliyeti vardır.. Ve İngiltere'ye katiyen totaliter bir idare yakışmaz. Zaten totaliter olsa bunların idaresinde müşkülât çeker. İngiliz idaresi, coğrafya ve içtimaiyat şartlarına intibak idaresidir. Bundan dolayı ingilizler, en hazımlı

re'in ve hattâ bizzat Bombay, Kalküta şehirlerinin rekabetidir.

Hindistan'da şimdi büyük endüstriye yol açılmaktadır. Bunun için Dekan'da kömür mağdenleri, Birmanya'da petrol, Himalaya'da muazzam Hiydro-Elektrik enerji kaynakları vardır. Demir, kurşun, Manganez ve diğer iptidaî maddeleri boldur. Dekan'da kurulan izabe furunları, haddehaneler faaliyet halindedir. İşte Hindistan nazırı Amery'nin söylediği çeliği ve zırhlı arabaları bunlar temin edecektir.

Hindistan'da, demiryolları da büyük bir inkişafa mazhar olmuştur. 69.000 kilometre uzunluğunda olan şimendiferler 8° ile 37° arz dairesi arasında uzanan ve yalnız şimalden cenuba uzunluğu 3.100 kilometre olan bu muazzam ülkede ticareti genişlemektedir. Hindistan'ın bu ticarete göre dünyadaki mevkii onuncudur. Bütün dünya ticaretinin % 2,56 sını elinde tutmaktadır. Bu itibarla Avustralya'dan ve Cenubî Afrika'dan da önce gelmektedir. İngiltere ile yaptığı ticaret, kıymet itibariyle umumî ticaretinin üçte biridir. Hindistan İngiltere'nin ambarıdır. Bundan dolayı ingiliz imparatorluğunun en büyük dâvaları arasında Hindistan ve Hint yolunu elde tutmak başlıca bir mevki almıştır.

8 — DELHİ KONFERANSI:

1940 senesi sonlarına doğru İngiltere'nin şark grupu levazım ve iptidaî madde konferansının Delhi'de toplanması, Büyük Britanya'nın Hindistan'a atfettiği ehemiyete bir delildir. Bu konferansta Süveyş'in şarkında ve cenubundaki ingiliz arazisini harp zamanında kendi yağıyla kavrulur bir hale getirmek için kararlar alınmıştır. Konferansa tevdi edilen rakamlara göre Hindistan, Avustralya, Yeni Zelanda ve Cenubî Afrika Süveyş kanalının şarkındaki kuvetlerin ihtiyacı olan mühimmat ve askerî techizatın çoğunu tedarik edebileceklerdir. Bunlar aynı zamanda İngiltere'de harekâta iştirâk eden kuvetlerin ihtiyaçlarını karşılıyacak kabiliyettedir. Hindistan'ın ekonomik kudretini yukarda mütalea ettik. Şimdi de sırasiyle Avustralya, Yeni Zelanda ve Cenubî Afrika dominyonlarının vaziyetlerini gözden geçirmeğe çalışalım:

XX – AVUSTRALYA

1 — AVUSTRALYA VE AFRİKA HARBİ:

Avustralya, yün ve altun memleketidir. Fakat Avustralya aynı zamanda bir kahramanlar memleketidir. Avustralya'nın bu büyük harpte oynadığı rolü anlamak için yalnız Afrika harbinde Tobruk ve Bingazi muzafferiyetine bakmak kâfidir. 22 İkincikânun 1941 de, italyanların garp çölündeki Tobruk limanını sadece Avustralyalı askerler almışlardır. Ve ilk muzafferiyet haberini Sidney vermiştir. Bingazi'nin düşmesinde de şimalden akan avustralyalıların büyük rolü olmuştur. Afrika'da harbeden general Wavell ordusunun aşağı yukarı üçte birini avustralyalılar teşkil etmektedir. Ve işin garibine bakın ki, şimdiye kadar anavatan, müstemlekeleri ve dominyonları müdafaa ederken, bugün dominyonlar ve müstemlekeler anavatanın müdafaasına koşmuşlardır. Çünkü Avustralya'nın yolu Mısır'dan geçer, Mısır italyanların eline düşerse, Avustralya anavatansız bir yetim kalacaktır. Onun için, Avustralya nüfusunun % 95 ini teşkil eden Anglo-Saksonlar, canla başla anavatanın müdafaasına koşmuşlardır. Avustralya'da pek mebzul bulunan Kanguro'lar nasıl göğüslerindeki ceplerinde yavrularını taşırsa, İngiltere de şimdi avustralyalılara aynı şefkat hissini göstermektedir.

Avustralya'nın Orta-şark harbinin neticelerini tayin ve zafer şansını İngiltere'nin lehine çevirmek hususunda oynadığı rol muhteşemdir. Avustralya, İngiltere'nin bulunduğu terazi gözü-

ne her gün ayrıca yeni tayyare filoları atmaktadır. Avustralya Hariciye Nazırı Even, Avustralya haricinde iş gören Avustralya hava filolarının 1941 in ilk ayları zarfında birkaç misli fazlalaşacağını söylemiştir. Çünkü Avustralya'da tayyare fabrikaları her gün genişlemekte ve memleket sanayileşme yolunda mühim merhaleler katetmektedir. Bugün Avustralya'da 17 milyar tonluk kömür mağdeni cevheri vardır. Ve her sene 11 milyon ton istihsal olunmaktadır. Bununla mevcut demir mağdenlerini işletmek gayet kolaydır.

Artık Avustralya 1770 senesinde Cook'un keşfettiği Avustralya değildir. 1788 den, 1851 e kadar yalnız menfa hizmetini gören Avustralya da değildir. Avustralya bugün, altın mağdenleriyle, koyunlariyle, sığırlariyle, hububatiyle İngiltere'nin en mühim servet kaynaklarından birini teşkil eder. Cook tarafından keşfedildiği zaman içinde yaşıyan, ne hükümet, ne kabile ve hattâ ne de aile hayatı bilmiyen, siyah derili iptidaî insanlar, şimdi yabanî mahlûklar gibi dahile kaçmışlar ve tarihten evelki devirlerine intikal etmişlerdir. Bundan bir asır evel 150.000 kadar tahmin edilen bu yerliler şimdi günden güne azalmakta ve ancak 60 bini bulmaktadır. Halbuki 1851 de altun arayıcılarının hücumiyle ancak bir milyona yükselen Avustralya nüfusu şimdi 7 milyonu aşmıştır. Bu yekûn Londra'nın nüfusundan azdır.

Avustralya bir memleket değil bir kıtadır. Avrupa'nın dörtte üçü kadar bir sahaya sahiptir. Cenup nısıf küresinde âdeta bir domates manzarasında ve yayvan bir araziden ibarettir. Eni Akdeniz'in eni kadardır. Avustralya'nın bütün nüfusu gibi, ağaçları, nebatları ve hayvanları da buraya sonradan ithal edilmiştir. İnsan emeğinin isterse, çorak bir arazide neler yapmıya kadir olduğunu burada başarılan büyük umran eserleri bize açık bir tarzda ispat eder. Eskiden yerlileri öldürmiye yarıyan susuz bir iklim, şimdi burada avrupalılara hayat vermiştir.

1862 senesinde bu kıtaya götürülen 5 tavşan bugün o kadar üremiş ve çoğalmıştır ki, dağlar, taşlar tavşanla dolmuş, milyarları bulmuş ve meralara hücuma başlıyan bu hayvanlara karşı mücadele etmek ihtiyacı hasıl olmuştur. Halbuki bu esna-

da Almanya etsizlikten kıvranmaktadır.

2 — AVUSTRALYA EKONOMİSİ:

Avustralya, en ziyade et, konserve et ve bir yün memleketidir. Merinos Avustralya markalı bir koyundur. Mevcut 107 milyon koyundan adam başına 16 tane isabet eder. Bu koyunlar, arteziyen kuyuları vasıtasiyle sulanan meralarda yetişir. Eğer insan eli bu arteziyen kuyularını açmamış olsaydı, kuru bir memleket olan ve ancak şark sahilleri bir miktar yağmur alan bu kıtada bugün koyun değil insan bile yaşıyamazdı.

Avustralya bu koyunlar sayesinde 462 bin ton yün istihsal eder ve bu bakımdan dünya ticaretinin % 28 ini elinde bulundurur. Sidney dünyanın en birinci yün pazarıdır.

Sığır hayvanları bilhassa şarkta ve şimalişarkide yetişir. Takriben 13 milyon baş hayvan vardır. Bu hesapça her avustralyalıya aşağı yukarı iki sığır düşer. Sığırcılık buz sanayiinin inkişafiyle muvazi yürümüştür. İngiltere'nin ithal ettiği donmuş et ve konserve etin kısmı âzamı Avustralya'dan gelir.

Ziraat günden güne fazlalaşmaktadır. Buğday, ekilen sahaların yüzde 60 ını işgal eder. Ve bu tarlalardan 40-50 milyon kental buğday istihsal olunur. Bu miktar fransız istihsalinin yarısıdır.

Avustralya'da meyvecilik de çok ilerlemiştir. Buradaki bağlardan 750.000 hektolitre şarap istihsal olunur ki bunun pazarı gene İngiltere'dir. Avustralya altun mağdenleriyle de meşhurdur. Ne zaman bu kıtanın ismi geçmişse derhal akla altun arayıcıları gelmiştir. Fakat Avustralya altunda, bütün dünya istihsalinin yüzde otuzunu elinde tutarak beşinci gelmektedir. Avustralya'nın asıl büyük serveti kurşundadır. Bu suretle kurşun istihsalâtında ikinciliği elinde tutar. Gümüşte de beşincidir.

Dış ticaretine gelince, bütün dünya ticaretinin yüzde ikisini elinde bulundurur. Ve faaliyet itibariyle 12 inci gelir. Ticaretinin yarısı anavatanla ve yarısı da harpten evel Fransa, Birleşik Amerika, Almanya ve Japonya ile idi. Harp başladıktan sonra bütün bu ticaretin İngiltere'ye müteveccih olduğuna şüphe yoktur.

Bugün Almanya'da adam başına günde yüz gram ekmek verilirken ve yün vesika ile alınırken, Avustralya'dan et, buğday ve yün akar oluk halinde İngiltere'ye gelmektedir.

3 — AVUSTRALYA VE MÜTTEFİKLER DÂVASI:

Avustralya'nın müttefikler dâvasına yardımı devamlı bir surette artmaktadır. İmparatorluk projesine göre yetiştirilecek Avustralya pilotlarının adedi 4.000 kişi ilâvesiyle 14.300 e çıkarılacaktır. Neticede Avustralya hava kuvetlerinin umumî mürettebat yekûnu 58.000 kişiye baliğ olacaktır. Avusturalya 1939 haziranındanberi donanmasını yüzde 250 nisbetinde arttırmıştır. Ayrıca ordunun makineleşmesi için bir program hazırlanmış ve tatbikına geçilmiştir. Bu programa göre Avustralya 14.000 araba imal edecek, ve bu iş için 3 milyon ingiliz lirası sarfolunacaktır. Avustralya'nın 1941 senesinde imal edeceği mermilerin miktarı 9 milyondur. Mevcut 2000 tayyaresiyle iktifa etmiyerek Birleşik Amerika'ya en yeni tiplerde tayyareler ısmarlamıştır.

XXI – YENİ ZELANDA

1 — YENİ ZELANDA VE HARP

Avustralya'dan bahsederken onun bu harpte oynadığı büyük rolün yanında Yeni Zelanda'ya mühim bir mevki ayırmamak hatâ olur. Çünkü Yeni Zelanda ile Avustralyalı askerler birdirler. Ve her ikisi de "Australian and New-Zealand army Corps" ifadesinin ilk harflerinden alınan (Anzac — Anzak) namiyle anılırlar. Yeni Zelandalılar, Avustralyalılarla beraber yakın şark ve orta şark İngiliz ordularının en mühim unsurunu teşkil ederler. Eğer Avustralyalı 7.000 tonluk Sidney kruvazörü Akdeniz'de Bartolomeo Colleoni İtalyan kruvazörünü batırmışsa Achilles ismindeki 1030 tonluk küçük Yeni Zelanda kruvazörü de Ajax ve Exeter kruvazörleriyle beraber, 1940 nisan ayında Montevideo'da Laplata ağzında almanların 10 bin tonluk Graf von Spee cep kruvazöriyle kahramanca çarpışmış ve onun intihar etmesine sebep olmuştu. O Graf von Spee ki, 1940 martında ilk Anzak gönüllü kafilesi, orta şarka gelmek üzere yola çıktığı zaman onların yolunu kesmiye çalışmış fakat bir türlü muvaffak olamamıştı.

Yeni Zelanda bugün için İngiltere'nin, havacı kaynaklarından biridir. Havacı yetiştirme projesi tam bir şekilde verimine başladığı vakit senede 3.000 iyi yetişmiş tayyareciyi orduya gönderecektir. Bu, Yeni Zelanda'nın, İngiliz hava kuvetlerinin bir sene zarfında verdiği tayyareci zayiatını telâfi etmesi demektir.

Bundan başka Yeni Zelanda'da Havilland tipinde tayyare imal edecek bir de fabrika kurulmuştur. Birleşik vapur servisi

kumpanyası bütün gemilerini İngiliz hükümetinin emrine tahsis etmiştir. Bu gemilerden birçoğu, zırhlı muavin kruvazörler olarak harekâta iştirâk etmektedirler.

2 — YENİ ZELANDA NASIL BİR YERDİR?:

1840 da Büyük Britanya'ya ilhak edilen Yeni Zelanda adaları, 1907 de dominyon vaziyetine sokulmuştur. Avustralya'nın 2000 kilometre cenubu şarkîsindedir. 270.000 kilometre murabbaı sahasında başlıca iki adadan mürekkeptir. Ve Fransa'nın yarısı kadardır. Nüfusu, 60.000 Maorisden ve bir buçuk milyon kadar aslen İngiliz ve bilhassa İskoçyalı olan ahaliden terekküp eder.

Yeni Zelanda'da, Avustralya'da olduğu gibi çok fazla koyun yetiştirilir. 28.5 milyon baş koyun vardır. Bu itibarla Avustralya'nın mesahasına nisbetle yetiştirilen koyun mikdarı 7 defa daha büyük bir nisbettedir. 4 milyon sığırı vardır. İki nüfusa 7 inek isabet eder. Yün ihracatı günden güne artmaktadır. Koyunlar ve sığırlar yüzünden süt sanayii çok ilerlemiştir. Yeni Zelanda bu itibarla dünya peynirciliğinde birinciliği, tereyağ ve ette ikinciliği, ve yün istihsalinde dördüncülüğü muhafaza etmektedir. Buz sanayiinin ilerlemesi dolayısiyle Yeni Zelanda mühim miktarda dondurulmuş et ihraç eder ve bunun başlıca alıcısı İngiltere'dir.

Yeni Zelanda İngiltere'nin geniş bir çiftliğidir

XXII – AFRİKA'DAKİ İNGİLİZ İMPARATORLUĞU

Büyük Britanya'nın Afrika'daki toprakları iki mühim grup teşkil eder: Bunların bir kısmı, Tropikal müstemlekelerdir. Buraları nisbeten medeniyetin az girdiği ve yahut medeniyetin yerleşmesine müsait olmıyan yerlerdir.

Bu Tropikal müstemlekelerin 7 milyon kilometre olduğunu ve içinde ancak 47 milyon insan yaşadığını söyliyecek olursak, bunların vaziyetleri hakkında bir fikir vermiş oluruz.

Bu müstemlekeler arasında en ziyade istifade edilebilecek kabiliyette olanlar, Garbî Fransa Afrika'sının içine girmişlerdir: Gambi, Sierra - Leone, Altun sahili, Nigeria ve Togo ile Kamerun'da Manda altına alınan arazi....

Evelce, Amerika ile yapılan esir ticaretinde mühim rol oynıyan fakat sonra Hind yolunda bir iskele hizmetini gören bu yerler, şimdi sıcak memleketler mahsullerinin kaynaklarıdır. Meselâ, **bunlardan Altun sahili, kakaoda dünya istihsalinin % 37 sini elinde tutarak birinci gelmektedir. Nigeria, nebatî yağlarda % 40 la birinciliğini muhafaza etmektedir. Bunlardan başka manganez, elmas, altun, kalay ve hattâ kömür gibi mühim mikdarda maden servetleri vardır. Bunlardan dolayı bu memleketlerin ticaretleri, garbî Fransa Afrika'sının ticaretinden iki defa daha büyüktür. Çünkü mahsuller ve madenler, doğrudan doğruya deniz yoluyla yapılmakta ve hattâ Fransız Afrikası ticaretine de bir transit hizmetini görmektedir.**

XXIII – SUDAN VE HARP

Harbin son aldığı şekil üzerine Sudan üzerinde durmadan geçmiyelim: **Sudan bir taraftan Mısır'a, diğer taraftan Kızıl denize ve cenuptan Habeşistan'a hâkimdir. Sudan muazzam bir ülkedir. Mesahası Fransa'dan beş defa büyüktür. Fakat toprağının kısmı âzamı ziraate elverişli değildir. Nüfusu 6 milyondur. Yani Yunanistan kadardır. Fakat ahalisi çok karışıktır.** İçinde araplar, berberîler, göçebe Hamidîler vardır.Burada, o da büyük merkezlerde, bir kaç bin Avrupalı yaşamaktadır. 1899 dan beri, İngiltere ve Mısır, Sudan üzerinde müşterek bir idare tesis etmişlerdir. **1936 ağustosunda yapılan Mısır - İngiltere ittifakı Sudan'da, her iki memlekete de müşterek bir hak bahşetmiştir. Fakat hiç şüphe yok ki, hâkimiyet gene İngilizlerdedir. İngiltere bilhassa, italyanlar 1936 da Habeşistan'da yerleştikten sonra Sudan'ın müdafaasiyle ciddî bir surette meşgul olmıya başlamıştır.** Filhakika hâdiseler İngilizleri bu düşüncelerinde haklı çıkarmıştır. Çünkü İtalyanlar, Mısır üzerine hazırladıkları taarruzda Sudan üzerinden yapılacak harekâta büyük bir ehemiyet atfetmişlerdir. Hâdiselerin inkişafından anlaşıldığına göre, Habeşistan'da ve Eritre'de bulunan İtalyan ordusu, buradan Şimal istikametinde bir hareket yapacak, bir taraftan Kızıldeniz sahilindeki Port-Sudan'ı diğer taraftan Sudan'daki Berber'i, ve Nil üzerinde bulunan 47.000 nüfuslu Hartum'u tutacak, ve sonra Nil vâdisi boyunca, Mısır - Sudan hududundaki Halfa vâdisine çıkacaktı. İtalyanlar

bu maksatla, Eritre'nin garbine doğru ufak bir ilerleme yapmışlar ve Kızıldeniz'e giden demiryolu üzerinde bulunan Kassala şehrini ele geçirmişlerdi. Fakat sonra İngilizler, Libya ve Bingazi harekâtiyle muvazi olarak 1941 şubatı başlarında bu mıntakada büyük taarruza geçmişler, Kassala'yı geri aldıktan sonra, Eritre içinde - bu satırları yazdığımız âna kadar - 175 kilometre ilerliyerek Agordat'ı, Barentu'yu ele geçirmişlerdir. Hedef şimdi Musavva'dır.

Bundan sonra ingilizler Keren şehrine kadar ilerlemişler ve burasını muhasara altına almışlardır. Keren'in süratle düşmemesine sebep buradaki İtalyan mukavemetinin fazlalığı değil, belki bu şehrin dar bir boğazda kâin olması ve etrafında mühim miktarda müstahkem kaleler bulunmasıdır. Şurasına dikkat etmek lâzımdır ki, harpte, daima kaleler en sonra düşerler. Bütün Polonya işgal edildiği halde Vesterplate kalesi, Norveç'te Hegra kalesi, Belçika'da Liyej ve Namur kaleleri sonuna kadar müdafaada devam etmişlerdi. Keren'de de vaziyet aynı olmuştur. Bütün Habeşistan 13 yerinden hücuma uğradığı ve hele İtalyan Somalisi baştan aşağı işgal edildiği halde, bu kale düşmemiştir. Fakat diğer taraftan gene Sudan'da ilerliyen kuvetler, Tsana gölünün cenubunda Mavi Nil'in dirsek verdiği yerde Debra Markos'a kadar ilerlemişler ve Harrar'a kadar gelen kuvetlerle Addis-Abeba'yı kuşatan mengeneyi daraltmışlardır.

Bütün bunları yazmaktan maksadımız, gündelik harekâtı hulâsa etmek değil, fakat Sudan'ın Hind yolu, Süveyş kanalı, ve İtalya sömürge İmparatorluğu üzerindeki stratejik ehemiyetini anlatmaktır. Çünkü ancak Sudan'dan gerek Eritre gerek daha cenupta Gallabat istikametinden Gondar'a doğru yapılan harekât Somali'de inkişaf eden taarruz ve Berbera'ya yapılan ihraçla ahenkli olarak İtalyanların Habeş ve Eritre İmparatorluklarını tehlikeli bir hale sokmuştur. Habeş İmparatoru Haile Selasiye'nin Habeşistan'daki Gocam eyaletine geçmezden evel, Hartum'a geldiğini ve orasını hareket üssü ittihaz ettiğini kaydedecek olursak Sudan'ın İngiltere için ehemiyeti kendiliğinden meydana çıkar.

XXIV – CENUBÎ AFRİKA İTTİHADI

1 — CENUBÎ AFRİKA VE İNGİLTERE:

Cenubî Afrika İttihadı Fransa'dan beş defa büyüktür. Mesahası 2.800.000 kilometre murabbaıdır. Fakat nüfusu 7 milyondur.

Afrika harbinin İngiltere lehine inkişafında Cenubî Afrika İttihadı'nın yardımları çok büyüktür. Bilhassa Eritre'ye müteveccihen yapılan Sudan taarruziyle, Cenubî Afrika kuvetlerinin hem Kenya'dan, hem İtalyan Somalisi istikametinden yaptığı taarruzlar tamamiyle hemahenktir. Bunlar bir kıskacın birer ağzını teşkil etmektedir. Çünkü kıskaç ancak iki ağzı oldukça kıskaç olur. Ve bir işe yarar.

Askerî harekâtın dışında Cenubî Afrika İttihadı, İngiltere'ye azamî yardım yapmak hususunda tam bir karar sahibidir. Filhakika ahalinin bir kısmı önce, harbe muhalefet etmiş ve mihver devletleriyle anlaşmak istemiştir. Fakat Smuts hükümeti, 1940 ağustos ayının sonunda parlâmentoda İngiltere'ye yardım hususunda büyük bir ekseriyet kazanmıştır. Hele o sıralarda İngiltere'yi istilâ projesinin tatbik mevkiine konmak üzere bulunduğuna dair deveran eden şayialar, Cenubî Afrika'da çok derin tesirler yapmıştır. 1940 eylülünde Grazziani ordusunun Mısır'a yaptığı taarruz, ve İngilizlerin sırf Fransızların Almanya ve İtalya ile mütareke yapmalarından sonra Cibuti'deki sol cenahlarının zayıflaması üzerine İngiliz Somalisini tahliye etmeleri, Cenubî Afrika İttihadı üzerinde büyük

bir akis husule getirmiştir. O zaman bu dominyon tehlikenin ne kadar büyük olduğunu görmüş, hele Alman ve İtalyan matbuatının, Cenubî Afrika altun madenlerinin Almanya ve İtalya'ya geçeceğine dair yaptıkları neşriyat Cenubî Afrikalıların büsbütün gözlerini açmıştır.

2 — SMUTS - EDEN MÜLÂKATI:

Teşrinievel 1940 sonunda, General Smuts, Şarkî Afrika'da harp eden Cenubî Afrika askerlerini bizzat teftiş etmek üzere bu mıntakaya gitmiştir. Hartum'da o esnada Sudan cephesini teftiş eden Eden'le görüşmüş, bu suretle dominyonla, anavatanı arasındaki rabıtalar daha çok takviye edilmiştir. Smuts'un bu mülâkattan sonra Kenya'da söylediği nutuk çok dikkate şayandır. Smuts bu sefer bir "Afrika Birleşik Devletleri" kurulacağından bahsetmiştir. Bu, mihverin Afrika'da "Yeni Nizam" kurmak hususundaki arzusuna mükemmel bir cevap olmuştur. Eden'in Hartum mülâkatında oynadığı rol cidden çok mühimdir. İngilizler bu suretle Cenubî Afrika İttihadını, Afrika'da kurulacak olan Birleşik Devletlerin Lideri yapmak istemekle bütün bu mıntakayı tekrar kazanmışlardır.

3 — CENUBÎ AFRİKA İTTİHADI VE HARP:

Harp başladığı zaman hazırlıksız bulunan Cenubî Afrika İttihadı, Afrika'da harbin bir durgunluk devresi geçirmesinden istifade ederek eksiklerini tamamlamıya koyulmuştur. Ne pasif korunma, ne vesika ile ekmek ve yiyecek bilmiyen bu memleket ahalisi, harbin İngiltere'de doğurduğu felâketleri önliyebilmek için ana vatana yığınla yardım yapmıya başlamıştır. Bilhassa Spitfire tayyareleri inşa için, mühim miktarda para toplanmıştır. 2 milyon beyaz ahali arasından askere gidenlerin mikdarı bu tarihten birkaç ay evel 60.000 iken birdenbire 100.000 e çıkmıştır. Şurasını bilhassa kaydetmek lâzımdır ki, Şarkî Afrika'da harbedenlerin hepsi 1914 - 1918 harbinde olduğu gibi gönüllüdür. Yalnız Cenubî Afrika İttihadı, Büyük Britanya'ya asker göndermiyen yegâne

dominyon olarak kalmıştır. O, Afrika'yı kendi harekât sahası telâkki etmektedir;

Nitekim bunun son ve en büyük misalini Somali harekâtında gördük. Cenuptan ilerliyen cenubî Afrika İttihadı kuvetleri, burada bir yıldırım harbi tatbik etmişler, Cuba nehrini aşmışlar, İtalyanların Hind Okyanosunda en büyük limanları olan Mogadişu'yu almışlar, ve ilerlemelerini garp - şimaline tevcih ederek, Ciciga ve Harrar önlerine gelmişlerdir. Bu suretle, hem İtalya'nın Habeş İmparatorluğu sarılmış, hem de İtalyanların Hind deniziyle bütün alâkaları kesilmiştir. Şimdi buralarda korsan gemilerine karşı çarpışarak Hindistan ve Avusturalya yolunu bekliyen İngiliz filosu, tabiatiyle başka yerlerde vazife alabilir. Ve bu ülkelerden orta şarka getirilecek askerler yollarına tehlikesizce devam edebilirler. Hele İngiliz Somalisindeki Berbera istirdat edildikten sonra vaziyet artık tamamiyle İngilizlerin lehinde inkişaf etmektedir. Eden'in Mart 1941 zarfında general Smuts'la, Kahire'de yaptığı mülâkatların neticesini de çok geçmeden göreceğiz. Bu bakımdan cenubî Afrika İttihadının harbin inkişaf şekli üzerinde oynadığı rol çok mühimdir.

Cenubî Afrika epiyce zamandanberi bu harekâta hazırlanmış bulunmaktadır. Bu hazırlıklar nelerdir, şimdi onları gözden geçirelim:

Cenubî Afrika İttihadında harp sanayii inkişaf etmiştir. Bugün Cenubî Afrika'da mühimmat imal eden 12 fabrika vardır. Fabrikaların davete icabeti o kadar büyük olmuştur ki, hükümet, harp zamanında kendisine verilen geniş salâhiyetleri istimale lüzum görmemiştir.

4 — CENUBÎ AFRİKA'NIN VAZİYETİ:

Cenubî Afrika'nın koloni haline konması evelâ Hollandalılar tarafından yapılmıştır. Hollandalılar burada bulunan Bushmen, Hottanto, Bantu gibi yerlileri kovmuşlar ve Cenubî Afrikaya yerleşmişlerdir. Onlardan daha evel burada bulunan Boer'ler, Hollandalıların ve Fransızların ahfadıdır. Bunlar daha ziyade ziraatçi kimselerdir. Ondokuzuncu asırda buraya gelen İngilizler,

Cenubî Afrika'da sanayi ve maadin merkezleri vücuda getirmişler ve yahut büyük ziraatle uğraşmıya başlamışlardır. Kurulan büyük şehirler, sanayi ve ticaret onların eseridir.

Cenubî Afrika dominyonu, Kap, Natal, Oranj, Transval kolonilerinden mürekkeptir. Bu ittihadın Bechuanaland, Bosuto. land, Swaziland'ın üzerinde bir himayesi ve cenubu garbî Afrikasında bir mandası vardır.

Cenubî Afrika'da mühim mikdarda merinos yetişir, 48 milyon baş kadar tahmin olunmaktadır. Bu hesapça adam başına aşağı yukarı 7 merinos isabet etmektedir. Cenubî Afrika merinosçulukta dünyada dördüncülüğü tutmaktadır. Halbuki merinos, buraya 18 inci asrın sonlarında ithal edilmiştir. Dikkate şayan olan şudur ki, Cenubî Afrika'ya Ankara keçisi de sokulmuş ve üretilmiştir. Bugün bu arazide 8 milyon Ankara keçisi vardır. Demek adam başına bir keçiden fazla düşmetkedir. Cenubî Afrikalılar bütün bu ithal ettikleri hayvanların nesillerini ıslah etmetke ve onların daha fazla artmasına çalışmatkadırlar. Burası yün istihsal ve ihraç eden memleketler arasında 5 incidir. Bundan başka, Cenubî Afrika İttihadında daha birçok hayvanlar ve bilhassa deve kuşları yetiştirilir.

Cenubî Afrika'nın en mühim serveti, elmas ve altundur. Elmas burada 1867 de keşfedilmiştir. Yani İtalyanlar Eritrede müstemleke kurarlarken İngilizler burada elmas madenleri işletmiye başlamışlardır. Bu suretle bugün Cenubî Afrika dünya elmas istihsalinin % 62 sini elinde tutmaktadır.

Almanlar, 1870 de Fransa'ya hücum ederlerken, İngilizler de aynı tarihte Cenubî Afrikada altuna hücum etmişlerdir. Transval'da yapılan bu hücum 1885-86 da büyük bir taarruz mahiyetini almıştır. Witwatersrand mağdeninin bulunması, 1891 de Johannesburg şehrinin kurulmasına hizmet etmiştir ki bu şehir bugün altın payitahtıdır. Burada istihsal, 350.000 kilogram saf altındır. Bu miktar dünya istihsalinin % 40 ı demektir. İşte bu altın cenubî Afrika İttihadının teşekkülüne hizmet etmiştir.

Bugün İngiltere, Cenubî Afrika ihracatının % 60 ını çekmekte ve ithalâtının da % 45 ini temin etmektedir.

XXV – KANADA

1 — KANADA VE HARP:

Sulh zamanında İngiltere'nin bir dominyonu olan Kanada, harp zamanında anavatanın zahire anbarı, tayyare ve tayyareci yetiştiren bir fabrikası ve mektebidir. **Bütün alman endüstri sahaları, tayyare sahaları, Krupp, Bremen, Vilhelmshaven gibi merkezler, mütemadiyen bombardıman edilirken, ingilizler Kanada'da her türlü tehlikeden uzak, alarmdan uzak bir halde kendi havacılıkları için lâzımgelen bütün unsurları yetiştirmektedirler.**

Zaten Avrupa harbi başladığı zamandanberi, Kanada'da büyük bir faaliyet görülmektedir. Burada her gün bir fabrika açılmakta, yeni bir tersane kurulmaktadır. İngiltere'ye yardım her gün bir miktar daha artmaktadır.

Kanada, Birleşik Amerika'nın tavanı mesabesindedir. Bu devletin üzerinde bütün kıtada şarktan garba doğru yayılmıştır. Kanada'ya vaki olacak bir tehlikenin Birleşik Amerika'yı da tehlikeye koyacağı âşikârdır. Bundan dolayıdır ki, Birleşik Amerika Kanada ile tedafüî bir ittifak yapmıştır. Ve 1940 senesinin sonlarına doğru Nevyork belediye reisi Laguardia'nın riyasetinde bir heyet Kanada'da iki memleket müşterek müdafaasını tesbit etmiştir. Bu anlaşmanın İngiltere'ye temin ettiği fayda âşikârdır. Çünkü bu suretle, Büyük Britanya Hükümeti, Kanada'nın müdafaasını da aşağı yukarı Birleşik Amerika'ya bırakmakta ve burada bulundurmıya mecbur olduğu kuvetleri başka yerlerde kullanmak imkânını bulmaktadır.

2 — TÜKENMEZ BİR MENBA:

Kanada İngiltere için tükenmez bir menbadır. Mesahası 9.600.000 kilometre murabbaıdır. Yani aşağı yukarı Fransadan 20 defa büyüktür. Nüfusu 10,5 milyondur. Bu hesapça kilometre murabbaına bir kişi düşmektedir. Fakat burası da tıpkı Avustralya gibi az nüfus kesafetine rağmen yeni bir memlekettir. Gerek ziraat ve gerek maden bakımından çok zengindir. Kanada'nın, Birleşik Amerika, Sovyetler Birliği ve Hindistan'dan sonra en çok buğday yetiştiren bir memleket olduğunu söylemek, bu zenginliği ifade eder sanırız. Kanada bu bakımdan dünyanın ikinci derecede buğday satıcısıdır. Fakat harp dolayısiyle Kanada buğdayları satamadığından sıkıntıdadır. Çünkü alıcı olarak karşısında yalnız İngiltere vardır. Kanada mühimmat nazırı B. Howe tarafından hazırlanan plâna göre memlekette yeni silâh fabrikaları açılacaktır. Bu iş için 120 milyon İngiliz lirası sarfolunacak, yeni fabrikalar senede yarım milyar dolarlık imalâtta bulunacaklardır.

İnfilâk edici maddelere gelince, yalnız 1941 senesi içindeki imalât geçen umumî harpteki bütün imalâtın iki mislini bulacaktır. Tank ve motörlü vesait fabrikaları istihsalâtı da çok arttırılacaktır. Kanada'nın siparişleri 54 buçuk milyon İngiliz lirası tutmaktadır. İngiltere'nin siparişleri ise takriben 63 milyon sterlingdir.

Kanada silâh fabrikaları şimdi en küçük mitralyözden en büyük topa kadar her türlü harp malemeszi yapmaktadır. Tersanelerdeki faaliyet de çok büyüktür. 1914 - 1918 harbinden sonra Kanada'da mevcut 30 tersaneden sekizi, siparişsizlik yüzünden kapanmıştı. Şimdi bunlar açıldıktan başka yeni tersaneler de kurulmuştur. B. Howe, 16 tersanenin 50 milyon ingiliz lirası kıymetinde gemiler inşa etmekte olduğunu söylemiştir. Bu gemiler arasında bilhassa 64 korvet vardır. Bunlar denizaltılarla mücadele için en iyi gemilerdir. Bu 16 tersanede 14.000 işçi çalışmaktadır.

Diğer taraftan Kanada'nın 175 gemi ve 15319 tayfadan müteşekkil olan filosu 413 gemiye ve 26920 kişilik bir mürette-

bata iblâğ edilmek üzeredir. Kanada'da tayyare imalâtı de son derece terakki etmiştir. Mühimmat nazırı 8 tayyare fabrikasına 3200 tayyare sipariş edildiğini ve tayyare fabrikalarının genişletilmekte olduğunu söylemiştir. Kanada'da yapılan tayyare motörlerinden başka Amerika'ya da 5000 motör sipariş edilmiştir. Kanada, havacılık sahasında İngiltere'ye tayyare imâlinden başka pilot yetiştirmek suretiyle de büyük yardımlar yapmaktadır. Bir senede yetişecek pilotların miktarı 22 binden 30 bine çıkarılmıştır.

Kanada Başvekili Mackenzie King 3 şubatta Ottawa'da söylediği bir nutukta Kanada'nın beklenen alman taarruzuna karşı müdafaaya iştirâk etmek üzere İngiltere'ye yeniden 25 küçük hava filosu göndereceğini söylemiştir.

3 — KANADA MADENLERİ:

Kanada mağden serveti itibariyle de mühim bir mevki işgal eder. Son seneler zarfında üçüncü derecede bakir istihsal eden memleket olmuştur. (Birinci % 28,9 ile Amerika Birleşik Devletleri, ikinci % 17,1 ile Şili, üçüncü % 11,3 ile Kanada). 1913 te senede 35 bin ton bakır istihsal ederken 1940 ta bu mikdar 350 bin tonu bulmuştur ki, sulh zamanında bütün İngiltere'nin ihtiyacını karşılamıya kâfidir.

Harp levazımı için birinci derecede lüzumlu olan nikel en ziyade Kanada'da vardır. Kanada bütün dünya nikelinin % 88 ini istihsal eder. Amiant istihsali dünya istihsaline nisbetle % 51,9; alüminyom % 11 dir ki Almanya ve Amerika'dan sonra üçüncü gelir. 1940 senesinin ilk yedi ayı zarfında Kanada 4.558.162 varil (bir varil 159 litredir) mağdenî yağ çıkarmıştır.

Kanada'daki plâtin dünya plâtin istihsalinin yarısıdır. Çinkoda ikinci, altında, Cenubî Afrika ve Sovyetler Birliğinden sonra üçüncüdür. Gümüş istihsaline gelince, Meksika ve Birleşik Amerika'dan sonra gene üçüncü mevkidedir.

Kanada otomobil imalâtında da beşincidir. Fakat nüfusuna göre en çok otomobile malik memleketlerin ikincisidir. 6 kişiye bir otomobil düşmektedir.

XXVI – AMERİKA'DAKİ DİĞER TOPRAKLAR

1 — ATLANTİK ADALARI:

İngiltere'nin Amerika'da, Kanada ve Terre - Neuve'den başka, Garp Hindistan'ı diye anılan adaları vardır. Honduras, Güyan ile Falkland adaları da İngiltere'ye aittir.

2 — GARBÎ HİNDİSTAN:

Bermud, Bahama, Jamaik ve bazı küçük Antil adalarını ihtiva eder. Hepsi 33 bin kilometre murabbaıdır. Ve buralarda iki milyon nüfus yaşar. Bunların hepsi, istismar kolonilerinin bâriz nümuneleridir. Beyaz ahali çok azdır. Ve bunlar, büyük toprakları işletip mahsullerini ihraç etmekle yaşarlar. İhracat maddeleri bilhassa şeker ve rum'dur. 50 yıldanberi buralarda pamuk, tütün, kakao, muz ve portakal yetiştirmiye başlamışlardır. Bu adaların Birleşik Amerika için strateji bakımından büyük ehemiyeti vardır. Bilhassa Bermud, Vierj adaları, Jamaik Atlantik yoluna ve Panama kanalına hâkimdir.

1940 eylûl ayı içinde Amerika bu adaların müdafaasına bilfiil iştirâk etmiş, ve bu bakımdan İngiltere ile bir anlaşma yapmıştır. Bu anlaşma mucibince, Birleşik Amerika İngiltere'ye eski destroyerlerinden 50 tane vermiş, buna mukabil, İngiltere de, Terre-Neuve'de, Bermud ve Bahama adalarında,

Jamaik'da, Sainte-Lucie'de, Trinite'de, Antigua adasında ve İngiliz Güyanı'nda hava ve deniz üsleri terketmiştir.

Bu suretle İngiltere iki türlü kâr temin etmiştir: Hem 50 destroyer almış, hem de buraların muhafazasına memur edilen kuvetleri başka yerlere çekip onlardan başka türlü istifade edebilmek çarelerini bulmuştur. Amerika'nın mühim şekilde İngiltere'ye yardımı bu suretle başlamıştır. Filhakika bu adaların Birleşik Amerika için büyük ehemiyeti vardır. İngiltere için ehemiyeti, ileride eğer Birleşik Amerika'ya karşı bir hareket yapılabilmesi takdirinde mevcuttur. Böyle bir ihtimal olmadığına göre, İngiltere için hiç bir fedakârlık bahis mevzuu leğildir.

Bugün Dük de Windsor'un umumî vali bulunduğu Bahama adaları, Florida sahillerinin bir imtidadıdır. Bermud adaları, Nevyork yolunun birkaç bin kilometresine hâkimdir. Jamaik, Sainte-Lucie, Tirinite, Panama kanalının müdafaasında hayatî bir ehemiyeti haizdir. Terre-Neuve'e gelince, burası tayyareler için bir merhale olabilir. Güyan'la da Birleşik Amerka, Cenubî Amerika'ya bir adım atmış demektir.

Ekonomik bakımdan bu adaların en mühimmi Jamaik'tir. Hepsinden geniştir. Trinite petrol yataklariyle meşhurdur.

3 — GÜYAN VE HONDURAS:

Bu koloniler diğer İngiliz topraklarına göre daha geniş fakat daha az meskûndur.

Falkland, Macellan boğazı büyük bir deniz yolu olmaktan çıktığı için ehemiyetini kaybetmiştir. Burada bilhassa koyun yetiştirilmektedir.

XXVII – GARP CEPHESİ HAREKÂTI BÜYÜK BRİTANYA'NIN İKİ MÜTTEFİKİ HOLLANDA ve BELÇİKA

1 — ALMAN TAARRUZU:

Büyük Britanya'nın geniş mikyasta iktısadî kaynaklarından istifade ettiği iki müttefiki daha vardır. Bunlar Hollanda ve Belçika'dır. Vakıa bu iki memleket Alman askerleri tarafından 10 mayıs 1940 ta yapılan taarruzla mağlûp edilmiştir. Fakat mağlûbiyet yalnız kıta üzerindedir. Belçika ve Hollanda muazzam imparatorlukları vasıtasiyle hâlâ Büyük Britanya'ya yardım etmektedirler. Belçika Kongo'su ve Felemenk Hindistan'ı sayısız servet kaynaklariyle İngiltere'nin yardımında demektir.

Hâdiseleri kısaca gözden geçirelim: Almanlar gene İngiliz ve Fransızların kendilerine Belçika ve Hollanda'da hücum edeceklerini bahane ederek, bu iki küçük devlete taarruz ettiler. Maksat âşikârdı: Norveç ve Danimarka'dan sonra bu iki memleketi ellerine geçirerek, İngiltere'ye daha yaklaşacaklar ve Büyük Britanya adalarını tam bir çenber içine alacaklardı.

2 — HOLLANDA'NIN SUKUTU SEBEPLERİ:

İki küçük devlet büyük taarruza karşı kendilerini müdafaaya karar verdiler. Fakat **Almanlar, Hollanda'yı daha evel içinden zaptetmişler, birçok Almanları Hollanda'da iş başına**

getirmişlerdi. Beşinci kol tam mânasiyle işliyordu. Hollandada bir Nazi partisi vardı. Partinin şefi olan Muessert ismindeki mühendis, Hollandalıların çok güvendikleri su müdafaa hattına hâkim dümenlerin başında idi. Güya Almanlar bir hücûm yaptıkları zaman, Hollandalılar kanalları açacaklar, etrafı suya boğacaklar, bu suretle istilâya mâni olacaklardı. Fakat Nazi partisinin elinde bulunan dümenler işlemedi. Diğer taraftan daha evel turist kıyafetinde Hollanda'ya gönderdikleri Almanlar, istilâ esnasında kaleyi içten feth için ellerinden geleni yaptılar.

Şurasına bilhassa işaret edelim ki, Hollanda'nın istilâsında vaktiyle kitle halinde Alman erkekleriyle evlenen Hollandalı kadınlar, çok büyük rol oynamışlardır. Bu kadınlar, Alman ordusunda bulunan kocalarına yazdıkları mektuplarla, memleketin dahilî vaziyetini adam akllı ifşa etmişlerdir. Aşkı ve izdivacı bile maksatlarına vusul için bir vasıta olarak kullanmaktan çekinmiyen Almanlar, bu suretle, Hollanda'yı beş günde istilâ edivermişlerdir.

Bundan milliyetlerini sağlam olarak müdafaa etmek istiyen hür insanların alacakları büyük dersler vardır.

3 — BELÇİKA'NIN SUKUTU:

Belçika'ya gelince, almanlar buraya bir milyon sekiz yüz bin kişilik bir ordu ile hücum ettiler. Ve önden tankları, arkasından motörlü kuvetleri göndererek müthiş bir yıldırım harbi tatbik ettiler. İngiltere ve Fransa bu iki küçük devlete yardım kararında idi. Fakat Londra, Almanlarla Münih anlaşmasını yapmış olan Çemberleyn'den daha enerjik bir Başvekile muhtaçtı. Taarruzun başladığı gün Çemberleyn istifa etti. Ve yerine Avam Kamarasının sıfıra karşı 381 rey ittifakiyle Çörçil geçti. Müttefikler yardıma başlamışlardı. Fakat sevkettikleri kuvetler mevzilerine yerleşmeden Belçika söküldü. Diğer taraftan Almanlar bütün Belçika Ardennes'lerini almışlar, ve Sedan'dan bir gedik açarak garbe, Manş'a doğru ilerlemiye başlamışlardı. Bir iki gün evel mukave-

met eden Liyej kalesi kumandanına "Kumandan Modart, mukavemet ediniz, vatan size minnettardır!,, diye mesaj gönderen Belçika Kıralı Leopold, aşağı yukarı, umumî harpte şövalye babasının kahramanca harbettiği sahalarda Almanlara teslim oldu. Almanlar şimdi Fransa topraklarında ilerliyorlardı. Flandr'da bulunan müttefik kuvetleri, bir kıskaç arasında idi. Bundan bir türlü kurtulamıyorlar, cenuba doğru bir yarma hareketi yapamıyorlardı. Çünkü bir kolları Belçika Kıralının teslimiyetiyle çürümüştü. Nihayet Montmedy'den garbe uzanan Almanlar, Manş sahilinde Abbeville'den yukarıya Calais'ye doğru taarruza başladılar. Müttefiklerin muvasalası tam mânasiyle kesilmişti. Nihayet müttefikler, nisbeten az zayiat vererek 335 bin kişiyi mühim bir stratejik hareketle Dunkerque'ten tahliyeye muvaffak oldular.

Dunkerque tahliyesi, İngilizlerin, harpte gösterdiği disipline bir misal olmak üzere tarihe intikal etmiş ve aynı zamanda İngiliz donanmasının kudret ve kuvetini bir defa daha mihvere isbat etmiştir. Bu gösteriyor ki, donanmaya sahip bir millet, mağlûbiyette bile şerefini kurtarmaktadır. Aksini görmek istiyenler, İtalyanların Libya'da, Sirenaik'te uğradıkları hezimetlere ve İngilizlerin Bingazi zaferine bakabilirler.

Biz bu satırları, devam edip giden harbin bir safhasına ait tarihi yazmak maksadiyle kaydetmedik. Tebarüz ettirmek istediğimiz noktalar şunlardır:

1 — Hollanda, dahilî ihanetler yüzünden, ecnebileri iş başına geçirmek yüzünden, ecnebilerle evlenmek yüzünden düşmüştür.

2 — Belçika, büyük istilâ selleri karşısında, bitaraflık muhafazası gibi bir garabet politikası takip etmek yüzünden düşmüştür. Bu da gösteriyor ki, bu harpte bitaraf değil, birtaraf vardır. Ve bitaraflar, birer birer doymak bilmez istilâlara yem olmatkadır.

3 — İngiliz donanması, İngilizlerin büyük denizcilik vasfına lâyık bir şehamet göstermiş, ve felâketin müthiş bir facia olmasının önüne geçmiştir.

4 — FRANSA:

Fransa'ya gelince, bu hareketlerden sonra hâdiseler biribirini takip etti. Gamelin'in yerine Weygand başkumandan oldu. Fakat Almanlar müthiş bir savlet yapıyorlardı. Nihayet Somme harbi oldu. Buna "Fransa meydan muharebesi,, ismi verilmişti. Paris düştü. Fransa hükümeti çekile çekile Bordo'ya kadar gitti. Ve nihayet Mareşal Petain Almanya ile mütareke yaptı. Bütün bu harpleri, siyasî müzakereleri, mütareke şartlarını izah mevzuumuzun dışındadır. Zaten bunlar ayrıca bir etüd ve kitap mevzuudur. Biz Fransız mağlûbiyetinin sebepleri üzerinde ancak mevzuumuzun müsaadesi nisbetinde duracağız:

Bir harp bitmeden, vesikalar neşrolunmadan, o harbe ait mesuliyetleri izaha kalkmak doğru değildir. Onu her şeyden evel tarihe bırakmak lâzımdır. Biz yalnız Fransız mağlûbiyetini doğuran sebepler arasında herkesin umumiyetle üzerinde ittifak ettiği âmilleri kaydedeceğiz:

1 — **Fransızlar, Maginot istihkâmı denilen bir heyûlânın arkasına çekilmişler, burada her türlü taarruza karşı masun bulunduklarını zannederek neticeyi beklemiye başlamışlardır. Fransız Genel Kurmayı ve Başkumandanlığı, bu harbin yalnız müdafaa ile kazanılmıyacağının farkına bile varmamışlardır.**

2 — **Üstelik, Maginot hattı, Alp'lardan Montmedy'ye kadar uzatılmış ve oradan, Manş'a kadar olan kısmı serbest bırakılmıştır.** Fransızlar Belçika müdafaasına güvenerek, buralara yalnız sahra topları yerleştirmişlerdir. Müttefik de olsa, başka birisinin kendi topraklarını müdafaa edebileceğine inanarak, eli kolu bağlı durmanın ne kadar hatalı bir şey olduğunu bu garp cephesi harekâtı bütün vuzuhiyle herkese isbat etmiştir.

3 — **Fransızlar, asker olarak yetiştirilmemiştir. Disiplin ihmal edilmiştir. Alman orduları karşıda taarruz hazırlığı yaparken onlar, Maginot hattına Jozefin Baker, Lüsiyen Buaye, Moris Şövalye gibi bar artistlerini göndermişlerdir.**

Fransızca Match mecmuasında çıkan bir karikatür bilhassa dikkate lâyıktır. Genç, güzel bir kadın, Maginot civarında ev arıyor, fakat emlâk dellâlı kendisine: "Maalesef hepsini sizin gibi güzel kızlar tuttu!,, cevabını veriyor!

4 — **Fransa, senelerce Almanya'nın büyük hazırlıklarından habersiz yaşamış, sanki bu hazırlıklar kendisine müteveccih değilmiş gibi Maginot'nun arkasında uyumuş veya zevketmiştir. Gringoire gazetesi, harp ilân edildiği zaman Pierre Cot'un ancak "yirmi bombardıman tayyaremiz vardı!" dediğini yazmaktadır.**
Halbuki, Fransa, siyaset bakımından Almanya'nın hazırlıklarını önliyebilirdi; onu yapamazsa, hiç olmazsa kendisini hazırlıyabilirdi!

5 — **Nihayet en mühim nokta şudur: Fransa, millî birlikten mahrum olarak harbe girmiştir. Birçok partiler senelerce biribirlerini yemişler, Halk cepheleri, Radikaller, Sosyalistler ve komünistler, yalnız iktıdar mevkii hırsını güderek Büyük Fransa'yı ihmal etmişlerdir.**

Fransa "Millî Birlik" in ne demek olduğunu, ve ne büyük işlere kadir bulunduğunu ancak mağlûp edildikten sonra anlamış ve Mareşal Petain'in etrafında birleşmiştir. Fakat iş işten geçtikten, Fransa istilâya uğradıktan, ve 2 milyon esir verdikten sonra....

Fransa'nın mağlûbiyet âmilleri arasında daha birçok noktalar sayılabilir. Fakat kanaatimizce en başlıcaları bunlardır. Ve tarih Fransız hezimetini bir ibret dersi olarak ahfada nakledecektir.

5 — İKİ TARAFIN KAZANCI:

Biz garp cephesi taarruzu üzerinde daha fazla durmıyoruz. Almanların ve İngilizlerin bundan ne kazandıklarını tahlile girişelim:

6 — BELÇİKA:

Belçika'nın Avrupa'daki toprakları çok küçüktür. Hat-

tâ Hollanda'dan da küçüktür. 30.400 kilometre murabbaı üzerinde yalnız Londra'nın nüfusuna muadil bir nüfusa, yani 8 milyon kişiye sahiptir. Bu nüfusun, 4.5 milyonunu; Alman ırkından olan Flaman'lar, 3.5 milyonunu da lâtin ırkından olan Valon'lar teşkil eder. Alman hududunda, Eupen ve Malmedy civarında bir mikdar da Alman vardır. Flamanlar cermenlere taraftardır. Valonlar da Fransızlara... Bundan dolayı her iki ırkı tam mânasiyle birleştirip aralarındaki ihtilâfları azaltabilmek mümkün olmamıştır. Flamanların Belçika istilâsı esnasında Almanlara fazla yardım ettikleri kabul edilebilirse de Belçikalıların menfaatlerine ve kârlarına çok merbut bir millet olduklarını unutmamak lâzımdır. Bu bakımdan, Almanya'ya bağlanmaktan daha çok, hür ve müstakil kalmayı arzu ederler. Çünkü ticaretlerini bu suretle daha iyi yürüteceklerine kanidirler.

Belçika zaten coğrafî vaziyeti itibariyle ticarete çok müsaittir. Almanya, İngiltere, Fransa'ya yakın komşuluğu, Şimal denizine mahreci vardır. Belçika kömür mağdenlerinin mevcudiyeti dolayısiyle ağır endüstriye büyük bir yer vermiştir. Bu bakımdan Belçika büyük endüstri memleketleri zümresine dahildir. Fakat Belçika'nın işgali, Almanya'ya 8 milyon aç daha ilâvesini intaç etmiştir. Almanya'nın İngiliz adalarına yaklaşmak ve Fransa'yı işgal etmekten gayri, kârı budur.

7 — BELÇİKA'NIN HARP ZARARLARI:

Almanya Belçika'yı işgal etmekle bir viraneye sahip olmuştur. Fakat diğer taraftan muazzam bir servet yatağı olan Belçika Kongo'sunu elinden kaçırmış, daha doğrusu onu kendi eliyle İngilizlere teslim etmiştir. Belçika'nın bu harpte uğradığı zararları Belçika tamirat komisyonu şöyle hulâsa etmektedir:

> 2500 şehir ve kasabanın ancak beşte biri zarardan masun kalmıştır. Memleket baştan aşağı 1914 - 1918 senelerini hatırlatacak haldedir. Bir taraftan müttefik orduların, diğer taraftan Almanların 9832 evi kâmilen, 24.156 evi kısmen tahrip ettikleri sabit olmuştur. 116.710 evde hafif hasar görülmüştür.

Şimdi Belçika'da, geçen umumî harbin en çetin senelerinde görülen bir malzeme buhranı baş göstermiştir. Çünkü bu harpte 352 fabrika yıkılmıştır. Bundan maada şehirler ve kasabalar arasında münakale tamamen bozulmuş ve bazı şehirler arasındaki münasebat bir ortaçağ manzarası almıştır. Belçikanın takriben 10 bin kilometre olan yolları birçok yerlerinde seyrisefere ve ticarete kapanmıştır. Bu hususta daha vazıh bir fikir edinmek için 1455 adet köprü ve tünelin tahrip edilmiş olduğunu söylemek kâfidir. Birçok şimendifer hatları da şimdilik muattal bir hale gelmiş bulunmaktadır. Tamirat komisyonunun tesbit ettiği mikdara göre, Belçika'yı eski haline iade etmek için 13 milyar frank sarfı icap etmektedir.

Belçika'da harbin sademeleri daha ziyade memleketin ortasında Meuse ile Lys nehirleri arasındaki şehirlerde mahsûs olmuştur. Gand, Bruxelles, Anvers, Liege gibi büyük şehirlerde zarar ve ziyan nisbeten hafifse de Tournai, Louvain, Nivelles ve Ostende gibi şehirler çok zarar görmüştür. Vaziyet Hollanda'da da aynıdır. Orada da bir yığın harabe vardır. Rotterdam şehri ki dünyanın en büyük ticaret merkezlerinden ve limanlarından biridir, tayyare bombardımanlariyle mahvolmuştur. Bütün bura halkı aç ve sefildir. Hollanda'nın işgali Almanlara yalnız işgali yapabilmiye malolmuş, buna mukabil, Hollanda'nın bütün altunları İngiltere'ye kaçmış ve Hollanda İmparatorluğunun ticareti İngiltere'ye geçmiştir. Eğer Almanya bu iki memleketi alarak, İngiliz adalarına yaklaşmışsa, diğer taraftan buradaki üsleri de Fransa'dakiler gibi İngiliz tayyarelerinin mütemadî tehdidi altındadır.

8 — BELÇİKA KONGOSU:

Belçika Kongo'su muazzam bir servet kaynağıdır. Kongo, şimdi, tamamiyle Büyük Britanya dâvasının hizmetine girmiştir. İngiltere sade buradan çıkan muazzam iptidaî maddeleri tedarik edebilmek imtiyazına malik değildir. Aynı zamanda, Hür Belçika Kongosu askerleri, şimdi General De Gaulle askerleriyle beraber, Sudan'da ve Fransız Garbî Afrikasında İtalyanlara karşı vazife ve cephe almaktadırlar.

Belçika Kongo'su, 2.800.000 kilometre murabbamda vasî bir sahadır. Fransa'dan beş defa, bizzat, Avrupa Belçikasından 80 defa büyüktür. Kongo'nun işletilmesi kolay olma-

mıştır. Çünkü Avrupalıların yaşamasına müsait olmıyan bir iklim yüzünden buraya evelâ çok az kimse gitmiştir. Fakat sonra Katanga bakır madenlerinin keşfi, Belçika Kongosuna tıpkı Transval altun madenleri keşfinin Cenubî Afrika'ya temin ettiği inikşafı bahşetmiştir. Timsahlar, su aygırları, filler, yılanlar memleketi Kongo'nun vahşî ormanları arasından birdenbire servet fışkırmıya başlamıştır.

Katanga bakır madenlerinden her sene 100.000 ton bakır istihsal olunmatkadır. Bu bakımdan Katanga dünyanın beşinci derecede bakır müstahsili bir madenidir. Bakır istihsali her sene biraz daha artmaktadır. Katanga madenleri demiryolları şebekesinin inkişafına da hizmet etmiştir. Ve bu demiryolları vasıtasiyle şimdi Elizabethville'den, Rodezya tarikiyle Cenubî Afrika İttihadına da yardım kolay olacaktır.

Kongo, radium bakımından, dünya istihsalinde birincidir. Kalay cihetinden dünya istihsalinde dördüncüdür.

Kongo'da 1913 denberi Kassai'de elmas madenleri işletilmektedir. Bugün buradan çıkarılan elmas, % 33 ile, Kongo'ya dünya elmas müstahsilleri arasında üçüncülüğü vermiştir. Altun istihsali senede 12.000 kiloya yakındır.

Almanya'da bugün sabun vesika ile satılırken, ve Almanlar dışardaki ahbaplarından hediye olarak bir Palmoliv kalıbı isterlerken, Kongo, sabun, mum, ve margarin imaline yarayan nebatî yağların istihsalinde, Nigeria ve Felemenk Hindistanı'ndan sonra üçüncü gelmektedir. Pamuk, kahve, kakao, şeker kamışı memleketin başlıca ihraç mallarıdır.

9 — RUANDA - URUNDU:

Geçen umumî harpten sonra Almanlar, Kenya'nın cenubuna düşen Şarkî Afrika müstemlekelerini kaybetmiş bulunuyorlardı. Bu müstemlekenin büyük bir kısmı, yani 950 bin kilometre murabbaı İngiltere; 54 bin kilometre murabbaı da Belçika mandası altına geçmiştir. Ruanda-Urundu Afrika'nın en zengin, en mamur ve en kalabalık yerlerinden biridir. Burada Afrika'nın hemen hiç bir yerinde görülmiyen bir nüfus kesa-

feti vardır. Kilometre murabbaına 64 kişi isabet eder.

Başlıca ihracat maddeleri deri ve pamuktur. Ayrıca kahve ihracatında da mühim bir mevki almaktadır.

* * *

Bütün bu saydığımız rakamlarla, garp cephesi harekâtiyle, Almanya'nın ve mütekabilen İngiltere'nin elde ettiği kazançları vazıh bir surette mukayese etmek imkânları mevcuttur, sanırız.

10 — HOLLANDA:

Bugün Almanya'nın işgali altında bulunan Hollanda büyük değildir. 34.180 kilometre murabbaıdır. Fransa'nın hemen on altıda biri kadardır. Üzerinde 8 milyon 180 bin kişi oturur. Fakat şurasına dikkat etmek lâzımdır ki, bu rakamlar harpten evelki rakamlardır. Hollanda bombardımanlarından sonra bu ahalinin ne olduğuna ve ne şartlar altında yaşadığına dair elimizde sarih hiç bir malûmat yoktur. Çünkü Almanya'dan haber almak imkânsızdır.

Hollanda'nın toprağı fakirdir; yeraltı servetleri ise son zamanlarda tanınmış ve işlenmiş kömürden ibarettir. Bundan dolayı daima ziraat mahsulleri arıyan ve işgal ettikleri memleketlerde ziraati tamime uğraşan Almanların Hollanda'dan uzun boylu istifade ettikleri söylenemez. Bilâkis Hollanda ile Almanya'ya bir takım açlar kafilesi daha ilâve edilmiş olmaktadır.

Hollanda filhakika birinci derecede bir ticaret memleketidir. Fakat abluka dolayısiyle ticaret durmuştur. Bu bakımdan Hollanda müstehlik memleketler arasında mevki almıştır. Artık Hollanda'ya Meuse, Rhin ve Escaut nehirleriyle sevkedilecek hiç bir mal gelmiyor. Bu nehirler sadece tabiatı süslemektedir, o kadar. Halbuki harpten evel, Hollanda Orta Avrupa ve şimali garbî Avrupa'sının Şimal Denizi ile olan ticaretine hâkimdi. Bütün bu ticaret Hollanda üzerinden yapılıyordu. Bugün abluka dolayısiyle bu da durmuştur.

Hollandalılar bütün zenginliklerini büyük imparator -

luklarına medyundurlar ve o sayede yaşarlardı. Fakir olan topraklarını da bir sürü sunî vasıtalarla ıslah etmişler, denizleri doldurmuşlar, denizden toprak halketmişlerdi. Hollandalıların bir sözü darbı meseldir: "Dünyayı Allah yarattı, fakat Hollandayı Hollandalılar!" Şimdi buna ilâve edilecek bir başka cümle vardır: "Hollanda'yı da Almanlar yıktılar."

Hollanda harpten evel çok kalabalık bir yerdi. Nüfusu her sene yüz bin miktarında artıyordu. 1934 te yapılan istatistiklere göre artış nisbeti binde 20.7 dir. Ölüm nisbeti ise binde 8,4 tür. Bu nisbeti nüfusun azalmasından şikâyet eden Fransa ne kadar çok ister. Fakat istemek başka, yapmak gene başkadır. Hollanda eğer bu artışı temin ediyorsa, bunu memleketi dahilinde aile hayatının yerleşmiş olmasına medyundur.

11 — HOLLANDA'NIN ZİRAATİ:

Hollanda'da ziraat iki esaslı nokta üzerinde toplanır: Hayvan yetiştirme ve çiçekçilik! Hollanda lâle tarlalariyle meşhurdur. Bu tarlalar kilometrelerce uzanır. İşin garibi şudur ki, Hollanda'ya ilk lâle soğanı Lâle Devri'nde Edirne'den ihraç edilmiştir. Hollandalılar bu lâlenin kadrini bilmişler, onu üretmişler ve çiçekçilikte mühim bir mevki sahibi olmuşlardır. Hollanda dünyaya peynir ihracında ikinci ve tereyağı ihracında ise beşincidir. Fakat bugün harap olan merâlarında hayvan yetiştirebilip yetiştiremediği hakikaten sual olunabilir. Bu peynirler ve tereyağları acaba işgal ordusunun karnını doyurmıya kâfi midir? Ve nihayet Hollanda kendisine lâzım olan buğdayın üçte ikisini hariçten getirirdi; şimdi bunu da Almanya temin etmek mecburiyetindedir.

Eğer Hollanda'nın çiçek ve her nevi çiçek soğanı ihracında mühim bir mevkii varsa bunun Almanya için hiç bir ehemiyeti yoktur. Çünkü yeniden zafer kazanılmasına imkân kalmamıştır ki çelenge lüzum hasıl olsun!

12 — SANAYİ MAMULLERİ:

Hollanda bilhassa ampul ve radyo ahizeleri imalâtında mühim bir mevki sahibidir. Fakat İngiliz bombardıman tayyarelerinin tehdidi altında bulunan Almanya'da her gece ışıklar söndürüldüğü için bu ampullerin ne işe yarıyacağı bihakkın sorulabilir. Radyo ahizelerine gelince, Almanya'da hakikat almanlardan saklandığı için haricî istasyonların neşriyatını dinlemek yasaktar. Radyo dinlemenin cezası idamdır. Alman istasyonlarını dinliyebilecek küçük ahizeler ise Almanya'da kâfi miktarda mevcuttur.

Buna mukabil Almanların belki Amsterdam deniz inşaatı tezgâhlarından istifade etmeleri mümkündür. O da İngiliz tayyarelerinin müsaadesi nisbetinde!

XXVIII – FELEMENK HİNDİSTANI ve ÜÇÜZLÜ PAKT

1 — KAUÇUK VE PETROL MEMLEKETİ:

Hollanda'nın en büyük servet ve iptidaî madde kaynağı Felemenk Hindistanıdır. Hollandalılar bu kolonilerini 17 nci asırda tesis etmişlerdir. Burası 1.900.000 kilometre murabbaıdır ve anavatandan 55 defa büyüktür. 60 milyon ahaliye sahip olan bu ülke Fransız İmparatorluğuna hemen hemen müsavidir. Almanya'nın Hollanda'yı işgal etmesiyle işte bu muazzam İmparatorluğun kaynaklarından elbette ki İngiltere ve onun müttefiklerinden olan Amerika istifade etmiye başlamıştır.

Hollanda Hindistanı bilhassa kauçuk memleketidir. Kauçuğun harp sanayiinde ve bilhassa tayyarecilikte oynadığı büyük rol malûm olduğuna göre Hollanda Hindistanı'nın ehemiyeti kendiliğinden meydana çıkar. Amerika kauçuk ithalâtının üçte ikisini Singapur limanı vasıtasiyle Felemenk Hindistanı'ndan yapmaktadır. Onun için Amerikalıların bu adaların âkıbetiyle yakından alâkadar olmalarının sebebi açıktır. Amerikan otomobil ve tayyare sanayiini Felemenk Hindistanı beslemektedir. Buradan yapılan Amerikan ithalâtı 240 milyon türk lirası kıymetindedir.

Hollanda Hindistanı'nda bundan başka mühim miktarda petrol istihsal olunmaktadır. 6 milyon ton tutan bu istihsalde İngiliz sermayesinin büyük bir hissesi vardır.

Felemenk Hindistanı büyük bir ekonomik kudrettir. Ahalisinin yüzde 15,8 i ticaretle meşguldür. Bu nisbeti ancak İngiltere yüzde 19 gibi küçük bir farkla geçmektedir.

2 — COGRAFİ VAZİYETİ:

Felemenk Hindistanı iki kısımdan mürekkeptir:

1 — Cava Adası ve onun yanında mini minicik görünen Madura Adası... Bu adalar daha medenî, daha zengin ve daha kesif nüfusa sahiptirler.

2 — Somatra'dan başlıyarak Yeni Gine'ye kadar uzanan adalar... Birincisinde nüfus kilometre murabbaı başına 280 kişiye kadar yükseldiği halde ikincisinde 0,3 e kadar düşer.

Cava adasında toprak volkaniktir ve her volkanik arazi gibi inbat kuveti fazladır. Ziraat ve nebatlar fazla inkişaf halindedir. En zengin kauçuk ormanları, en bol verimli pirinç tarlaları buradadır. Hararet derecesi 25 - 26 yı geçmiyen ve yağmur miktarı 2,50 metreyi bulan bu Hattüstüva topraklarında daimî bir limonluk havası mevcuttur.

Cava pirincini hepimiz tanırız. Cava, hayal oyununun ilk oynatıldığı yer olmaktan daha çok, pirinciyle meşhurdur. Bu ada dünya piyasasında en iyi kaliteden olmak üzere pirinç ihracatında beşinci gelmetkedir. Kauçuk, şeker kamışı, kahve ihracatında üçüncüdür. Çayda dördüncüdür. Fakat kınakına'da dünya istihsalinin % 95 ini elinde tutmatkadır. Bunlardan başka fıstık, tütün ihracatında da mühim mevkii vardır.

Bütün bunları ihraç etmek için 7000 kilometrelik bir demiryoluna malik olan Cava'da ayrıca şoseler muntazamdır ve modern bir ticaret filosu da bütün hamuleyi dünyanın dört bir tarafına nakletmiye hazır vaziyettedir.

İkinci kısım adalara gelince bunlar Somatra, Selep adaları, Borneo'nun üçte ikisi, Molük, Yeni Gine'nin ve Timurun garp yarısı ve Sund adalarıdır. Bu kısım Somatra adaları nin işlenmesiyle kıymet almıya başlamıştır. Burada da mebzul miktarda çay, kahve ve tütün yetişir. Şimalde ve cenupta

daha ziyade petrol, merkezde de kömür vardır. Dünyanın en zengin kalay madenlerinden biri buradadır. Bu itibarla Somatra dünya kalay istihsalinde üçüncü gelir. Biz burada bu adaların cografyası üzerinde uzun boylu duracak değiliz. Maksadımız bu adalar hakkında mücmel malûmat verebilmektir. Fakat şu muhakkaktır ki Felemenk Hindistan'ı gıda maddeleri, nebatî yağlar, baharat, kauçuk, tıbbî maddeler, petrol, kalay gibi maddelerin ihraç ve istihsalinde birinci plânda yer almaktadır.

3 — FELEMENK HİNDİSTANI VE ÜÇÜZLÜ PAKT:

Felemenk Hindistanı'nın bu vaziyeti ve büyük bir servet kaynağı teşkil etmesi şüphesiz aç mihverin tamamı celbetmiştir. Hollanda sukut ettikten sonra Felemenk Hindistanı'nın statüsü muhafaza edileceğine dair söz verildiği halde son zamanlarda burası da Japonya'nın hayat ve menfaat sahası arasında gösterilmiye başlanmıştır.

Önce verilen teminatın sebebi şu idi: Felemenk Hindistan'ı ile Amerika kendisini çok yakından alâkadar telâkki ediyordu. Onu biraz yatıştırmak ve kuşkulandırmamak lâzımdı. Fakat sonra 27 eylül 1940 da Berlin'de Japonya, İtalya ve Almanya arasında Üçüzlü Pakt'ın imzasına imkân hasıl olunca, mihver ve yahut müselles doğrudan doğruya Amerika'ya cephe almıya başladı. Çünkü bu üçüzlü paktla kendi kanaatlerine göre dünyayı paylaşıyorlardı.

Von Ribbentrop, Kont Ciyano ve Japon Büyük Elçisi Kurusu arasında şampanya ile ıslatılan bu anlaşmanın mukaddimesi şudur:

"Her milletin kendisine ait olan sahayı almasını, uzun müddet sürecek bir sulhun iptidaî şartı olarak telâkki eden Almanya, İtalya ve Japonya hükümetleri yanyana bulunmak, büyük Asya sahasiyle Avrupa mıntakalarının yüksek hedeflerini çizmek, bu sahalarda yeni bir nizam yaratıp idame etmek, buralarda oturan milletlerin refah ve saadetlerini temin eylemiş olmak üzere karşılıklı işbirliklerini teşkilâtlandırmayı kararlaştırırlar."

Bu madde sarih bir şekilde gösteriyor ki Almanya, İtalya ve Japonya dünyayı paylaşmak hususunda açıkça anlaşmışlardır. Yoksa her milletin kendisine ait olan sahayı alması ne demektir? Bu sahaların hududu nedir ve bunu kim tayin edecektir?

Elbette ki, her memleket kendisine ait telâkki ettiği sahayı alırsa sulh teşekkül edecektir. Fakat sulh demek hüriyetsizlik ve kölelik demek değildir. Üçüzlü pakt'ın bu mukaddimesi, filhakika sulhu korumaktadır; Fakat milletler arasındaki müsavatı, işbirliğini tamamiyle ihmal ederek...

Anlaşmada milletlerin refah ve saadetlerinden bahsedilmektedir. Fakat bu refah ve saadet yeni nizamı kuran devletlerin idaresi altında olacaktır. Bundan dolayı insanlığın en iptidaî şartı olan hüriyet ve istiklâl ortadan kalkacaktır.

Üçüzlü paktın maddeleri şu şekilde devam etmektedir:

1 — Japonya Avrupa'da yeni nizamın kurulmasında İtalyan ve Alman idaresini tanır ve bu idareye hürmet eder.

2 — Almanya ve İtalya Büyük Asya sahasında yeni nizamın kuruluşunda Japonya idaresini tanır ve bu idareye hürmet eder.

Biz burada Almanya ile İtalya'nın Avrupa'da kurmak istedikleri yeni nizamı bahis mevzuu edecek değiliz. Fakat Asya'da kurulacak yeni nizam doğrudan doğruya, hattâ Sovyetler Birliği de bir tarafa bırakılarak Japonya'ya terkedilmektedir. Bu yeni nizam sade Çin değildir. Çin harbinde Japonya senelerdenberi istediklerine nail olamamıştır. Bu yeni nizam doğrudan doğruya Felemenk Hindistanı'nı, Hindi Çinî'yi, Siyam'ı ve hattâ belki de Avustralya'yı istihdaf etmektedir. Japonya buralarda yeni nizamın liderliğini alacak ve tabiatiyle İngiliz, Fransız, Amerikan menfaatlerini uzaklaştıracaktır.

Buna mukabil Almanya, eğer Birleşik Amerika, Avrupa harbine iştirâk edecek olursa, Japonya'yı karşısına koymaktadır; ve Amerika Japonya'nın kurmak istediği yeni nizama mani olmıya kalkarsa o zaman karşısında Almanya ve İtalyayı bulacaktır. Bu, zımnen Sovyetler Birliğine karşı da bir ihtardır. Çünkü eğer Sovyetler Birliği Uzak-şark'ta Japon men-

faatlerine engel olmıya kalkacak olursa, acaba o zaman Almanya ve İtalya'yı karşısında mı bulacaktır?.

Üçüzlü Pakt'ın imzası sırasında akla gelen bu ihtimaller üzerinde uzun boylu durmıyalım ve mevzuumuza dönelim:

Şu muhakkak ki, Japonya, Hindi Çinî'de Hanoi'yi işgal ettikten ve Siyam'la Fransız Hindi Çinî'sini barıştırdıktan sonra bütün emellerini Felemenk Hindistanı üzerine teksif etmiye çalışacaktır. Çünkü büyük Asya nizamı içinde Felemenk Hindistanı'nın bulunmaması akla yakın değildir.

Hulâsa olarak şunu söyliyebiliriz ki, Felemenk Hindistanı, gerek dünya ekonomisinde oynadığı mühim rol, gerek Uzak-şark'taki Amerika menfaatleri dolayısiyle Avrupa harbini Amerika'nın müdahalesiyle bir dünya harbi derecesine sokacak mahiyettedir.

XXIX – BİRLEŞİK AMERİKA ÜÇÜZLÜ PAKT ve AMERİKAN YARDIMLARI

1 — ÜÇÜZLÜ PAKT VE AMERİKA:

Üçüzlü patkın doğrudan doğruya Amerika'yı hedef aldığına şüphe yoktur. Fakat Amerika Hariciye Nazırı Hull'e göre bu pakt uzun zamandanberi mevcut münasebetleri daha vazıh bir surette meydana çıkarmaktan başka bir şey yapmamıştır. Bu pakt demokrasilere yardım hususundaki amerikan kararının süratle tatbik mevkiine konmasına hizmet etmiştir. Harp kapıyı çalmıştır. Böyle bir anda karar vermemek için Belçika ve Hollanda kadar basiretsiz olmak lâzımdır.

Amerika Cümhurreisi Ruzvelt, 1941 yılbaşından önce radyoda söylediği nutukta mihverin, tabancayı garp nısıf küresindeki milletlerin alnına dayadığını anlatmış ve büyük tehlikeye işaret etmişti. Ruzvelt 6 İkincikânun 1941 de amerikan Kongresi huzurunda söylediği diğer nutukla, bu tabancayı nasıl çelmek ve içindeki kurşunu boşaltmak kabil olduğunu izah etmiştir. Birinci nutuk bir alârm işareti idi; ikinci nutuk tam bir karşı koyma olmuştur. Ruzvelt'in söylediği gibi, diktatörler, garp nısıf küresine karşı harp yapacakları zaman, muhasamatın oradan gelmesini beklemiyecekler ve bir taraflı beynelmilel usullerini

tatbik ederek harekete geçeceklerdir.

2 — *AMERİKAN YARDIMI:*

Ruzvelt'in 6 ikincikânun 1941 de Kongrenin 77 inci devresine hitaben söylediği nutkun, eski Reisicümhur Vilson'un 1917 de harp ilân edildiğini bildiren nutkundanberi söylenen en hararetli nutuk olduğu kanaati vardır. Bu nutuk bir harp ilânı nutkundan farksız olmuştur. Birleşik Amerika, mihverin kendisine harp ilân etmesini beklemek ihtiyatsızlığını göstermeden Büyük Britanya ile beraber bir nevi harbe girmiştir. Yalnız, oraya asker göndermiyecektir. Çünkü zaten İngiltere'nin asker istediği yoktur. İngiltere'nin istediği, tayyare, tank, silâh ve malzemedir; ve bunlar şimdilik karşılığı aranmaksızın derhal verilecektir. Bunun teslimi için şüphesiz Birleşik Amerika devletleri ahalisi ancak harp zamanlarında katlanılan bir külfet altına girmiştir. Çünkü siparişler milyonlarca dolar kıymetindedir.

3 — *AMERİKA'NIN HARP MASRAFLARI :*

Ruzvelt 1940 senesi Mayıs ayının 16 sında, zaten 1 milyar 182 milyon dolara baliğ olan Birleşik Amerika millî müdafaa masrafları için, 896 milyon dolar munzam tahsisat istediği zaman, Amerika'yı tehdit eden tehlikeye işaret etmişti. Daha o zaman Fransa da mağlûp olmamış, ancak, alman kuvvetleri Hollanda ile Belçika'nın bir kısmını işgal etmişlerdi. Yani tâ Pirenelerden Narvik'e kadar bütün Okyanos, Manş denizi, Şimal denizi sahilleri Almanların elinde değildi. İngiltere'nin istilâ edilmesi plânı ortada yoktu. Hava harpleri müthiş bir şekil almamıştı. O zaman Ruzvelt, muhtemel bir düşmandan, isimsiz olarak bahsetmişti. Amerikan Cümhurreisi, Amerika'yı ve onunla beraber 21 Amerikan Cümhuriyetini sade bir taraftan değil, dört taraftan birden saran tehlikeyi anlatmış ve demişti ki: "Groenland fiyorları Terre-Neuve'den tayyare ile dört saat, Asor adaları 6 saat mesafededir. Eğer Ber-

mud adaları düşmanın eline geçerse modern bombardıman tayyareleri üç saatte sahillerimize ulaşabilirler. Antiller, Florida yarımadasına üç saat yirmi dakikadır. Afrika'nın garp sahillerinden kalkan tayyareler Brezilya'ya kadar olan 2000 mil mesafeyi, 7 saatte katedebilirler.,,

Ruzvelt o zaman bu izahatı, senelik tayyare imalâtını 50.000 e çıkarabilmek için vermişti. Fakat bunun da kifayet etmediği görülmüştür. Bunun üzerine Birleşik Amerika Cümhurreisi 10 İkincikânun 1940 da Kongreye verdiği ikinci bir mesajda millî müdafaa için 17 milyar 500 milyon dolar munzam tahsisat istemiştir. Bu suretle 1940 Haziranından, 1942 malî yılı nihayetine kadar 28 milyar 480 milyon dolar sarfedilecektir.

Birleşik Amerika, İngiltere'ye ve demokrasilere bütün kuvetiyle yardıma karar vermiştir. Çünkü onların zaferi, bizzat Amerika'nın ve demokrasinin zaferi olacaktır. Bu da göstermiştir ki demokrasi, alelâde bir lâfız değil, bir mektep ve bir mezheptir. Aksi takdirde 130 milyon küsur amerikalının bu kadar muhteşem bir fedakârlığa katlanmasına imkân yoktur.

Amerika Cümhurreisi, ancak yıldızlar arasındaki mesafelerin ölçülmesinde kullanılan bir millî müdafaa tahsisatı rakamlarını tahlil ederek, bunun 13 milyar 704 milyon dolarının orduya, 11 milyar 578 milyon dolarının bahriyeye sarfedileceğini söylemiştir. 1 milyar 902 milyon dolar yeni sanayi şubelerinin, fabrikaların kurulmasına tahsis edilecek, 1 milyar 287 milyon dolar da diğer müdafaa işlerine hasrolunacaktır. Diğer taraftan işsizlere yardım için ihdas olunacak nafıa işlerine 995 milyon dolar ayrılmıştır. Geriye 74 milyon dolar kalmaktadır ki, bu meblâğ hakkında Ruzvelt'in mesajında tasrihat yoktur.

Rakamların dili budur. Fakat en dikkate şayan olan taraf, Ruzvelt'in, 1942 programını izah ederken, bu programın, millî müdafaa masraflariyle beraber, Amerika'nın demokratik ve millî mevcudiyetini temin için yapılacak diğer masraflar da dahil olmak üzere, takriben 17 milyar 500 milyon dolara baliğ ol-

duğunu söylemesidir. Bu bütçe 30 haziran 1942 tarihinde bitecek olan malî seneye aittir. Bu sözlerden anladığımız mâna şudur: Amerika'nın demokratik hayatını tutmak, demokrasi rejiminin bakasiyle kabildir. Demek, bu meblâğın demokrasi dâvası uğrunda sarfedilmesi mübahtır. Bu dâva da, şüphesiz, Büyük Britanya İmparatorluğunun şimdi giriştiği hayat ve memat dâvasıdır. Ruzvelt millî müdafaa masraflarının bütçede mevcut umumî masraflara nazaran % 62 nisbetinde olduğunu söylemiştir. Halbuki Ruzvelt'in millî müdafaadan kasdettiği mâna yalnız Amerika'nın müdafaası değildir. Bu, aynı zamanda demokrasinin de müdafaası demektir. Bu itibarla Amerika Cümhurreisi, iki taraflı bir söz kullanmıştır. Belki bu masrafın % 62 si, bilfiil Amerika'nın müdafaası için, geri kalan % 38 i de demokrasinin müdafaası için kullanılacaktır. Fakat günün birinde Amerika'nın müdafaasiyle demokrasinin müdafaası meseleleri biribirine karışabilir; o zaman da bütün bu paralar, hem demokrasinin zaferi, hem de dolayısiyle Amerika'nın müdafaası için kullanılabilir.

Bu itibarla Ruzvelt'in Kongre'ye verdiği bu mesaj, ve yahut tam mânasiyle bu direktif, hiç şüphesiz, doğrudan doğruya mihverle mücadele halinde bulunan demokrasilere Amerika'nın bütün kudret, servet ve sây menbalariyle yardımını istihdaf etmiştir.

Hukukî tâbirlerin garip mânalarına göre harp haricinde bulunan Amerika bu suretle, bütün heybetiyle demokrasilerin zaferi için seferber edilmektedir. Bu kadar masraf, hiç şüphesiz ki, Amerika vatandaşına ve Birleşik Amerikaya bir çok külfetler ve sıkıntılar yükliyecektir.

Bunları şöyle hülâsa etmek kabildir:

1 — Bir defa, Amerikan vatandaşı daha çok vergi ödiyecektir.

2 — Bir yığın amele harp sanayiinde çalışacağı için, zarurî ihtiyaçları temin eden sanayi işçisi sıkıntısı çekilecektir. Bundan dolayı bu sanayi şubeleri mamullerinin fiyatları yükselecek, Amerika'da hayat pahası artacaktır.

3 — Harp sanayii birçok kimseye iş temin edecektir. Bu işçiler burada, muayyen bir müddet sonra kalifiye işçi haline gelecektir. Halbuki demokrasi muzaffer olduktan sonra, artık harp sanayiinin kıyasıya inkişaf etmesi imkânsızdır. Demokrasinin zaferinden sonra bir silâhsızlanma programı tatbik edilecek, artık Amerika bir yığın işsizle başbaşa kalacaktır. Bunlara iş bulmak ayrı bir dâva halini alacaktır.

4 — Demokrasinin zaferinden sonra, dünya huzur ve sükûna kavuşunca, bütün bu silâh ve harp sanayii fabrikalarına yatırılan sermayeler serseri bir hale gelecektir. Bunları efektif bir hale sokup müstahsil sermaye haline koymak ayrı bir dâvadır.

Amerika müttefiklere ve demokrasilere yardım ederken, cepheye asker göndermemişse de, şimdiye kadar görülmemiş bir şekilde muazzam bir sây ve sermaye stratejisi tatbik etmiştir. Amerika gibi bir yerde bu nevi strateji, cephe harbinden ve kan dökmekten daha çok feci ve karışık neticeler doğurabilir. Ruzvelt'in bütün bunları göze alması, demokrasi uğruna ne büyük fedakârlıklara katlanmak azminde olduğunu gösterir. Yoksa harp esnasında İngiltere'de bir silâh ve tayyare fabrikasının bombardımaniyle, harpten sonra Amerika'da aynı neviden bir fabrikanın işsiz kalması, ve makinalarının karıncalanması arasında bir fark yoktur. Bu itibarla, Ruzvelt'in Amerika hesabına katlandığı fedakârlıkla, Çörçil'in İngiltere hesabına katlandığı fedakârlık arasında bir tefrik yapmak imkânsızdır dense yeridir. İkisinin de gayesi ve neticesi birdir.

4 — TEDİYE MESELESİ:

Amerika'nın İngiltere'ye geniş mikyasta yardıma karar vermesine rağmen, ortada bu yardımın yapılmasına engel olan başlıca iki mâni vardı. Bunlardan birisi Johnson kanunu, diğeri bitaraflık kanunlarıdır.

1 — İngiltere, Fransa, İtalya ve diğer bir takım Avrupa devletleri 1914 harbinde Amerika'ya borçlanmışlardır. Pek büyük bir yekûna baliğ olan bu borcu, tazminat şeklinde, mağlûp

ettikleri Almanya'dan almıya teşebbüs ettiler. Ve Almanya, tamirat borcu namı altında bu tazminatı ödedikçe onlar da Amerika'ya borçlarını tediye ettiler. Fakat Almanya 1931 senesinde tamirat borcu namı altında tazminat ödemiyeceğini bildirerek tediyeyi kesince, İngiltere de dahil olduğu halde 1914 harbinde Amerika ile iş birliği yapmış olan Avrupa devletleri de Amerika'ya olan borçlarını tediye etmediler. Amerika iki nevi borç arasındaki farkı, eski müttefiklerine anlatmıya çalıştı. Fakat onlar anlamak istemediler. Bunun üzerine Ayân âzasından Johnson Amerika'ya borcunu vermiyen devlete Amerika piyasasında kredi verilmemesi için bir kanun teklif etti; ve o gündenberi bu devletlere kredi açılmamaktadır. Binaenaleyh bu Johnson kanunu, İngiltere'nin Amerika piyasasından kredi temin etmesine engeldir

2 — İkinci bir mani de bitaraflık kanunlarıdır. 1939 harbi çıktığı zaman, 1914 harbine iştirâkinden dolayı hayal sukutuna uğramış bulunan Amerika, bu defa fîlî olarak harbe iştirâk etmemek için "Bitaraflık kanunları" namı altında bir takım kanunlar kabul etmiştir.

Bu kanunların hükümlerine göre bir ecnebî devlet, Amerika'dan eşya satın aldığı zaman, parasını peşin olarak vermeli, eşyanın mülkiyeti amerikalılardan çıkıp yabancıların ellerine intikal etmeli, yani denizlerde Amerika malı olarak değil, yabancı malı olarak nakledilmeli ve bu suretle Amerika hükümetini, o malın emniyet içinde nakli mesuliyeti altında bulundurmamalıdır. Bulundurursa bunu temin etmeğe uğraşırken, Amerika hükümetinin harbe girmesi tehlikesi vardır.

İşte bu bitaraflık kanunları da ingilizlere kredi verilmesine mani olan ikinci vaziyettir. Fakat İngiltere'nin Amerika'ya yaptığı sipariş yekûnu müthiş rakamlara baliğ olmuştur. İki buçuk milyar dolarlık siparişten bahsedilmiştir. Gelecek sene de İngiltere'nin Amerika'ya dört milyar dolarlık harp malzemesi sipariş edeceği bildirilmektedir. Eğer Amerika bu rakamlara baliğ olan siparişlerin peşin tediyesinde ısrar edecek olursa İngil -

tere bu eşyayı satın alamıyacaktır. Vaziyet öyle bir safhaya girmiştir ki peşin tediyede ısrar etmek, hiç satmamak mânasına gelecektir.

5 — İNGİLTERE'NİN HARP MASRAFLARI:

İngiltere'nin bu kadar parayı ödiyemiyeceği aşikârdır. İngiliz teçhizat dairesinin verdiği rakamlara göre bir günlük harp masrafları 12.600.000 sterlinge baliğ olmaktadır. Bu gidişle bunun daha fazla artacağı tahmin olunabilir. Bu masrafların İngiltere'deki dövizleri ve altın mevcudunu tükettiği aşikârdır.

İhtiyaçların bir kısmı dahilden temin edilse bile, Amerika, verdiği mallara mukabil muhakkak surette döviz ve altın istemiştir.

Daha harbin başlangıcında İngiltere'nin haftada on milyon ingiliz lirası kıymetinde döviz sarfetmesi, işleri hayli zorlaştırmıştır.

Filhakika o zamanlar İngiltere'nin 600 milyonluk bir altın rezervi vardı. Fakat hazır yemiye dağlar taşlar dayanmaz; ve nihayet harbin daha uzun müddet devam edeceği hesap edilirse, İngiltere'nin bu altın stokunu nasıl çabuk eritebileceği kendiliğinden meydana çıkar.

Filhakika harbi devam ettirmek için, İngiltere'nin elinde Hollanda ve Belçika'dan gelmiş geniş mikyasta altın vardır. Fakat ne de olsa ihracat işlerinin ve ihracat sanayiinin tamamiyle durduğu bir harp zamanında, altın sarfiyatının ilânihaye devam edemiyeceği tabiîdir.

6 — DÖVİZ TEDBİRLERİ:

İngiltere bundan dolayı döviz rezervini muvazenede tutabilmek için, eşhas elindeki dolarları bloke etmiş, yani bunların hükümete satılmasını mecburî tutmuştur. Amerika ile iş yapan şirketlerin elde ettikleri dolarlar vasıtasiyle yeni dolar kaynakları elde etmiştir. Fakat buna rağmen dolar toplamanın da bir hududu vardır. Ve nihayet bütün malî kombinezonlara rağmen

elde edilen dolarlar, Amerika'ya yapılan siparişleri karşılıyamamıştır. Bu takdirde Amerika'nın, İngiltere'nin yaptığı harp siparişlerini kabul edip etmemesi arasında hiç bir fark kalmamıştır. Çünkü Johnson kanunu vardır.

7 — ARİYET MALZEME VERME KANUNU:

Fakat varsın Johnson kanunu duradursun, **Ruzvelt buna buna karşı dahiyane bir formül bulmuştur: İngiltere'ye ariyet veya kira ile harp malzemesi vermek! Harpten sonra İngiltere ya bu malları aynen iade edecek, ve yahut eskirse fiyatlarını ödiyecektir.** Ruzvelt'in tabiri veçhile, komşuda yangın çıkmıştır. İnsan bu esnada elinde bulunan hortumu komşuya vermekten hiç çekinir mi? Ve o esnada bedelini komşudan istiyebilir mi?

İşte bu maksatla, demokrasilere yardım kanunu projesi hazırlanmıştır. Bu proje Mebusan Meclisinde tasdik edildikten sonra Ayân'a gitmiş ve orada 17 gün sıkı bir müzakereye tabi tutulmuştur. Kanun nihayet 8 mart 1941 de 11 saat müzakereden sonra 31 reye karşı 61 reyle kabul olunmuştur.

Kira ve âriyet verme kanunu bugünkü şekilde Reisicüm - hura şu imkânları temin eylemektedir:

1 — Müdafaası Reisicümhur tarafından Birleşik Amerika müdafaası için mühim addedilen bir hükümet veya bir memlekete ait müdafaa vasıtalarını ve maddelerini Amerika fabrika ve tezgâhlarında inşa ve imal ettirmek ve yahut bunların başka tarzda istihsalini temin eylemek,

2 — Bu malzemeleri alâkadar memleketlere borç, mübadele, satış veya kira suretiyle muhtelif tarzlarda vermek,

3 — Yabancı hükümetler hesabına tamirat işleri yaptırmak. (Meselâ bir İngiliz zırhlısı, bu suretle Broocklyn tezgâhlarında tamir edilebilecektir.)

4 — Amerika'nın yardım ettiği hükümetlere, müdafaaya ait her türlü malûmatı, verilen malzemeye ait her türlü plân ve fotografları verdirmek..

Kabul edilen tadil tekliflerinde bu kanunla Reisicümhura ve-

rilen salâhiyetlerin 30 haziran 1943 de biteceği bildirilmektedir.

Reisicümhur, elde bulunan harp malzemesinden 1 milyar 300 milyon dolar krymetinde olan mikdarını diğer devletlere verebilecektir.

Bu kanunun Ayânda tasdikinden çok geçmeden yani iki gün sonra 10 mart 1941 de Amerikan mümessiller meclisi de 71 reye karşı 317 reyle kanunu tasvip etmiş, akşam da Ruzvelt kanun projesini imzalamış ve gazetecilere verdiği beyanatta "İngiltereye gidecek tayyare, gemi, tank çığı harekete geçmiştir." demiştir.

Bundan sonra Amerikan bahriye makamları bu kanunun kabulü üzerine İngiltere'ye verilecek harp gemilerinin mikdarı hakkında bir liste neşretmişlerdir. Bu liste 119 muhrip ile 115 karakol gemisi ve birkaç kruvazörü ihtiva etmektedir. Bu muhripler 1918 ile, 1921 seneleri arasında inşa edilmiş olup her biri 375.000 ingiliz lirasına mal olmuştur. Hacimleri 1190 tondur.

Fakat bütün yardımlar bundan ibaret değildir. Ayrıca Birleşik Amerika, bütün harp sanayiini demokrasilere yardım maksadiyle seferber etmek için 7 milyar dolar tahsisat istemiştir. Bu tahsisat 24 mart 1941 de Ayân meclisinde yarım saat içinde kabul olunmuş ve bir müzakere rekoru kırılmıştır. 7 milyar muazzam bir rakamdır. Bu bizim paramızla, aşağı yukarı resmî kur üzerinden 10 milyar lira eder.

Görülüyor ki, Amerika, demokrasilere yardım için, elinden gelen her türlü fedakârlığa katlanmaktadır. Bu suretle İngilterenin muazzam İmparatorluk kaynaklarına bir de Amerikan kaynakları katılmaktadır.

8 — AMERİKAN - İNGİLİZ TESANÜDÜ:

Mihver, zorla, tehditle, küçücük Avrupa devletlerini üçüzlü paktın yeni nizamına sokmağa çalışırken, İngiltere, sempati ile, sevgi ile, dostlukla, Birleşik Amerika'yı, kendi nizamı içine almıştır. Artık Amerika, bütün iktısadî kuvetleriyle, bütün harp malzemesiyle, dimağiyle, çalışmasiyle, enerjisiyle, fabrikalariyle, demokrasilerin yanında ve onların içindedir. Bu vaziyette harp ilân etmesine ve hukukî va-

yetler ihdas etmesine lüzum yoktur. Çünkü Amerika harp ılındedir. O, kendi mukadderatını bu harbin neticesine ığlamıştır. Yaşaması, bugünkü tarihî buhranın sonunda aha mesut bir dünya içinde kendisine düşen vazifeyi göre- ilmesi, demokrasilerin zaferine bağlıdır.

Amerika Cümhurreisi Ruzvelt'in 17 mart 1941 pazartesi ünü gazeteciler toplantısında söylediği nutuk Amerika'nın de - ıokrasiye ne kadar büyük bir taassupla bağlı olduğunu bütün ünyaya bir defa daha isbat etmiştir. Ruzvelt'in söylediklerine öre nazi kuvetlerinin istedikleri müstemleke hartalarında ve ya- ıut Avrupa'da küçük devletler hudutlarında basit değişiklikler leğildir. Amerikan Cümhurreisine göre, naziler, bütün kıtalarda ntihaba dayanan hükümet sistemlerinin tahribini istemektedir - er. Amerika müttehit millet olarak tehlikeyi anlamıştır. Ameri- ka bu yeni nizama, vaktiyle gene Ruzvelt'in "zulüm nizamı" di- ye vasıflandırdığı bu tahrip hareketine karşı koyacak, esarete da- yanan bir sistemi kabul etmiyecektir.

Bundan sonra Amerika, bütün tayyareleri, gemileri, gıda maddeleriyle demokrasilerin emrindedir. Bir lâmba şişesini sil- mek ve fitilini düzeltmek kâfi değildir; meşaleyi yakmak lâzım- dır. Bu suretle Birleşik Amerika, Nevyork önündeki meşhur hü- riyet âbidesini, etten, kemikten, hareketli ve dinamik bir hale getirmiş olmaktadır. İttifak tamdır. Bütün Amerika şimdi top- yekûn harbe dahil olmuş bulunmaktadır. Demokrasilere yardım katî zaferin alınmasına kadar durmadan arttırılacak, ve "diğer insanlara efendilik etmek istiyenler hiç bir zaman mevcut olmı- yacaktır."

Demokrasiler tarafına her türlü kaynaklariyle bir kıta iştirâk etmiştir. Bu kıtada iptidaî madde tenevvüü ve gıda maddesi tenevvüü vardır. Bunlar, kafilelerle Okyanosları aşacak, ve hüriyet uğrunda mücadele eden demokrasilerin saflarında yer alacaktır. Bu kıtada sade bir harp için istenilen şeyler bol bol mevcut değildir, Amerika aynı zamanda en yeni icatlar memleketidir.

Şimdi bütün Amerika âlimlerinin, muhterilerinin, mucitleri-

nin kafaları demokrasinin muzaffer olması için çalışmıya başlamış, ve bugüne kadar vücuda getirilenler, başarılanlar hürriyet emrinde kurulacak yeni bir dünya nizamının emrine girmiştir.

Amerika hakkında toplu bir fikir edinmek için bu hususlaki bilgilerimizi tazeliyelim: Birleşik-Amerika, bugünkü harbin kanı olan petrol istihsalinin yüzde 60 ını elinde bulundurmaktadır. 1939 - 1940 istatistiklerine nazaran Amerika'da petrol istihsali 171.053.000 tondur. Halbuki bütün dünya istihsali 284.800.000 tondur. Amerika'da mevcut Pipelineler, eğer biribirine eklense, bütün dünyayı yedi buçuk defa sararlar, bu uzunluk, aşağı yukarı dünyayı ay'a bağlıyan mesafeye müsavidir. Bütün Amerika Birleşik devletlerini teşkil eden 48 devletin 23 ünde petrol istihsal olunmaktadır.

Birleşik - Amerika'da kömür istihsali 440 milyon tondur. Bu suretle dünya istihsalinin üçte birini elinde tutmaktadır. Harp sanayiinin en mühim bir unsuru olan bakır Amerika'da 710.000 ton çıkmaktadır. Halbuki, dünya istihsali 2.200.000 tondur. Dünya demir istihsalinde 47.898.000 tonla birincidir. Birleşik - Amerika'da 1939 senesinde demir istihsali 28 milyon tonken bunun bir senede hemen iki misline yakın bir miktara çıkarılması, amerikan harp sanayiinde bir sene zarfındaki büyük inkişafı gösterir. Kurşunda dünya istihsalinin yüzde 38 i, çinkoda yüzde 40 ı, alüminyomda yüzde 20 si Amerikanın elindedir. Altunda Cenubî Afrika İttihadı, Sovyetler Birliği ve Kanada'dan sonra dördüncüdür. Gümüşte Meksika'nın arkasında dünya istihsalinin dörtte birine hâkim olarak ikinci gelmektedir. Asfalt, kükürt, inşaat maddeleri istihsalinde gene birincidir.

Diğer maddelere gelince, Amerika buğday istihsalinde dünya ikincisidir. Sovyetler Birliği istihsalinin üçte ikisine ve Fransa istihsalinin üç misline muadildir. Arpa ve yulafta birincidir. Yani Birleşik - Amerika dünya yüzünde ekilen buğdayın yüzde 19 unu, arpanın yüzde 15,5 ğunu, yulafın yüzde 29 unu, mısırın yüzde 63 ünü hasat eder. Amerika'da pamuk kuşakları namiyle anılan sahalarda mühim miktarda pamuk ekilmektedir. Amerika dünya pamuğunun yüzde 50 sini ve dünya tütününün

yüzde 41 ini elinde bulundurmaktadır. Hayvancılıkta at bakı - mından dünya ikincisidir. Dünyanın diğer aksamında mevcut bütün katırlardan çok fazlası Amerika'dadır. Bu rakamları daha uzatabiliriz. Fakat hangi maddeyi alsak orada Amerika'yı daima ilk saflarda görmemiz kabildir.

Şimdi sözlerimizi hulâsa edelim: yukardanberi saydıklarımız Amerika'nın tabiî servetleridir. Bunun haricinde bir de insan çalışması serveti vardır. Görülüyor ki, Amerika üçüzlü pakta ilti - hak eden bir Macaristan, bir Slovakya, bir Romanya ve yahut bir Bulgaristan değildir. Arada her cihetten muhteşem rakamlar farkı vardır. 750 tane harp sanayii fabrikası şimdi demokrasilerin emrinde çalışmaktadır. Bunların yanında yenileri kurulmakta ve istihsal günden güne arttırılmaktadır. İngiltere'nin ihtiyacı olan tayyareler, tanklar, toplar, Okyanos'tan sel halinde İngiltere'ye akmaktadır.

Amerikan - İngiliz tesanüdü, yalnız Anglo-Sakson milletleri arasında bir tesanüt müdür, yoksa ingilizlerin dedikleri gibi "devamlı dostluk yok, fakat devamlı menfaatler vardır" sözünün bir tezahürü müdür? Biz ikinci şıkkın daha varit olduğu kanaatindeyiz.

Çünkü, şimdiye kadar Birleşik Amerika, İngiliz adalarına, İngiliz filosuna ve İngiliz kudretine güvenerek, Atlantik Okyanosunda rahat olduğunu hissediyor, yalnız Pasifiğin müdafaasiyle uğraşarak ticaretini yapabiliyordu.

İngiliz adaları ve ingiliz filosu tehlikeye girdiği takdirde Amerika'nın Atlantik'te huzuru kaçacak, Pasifik filosunu ikiye ayırmak ve bunun bir kısmını Atlantik'e sevketmek mecburiyetinde kalacaktır. Bu, iki Okyanos'ta birden zayıflaması demektir.

İşte Birleşik Amerika'da şimdi, Atlantik'te başlıyan denizaltı muharebesine karşı tedbirler düşünülmektedir. Bu tedbirlerin başında İngiltere'ye sevkedilecek gemi kafilelerine Amerikan harp gemilerinin ve tayyarelerinin refakat etmesi vardır. Amerikan efkârıumumiyesi şimdi buna da hazır bir vaziyettedir.

XXX – PASİFİK OKYANOSU ve BİRLEŞİK AMERİKA

Mihver Amerika'nın Atlantik Okyanosunda ingilizlere yardım edememesini temin için tedbirler düşünmektedir. Bu tedbirlerin başında onu Pasifik Okyanosunda meşgul etmek vardır. Bu takdirde Amerika'nın kuvetlerini ayırıp Atlantik'e gönderemiyeceği akla gelmiş olabilir. Filhakika bugün Amerika'nın Pasifik Okyanosunda mahsus bir üstünlüğü vardır.... 15 zırhlı, 37 kruvazör, 5 tayyare gemisi, birçok torpido ve 31 denizaltısı Pasifik'i müdafaa için vazife almışlardır. Japonların Pasifik kuvetleri hakkında ifşaatta bulunulmuyorsa da, söylendiğine göre buradaki zırhlıların miktarı 9 u geçmemektedir. Kruvazörleri, torpidoları ve denizaltıları da Amerikalılara göre mahsus miktarda azdır. Japonların üstünlüğü mesafeler Amerika'ya nazaran kısa olduğu için, donanmasını istenilen anda, kolaylıkla bir yere teksif edebilmesindedir. Fakat Amerika'nın torpido kuvetleri de çok fazladır. Bugün serviste 253 muhribi vardır. Bu mikdara eski tipte bulunan ve yaşlarını doldurmuş olan muhribler dahil değildir. Halbuki Amerika, İngiltere'ye bunlardan satmıştır. Görülüyor ki Amerika, İngiltere'ye yardım yapmakla kendi kuvetlerini zayıflatacak bir vaziyete girmemektedir. Bundan başka Amerika'nın Pasifik'te mühim üsleri vardır. Bu meyanda meselâ Havai adalarındaki Pearl Harbour üssünü sayabiliriz.

Burası Knox, Bahriye Nezaretine geldikten sonra baştan başa yeniden tahkim olunmuştur. Pasifik'teki bir harp için, Pearl Harbour çok ehemiyetlidir. Çünkü bu üssün bulunduğu ada, Pasifikin dört yol ağzında, yani Cenubî Amerika, Şimalî Amerika, Asya ve Avustralya gibi dört kıtanın ortasında bulunmaktadır. Sonra Havai Amerika'ya Japonya'dan daha yakındır. Amerika sahillerine 2250 mil, Japonya'ya 3400 mil mesafededir. Ayrıca arazisi Alaska'ya ait bulunan Unulaska adasında Dutch Harbour isminde yeni bir üs daha, tesis olunmuştur. Midway'de, Wako'da da yeni üsler yapılmıştır. **Şimdi Amerika, İngiltere ile yaptığı bir anlaşma ile, Hind Okyanosu ile Pasifik Okyanosu arasında mühim bir kapı olan Singapur üssünden de istifadeyi temin etmektedir.**

İşte, Birleşik Amerika, İngiltere'ye yardım yapmak için Pasifik Okyanosundaki bu imtiyazlı mevkiinin günün birinde bozulmasının önüne geçmiş bulunmaktadır.

Ruzvelt, 13 Teşrinisani 1940 ta söylediği bir nutukta Amerika'nın hududunu çizmiştir. Amerika Cümhurreisi demiştir ki:

"Garp nısıf küresinin müdafaasından bahsettiğimiz zaman yalnız şimalî, cenubî ve merkezî Amerikan topraklarını ve civarlarını kastetmiyoruz, aynı zamanda Atlas ve Pasifik Okyanoslarından da rahatça istifade etmek hakkını kastediyoruz. Bu; bizim ananevî siyasetimiz olmuştur ve gene de ananevî siyasetimizdir."

İşte Amerika Pasifik'te zayıflayıp bu ananevî siyaseti bozmamak için İngiltere'ye yardım imkânlarını arttırmaktadır. Ruzvelt'in her müdahalesi, her çalışması bundan sonra bu nokta üzerinde toplanmıştır. Ruzvelt'in 1941 yılı ilk haftası sonunda söylediği şu cümleler dikkate şayandır:

"Demokrasinin mevcudiyeti dört kıtada kahramanca müdafaa edilmektedir. Bu müdafaa akîm kaldığı takdirde Avrupa'nın, Asya, Afrika ve Avustralya'nın bütün nüfusu, ve bütün kaynakları fatihlerin hükmü altına girecektir. Her kim olursa olsun; Amerika'nın yalnız başına ve ellerini arkasına bağlıyarak silâhlı

bir dünyaya karşı mukavemet edebileceğini söyliyen olursa, yanlış bir söz söylemiş olur."

Ruzvelt bu sözleriyle diğer Amerikan milletlerini de ikaz etmek istemiştir. **Amerika'nın bütün bu yardımları yaparken düşündüğü yegâne şey, gene Ruzvelt'in tâbiri veçhile "Yeni zulüm nizamını" dünyaya yaymak istiyenlerin hareketini önlemektir. Amerika bunun için demokrasilere dikte edilmiş bir sulhu da kabul etmiyecektir. Çünkü buna "gerek ahlâkî prensiplerin, gerek bizzat kendi emniyet mülâhazalarının hiç bir zaman müsaade etmiyeceği kanaati vardır."**

Bu sözlerin türkçesi şudur: Eğer farzı muhal İngiltere mağlûp olacak olursa Amerika mücadeleye devam edecektir.

* * *

Amerika'nın aldığı bu tavurdan, İngiltere ile Birleşik Amerika arasında sulh şartları esası üzerinde daha şimdiden bir anlaşma olduğu mânasını çıkarabiliriz. Bir sulh konferansında Amerika'nın rolü; harpteki yardımları kadar mühim ve müessir olacaktır.

XXXI – HARBİN KANI : PETROL !

1 — İNSAN VE MOTÖR:

Nasıl Napolyon devrinde süvariler harbin en büyük bir unsuru olmuşsa bu harpte de en büyük sözü söyliyen motörlü vasıtalardır; tanktır, tayyaredir, motörlü kıtalardır.

Bu motörlü vasıtaların kanı da petroldür. Eğer bunları işletecek petrol bulunmazsa, bu motörlü vasıtalar birer çelik külçesinden, birer demir cesetten farksız kalır.

Filhakika harpte son sözü söyliyecek olan kuvetin yalnız ve sade motörlü vasıtalar olduğunu iddia etmek abestir. Çünkü isminin de delâlet ettiği gibi, bu motörlü vasıtalar yalnız birer "vasıta" dan ibarettir. Son sözü gene insanların cesareti, azmi, kahramanlığı ve taktiği söyliyecektir. Harpte "insan" unsuru hepsinin fevkindedir. Motörlü vasıtalara en büyük ehemiyeti atfeden ve çeliği bir nevi harp ilâhı gibi telâkki eden Almanlar bile, şubat ayında çıkardıkları Signal adlı propaganda mecmualarında, garp cephesinden alınmış bir resim neşretmişlerdir. Bu resim tanktan çıkıp ta ellerini havaya kaldıran ve piyadelere teslim olan bir neferi göstermekte ve altında şu ifadeyi taşımaktadır: Malzeme mi, insan mı? Şüphesiz insan!

Fakat bir harpte insan üstünlüğüne malzemenin de mühim bir yardımı olduğunu unutmamak gerektir. Bu bakımdan petrolün, yirminci asrın bu ikinci harbinde, mühim rolü aşikârdır.

2 — PETROLÜN EHEMİYETİ:

Petrolün ehemiyeti, gerek sulh sanayiinde, gerek harp sanayiinde ve gerek harbin sevk ve idaresinde kullanılan vasıtalarda günden güne artmaktadır.

Yıldırım Beyazıt zamanında kullanılan Yıldırım tabiri ancak asırlardan sonra petrol sayesinde 20 inci asrın harbine alem olmuştur. Ve nihayet bu yıldırım harbi, yerini tahrip harbine bıraktığı zaman bile petrolün ehemiyeti azalmamış, bilâkis artmıştır.

Almanya'nın onbeş gün içinde Polonya harbinde sarfettiği petrol miktarı 1 milyon tondur. Hollanda'nın, Belçika'nın ve Fransa'nın işgali diğer unsurlar meyanında bu maddenin bol bol sarfiyle tamamlanmıştır.

Almanya'nın, tıpkı bir balina gibi muazzam havacılığı, petrol teneffüs ederek yaşamaktadır. İngiliz havacılığı her gün bu muazzam devin havasını ifsat etmekte, onun ciğerlerini şişiren petrol tasfiyehanelerini yakmaktadır.

Medeniyet seviyesi ilerledikçe harp usullerindeki vahşet derecesinin artmasında en büyük rolü petrol oynamaktadır. Dünyadaki petrol istihsalâtı 1870 te 800.000 ton iken, bu miktar 1900 de yani yirminci asrın başında 10.500.000 tona yükselmiştir. Geçen umumî harbe tekaddüm eden 1913 senesinde bu istihsal 53.661.000 ton iken, bu ikinci büyük harbin başında bu miktar 284.800.000 tonu bulmuştur. Yani 1914 harbi zamanına nazaran bugünkü istihsal beş defa artmıştır. Fakat harbin şiddeti ve dehşeti beş misli değil, en yüksek dereceyi bulmuştur

3 — PETROL STRATEJİSİ:

Bugünkü harbin şanslarını tetkik ederken petrol üzerinde durmamak hatâlı bir şey olabilir. Petrol bir taraftan harbin kanına hayatiyet veren kırmızı küreciklerse, diğer taraftan da onları ifna etmiye çalışan mikrop vazifesini görmektedir.

Her iki muharip taraf ta aynı derecede biribirini vurmak için gayretler sarfetmektedir. Bu gayretler, kendi pet -

rol stoklarını yaparken, diğer tarafın petrol stoklarını vur - maktır. Bu bakımdan harp bir nevi petrol stratejisi halini almıştır.

Almanya'nın Romanya'yı işgal etmesinin en başlıca sebepleri arasında ingiliz tayyarelerinin hücumlarından nisbeten uzak petrol depolarını ele geçirmek te vardır. Balkanlarda anî bir harekete geçmek hususundaki tereddüdü de gene bu petrol depolarının, Girid'den kalkacak İngiliz tayyarelerine hedef teşkil etmemesi içindir. Almanya petrol bakımından, Sovyet petrolleri hariç, kıta ile mahduttur. Halbuki diğer taraftan İngilizlerin elinde bütün dünyaya yayılmış petrol kuyuları vardır.

Zaten kıtanın petrolü azdır. Asıl mühim stoklar Amerika'dadır. 284 milyon tondan fazla olan dünya petrollerinin aşağı yukarı 171 milyondan fazlası Amerika'da çıkar. Meksika'daki petrol 5 - 6 milyon tondur. Venezuella 30.580.000 tonla 1940 ta dünya ikincisi olmuştur. Demek ki diğer Amerika devletleriyle beraber dünya petrol istihsalâtının 210 milyon tondan fazlası Amerika'dadır. Bu petrollerden istediği kadarını İngiltere'nin alması imkân dahilindedir. Çünkü yalnız kendi bayrağı altında seyrisefer eden petrol gemilerinin tonajı 3 milyondan fazladır. Şimdiki cihan petrol tevzi merkezlerinin cografî vaziyeti petrol gemilerinin senede 7 sefer yapmasına müsait olduğundan, diğer devletlerin petrol gemilerinden sarfı nazar edilse bile, münhasıran İngiliz gemileri senede 21 milyon tondan fazla petrol nakledebilecek vaziyettedir.

4 — İNGİLTERE'NİN PETROL İSTİHSALATI:

İngiltere'nin senelik petrol istihsalâtını şöyle hulâsa edebiliriz: Trinite 2.500.000 ton, Hindistan 1.425.000 ton, Bahreyn adaları 1.150.000 ton, Kanada 1.000.000 ton, İngiliz Borneo'su 900.000 ton, ki ceman 7 milyon ton...

Anavatanda petrol yoktur. Bu hesapça, Büyük Britanya İmparatorluğu dahilinde istihsal olunan petrol, ancak dünya petrol istihsalâtının % 2,5 una tekabül eder. Fakat buna mukabil bey -

nelmilel petrol sanayiine yatırılan sermayenin takriben % 17 - 20 si İngilizlerin elinde bulunmaktadır ki bu 130 - 140 milyon İngiliz lirası eder.

Dünya petrol istihsalinin % 85 i ya bilvasıta veya doğ - rudan doğruya İngiliz ve Amerikan sermayesinin kontrolü altındadır.

5 — AVRUPA PETROLLERİ:

Dünya petrol istihsalâtının ancak 40 milyon ton kadarı Avrupa'dadır. Bunun da 28 - 30 milyon ton kadarı Sovyetlerin elindedir. Filhakika Sovyetler, beş senelik plânlarına göre, petrol istihsallerini 1939 da 32.000.000 tona, 1940 da 36.200.000 tona, 1941 de 40.900.000 tona ve 1942 de 48.500.000 tona çıkarmayı derpiş etmişlerdir. Fakat Milletler Cemiyetinin verdiği malûmata göre, Sovyetler Birliğinde 1939 istihsalâtı ancak 29.740.000 tondur. Almanya Sovyetler Birliği ile 1941 ikincikânununda yaptığı anlaşma ile, işte bu Sovyet petrollerinin bir kısmını elde etmiye çalışmıştır. Fakat Sovyetler Almanya'ya petrol verseler bile bunun nakli oldukça müşkül - dür. Tren hattından istifade etmek imkânsızdır. Çünkü hem hatların işgalinden çekinilir, hem de Sovyet trenlerinin eni Alman trenlerinin enine uymamaktadır. Geriye bir Varna, Köstence yolu kalmaktadır. Varna'da yapılan büyük tesisata rağmen geçen sene buradan günde ancak 700 ton petrol sevketmek kabil olmuştur. Filhakika Köstence'deki tesisat mühimdir. Fakat bu tesisat da Rumen petrolleri için hazırlanmıştır; ve nihayet Tuna yolunda işliyen sarnıçlı gemilerin mikdarı mahduttur, ve bu da boyuna Rumen petrolünü nakletmeğe yarıyacaktır.

6 — ROMANYA PETROLLERİ:

Almanya'nın tabiî petrolle beraber kömür ve linyitten de sentetik istihsalle dahilde temin ettiği 4.200.000 ton petrol dışında diğer ihtiyaçlarını daha çok Romanya'dan temin etmiye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Bu istihsalât 1938 senesinde 6.603.000 tondu ve Almanya

bunun ancak 704.342 tonunu alıyordu. Almanya'nın bütün bu petrolleri kendisine hasredeceği iddia edilemez. Çünkü işgal altında bulunan yerlerin, Mihver'e iltihak eden yerlerin ve bizzat Romanya'nın da petrol ihtiyacı vardır. Romanya o sene istihsal ettiği petrolün ancak 4 milyon tonunu satmıştır. Filhakika Romanya işgal altına girdikten sonra artık İngiltere'ye, Fransa'ya ve diğer memleketlere satılan petrol bahis mevzuu edilemez. Bunların hepsi Almanya'ya sevkedilecektir. Fakat diğer Mihver arkadaşlarının ihtiyaçları ne olacaktır? Meselâ İtalya 560.475 ton, Macaristan 198.076 ton çekmektedir. Bundan dolayı Almanya'nın Rumen petrol ihracatının hepsini alabileceği iddia edilemez.

Bunların da naklinde büyük müşküller vardır. 1939 da Romanya'nın petrol ihracatının % 66 sı Köstence denizyolu ile yapılmıştır. Giurgio Tuna yolu bu sene ihracatın % 28.9 unu nakletmiştir. Aradaki muazzam farkı görüyorsunuz. Halbuki artık gerek Almanya'nın, gerek İtalya'nın Köstence tarikiyle petrol nakletmeleri imkânsızdır. Hepsi ya kara yoluna veya Tuna'ya bağlanacaktır. Bu da hem mühim mikdarda nehirlerde işliyecek sarnıç gemisine ihtiyaç gösterir, hem de nehirdeki münakalâtı zorlaştırır.

7 — PETROL STOKLARI BOMBARDIMANI:

Her müşkülün önlendiği kabul edilse bile, Almanya'nın sade petrol ihtiyacını temin etmesi kâfi değildir. Bu petrolü tasfiyehanelere sevkedebilmesi ve stoklarını muhafaza edebilmesi de lâzımdır. İngiliz tayyareleri şimdi bilhassa bu stokları hedef ittihaz etmişlerdir.

Alman tayyareleri Londra'da kiliseleri, tarihî âbideleri bombardıman ederken İngilizler, sistemli bir surette, harp sanayii mıntakalarını bombalamaktadırlar. Ruhr ve Ren mıntakasındaki petrol tasfiyehaneleri mütemadiyen bombardıman edilmiştir. İngiliz tayyareleri akınlarını, Rumen petrollerinin getirildiği Almanya'daki Tuna nehri mıntakasına kadar uzatmışlardır. 10 şubat 1941 de Hanovre 6 saat bombardımana tâ-

bi tutulmuştur. Halbuki ham petrolün 850.000 tonu bu mınta. kadan çıkarılmakta ve Hamburg civarındaki tesisatta tasfiye edilmekte idi.

İngiliz tayyareleri Almanya'daki petrol depolarını birer birer bulmakta ve hepsini ateşe vermektedirler. Bu, Almanya tayyare imalâtına da vurulmuş büyük bir darbedir. Çünkü tayyarenin olduğu gibi, tayyare fabrikalarının da kanı petrol ve benzindir. Diğer taraftan İngilizler böyle sistemli bir tarzda taarruzlarına devam edecek olurlarsa Almanların, kendi propagandalarına göre 36 bin kadar olan tayyareleri birer cansız iskeletten başka bir şey olmıyacaktır.

İngiliz adalarına neden mühim akınlar yapılmadığı hakkında sorulan suallerin cevabı da bu olsa gerektir. Çünkü Almanlar, yıldırım harbi bir tahrip harbi mahiyetini aldığı zaman, petrollerini çok daha ihtiyatla ve tasarrufla kullanmağa mec. bur kalacaklardır.

8 — İTALYA:

İtalya ise petrol cihetinden büsbütün biçaredir. Onun hiç petrolü yoktur ve bütün petrolünü hariçten getirmektedir. Filhakika Arnavutluk'ta bir miktar petrol bulunmuş ve bunun işletilmesine başlanılmışsa da şimdi Yunan - İtalyan harbiyle bundan da ümit kesilmiştir. Hazırlanan plân mucibince Arnavutluk 120.000 ton ham petrol verecekti. Fakat bu petrolün bağlandığı Avlunya limanı mütemadiyen İngiliz tayyareleri tarafından bombardıman edilmiştir. İtalya, işi sentetik benzin yapmağa dökmüştür. Fakat bu sefer de kömürü yoktur. Halbuki bir ton sentetik benzin 7-8 ton kömürden istihsal edilebilmektedir. Bundan sonra Almanya muhtelif memleketlerden devşirdiği petrolden ne lütfedecekse İtalya onunla harbin lâmbasını yakabilecektir. Çünkü bütün yollar kapanmıştır. İtalya'nın evelce binbir itina ile biriktirip şimaldeki şehirlerinde — bombardımandan masundur — diye stok yaptığı petroller Londra'dan kalkan ve İsviçre'yi geçen İngiliz tayyareleri tarafından hayli yakılmıştır. İtalya şimdi, Habeş harbi zamanında

Laval sayesinde kurtulduğu petrol ambargosunun tam acısını çekmektedir. Bu, hem sade ambargo değil, aynı zamanda tam bir ablukadır. Bunun için hiddetinden bir kere de nümayiş olsun diye Bahreyn adalarını bombardıman etmiştir. Halbuki, Irak petrolleri, piplinelerle Akdeniz'e akmakta, ve İtalyanların uçuramadıkları tayyareleri, oldukları yerde yakacak olan İngiliz tayyarelerini beslemektedir.

Eğer bu harp bir petrol harbi ise bu da her bakımdan Mihver'in aleyhinedir.

XXXII – NETİCE

1 — KITA OTARSİSİ KABİL MİDİR?

Buraya kadar olan yazılarımızda muharipler ve bilhassa Büyük Britanya İmparatorluğunun kuveti hakkında malûmat vermiş olduğumuzu sanıyoruz. Bu malûmatı daha genişletmek, İtalya ve Almanya ile etraflı bir mukayese yapmak imkânı vardır. Nitekim İngiliz İmparatorluğunun sayısız kaynaklarına mukabil Almanya'nın elinde koskoca bir Avrupa kıtasının bulunduğu söylenebilir Çekya, Slovakya, Polonya, Danimarka, Norveç, Macaristan, Romanya, Bulgaristan ve Avusturya'nın bütün menbaları Almanya'nın elindedir. Almanya diğer bazı devletlerle sanayi mamulleri mukabilinde iptidaî madde tedarik etmek için ticaret anlaşmaları yapmıştır. Bu anlaşmalar istediği kadar iyi işlese de, Almanya'nın, dünyanın dört bir tarafına yayılmış bir imparatorluk kadar iptidaî madde ve harp malzemesi temin edeceği iddia edilemez.

Almanya Avrupa'da bazı koloniler tesis etmek hevesine kapılmıştır. Fakat bu koloniler, meselâ bir Afrika kolonisine benzemez. Oralarda istihsal olunan maddeler başka, Avrupa'da istihsal olunan maddeler başkadır.

Koloni kurmanın şartları şunlardır:

1 — Koloni kurulacak yerde medeniyet seviyesi dûn mertebede olacaktır.

2 — Arazi geniş ve nüfus kesafeti az olacaktır.

3 — İptidaî madde bakımından istifade temin edilecek yerlerde koloninin ehemiyeti vardır.

Halbuki Avrupa'da müstemlekecilik yapmanın bu üç şarta uyan yeri yoktur. Almanların birer koloni haline ifrağ etmek istedikleri sahalarda medeniyet ve kültür seviyesi Almanya kadar yüksektir. Burada ziraatin zararına olarak büyük sanayi teessüs etmiştir. Bu mıntakalarda bazı mahdut iptidaî maddelerden başka bir şey istihsal olunmaz. (Meselâ Romanya petrolü gibi).

Almanya kıtayı râmetmiş olsa dahi bir "kıta otarşisi" kurmıya imkân yoktur. Çünkü râmettiği yerlerin de iptidaî maddelere ihtiyacı vardır. Bu iptidaî maddeler yalnız bir kıtanın değil muhtelif iklimlerin, ülkelerin ve kıtaların mahsulleridir. Kauçuk gibi, kakao gibi, kahve gibi, nebatî yağ gibi, kalay gibi, bakır gibi...

Kıta otarsisi devam etse bile harp sürdüğü müddetçe bütün kıta bir ablukaya mâruz kalacaktır. Ve illâ Almanya İngiltere'yi mağlûp edebilsin!

Bundan dolayı kıtayı râmetmek de Almanya'nın istediği, aradığı sulhu ve huzuru temin etmekten uzaktır. Almanya'nın Fransa ile işbirliği yapmak istemesini, onu kıta nizamına iştirâk ettirmiye çalışmasını, Akdeniz'de İtalyanlara yardım etmekten daha çok, Fransız Afrika'sının geniş kaynaklarından istifade etmek suretiyle, kıtanın eksiklerini tamamlamak arzusunda aramak daha muvafık olur kanaatindeyiz.

Şu, açık bir hakikattir ki, bir dünya bir kıta ile yaşamaz. Fakat bir kıta bir dünyaya muhtaçtır. Bu hakikati almanlar ancak harbin 18 inci ayında öğrenmişlerdir. Bu da istilâ ile tahakkuku kabil bir gaye değildir. Bu, ancak milletler arasında samimî bir işbirliği, bir tesanüt ile vukubulabilir.

Halbuki Almanya şimdiye kadar yalnız Avrupa'nın "Yeni nizam"iyle meşgul olmuştur. Bu yeni nizam günün birinde isyan edecek ve Almanya'nın başına belâ olabilecek milletlerin

izzetinefislerini körletmek, onları esir menzilesine indirmektir. Almanya, bu sırada en büyük kuvetin müsavî seviyede insanların biribirlerine karşı mütekabil hürmet ve itimadı olduğunu ihmal etmiştir. Almanya'nın "Avrupa'da yeni nizam"ı bunu yıkmaktadır. İngiltere'nin "Dünyada yeni nizam"ı ise bunu tesise çalışmaktadır. Eğer istilâ bir hayat hakkı, bir istikrar temin etmiş olsaydı, Hünlerin istilâsının bakiyelerini görmek kabildi. Napoleon'un eserleri yaşardı, ve daha uzağa gitmeden söyliye. biliriz ki Osmanlı İmparatorluğu yaşardı.

Eğer bu kadar yayılmış olmak zaferi temin etmiş olsaydı, Almanya, 1914-1918 harbinde muvaffak olurdu. Çünkü o zaman tâ Şimal denizi sahillerinden Bağdat'a kadar yayılmıştı. Bugün istilâ ile elde etmeğe uğraştığı yerlere sulhen girmişti! Ve iptidaî madde kaynakları bugünkünden daha çok elinde idi.

2 — İSTİHSAL HARBİ:

Llyod George'un söylediği gibi bu harp "bir istihsal harbidir". Kim daha çok istihsal yapar, ve istihsali, icabeden yerlerde kullanabilirse o muvaffak olur. Halbuki Almanya, birçok araziyi zaptetmekle oralarda istihsali kamçılamak söyle dursun bilâkis durdurmuştur. Bugün Polonya'da istihsalin harpten evelkinden fazla olabileceğini iddia etmek hatadır. Norveç'te vaziyet aynıdır. Hollanda'da, Belçika'da aynıdır. Fransa'da aynıdır. Filhakika Almanlar işgalden sonra buralardaki sanayi sahalarını tanzim etmiye çalışmış olabilirler. Fakat bunda gene karşılaşılacak iki mühim müşkül vardır:

1 — Fabrikalar harp dolayısiyle yıkılmış, harap olmuştur.

2 — Bu fabrikalarda kullanılacak iptidaî maddeleri bulmak imkânsızlaşmıştır.

Ve harp daha uzun müddet devam ettikçe tek tük sağlam kalanların da harap edileceği muhakkaktır.

Gelen telgraflardan öğreniyoruz ki, bizzat Almanya'nın içindeki fabrikalar bile her gün mütemadî bombardımanlarla harap olmaktadır.

3 — YILDIRIM HARBİ - TAHRİP HARBİ:

İşte bunu önlemek içindir ki almanlar harbe evelce bir yıldırım harbi şeklinde başlamışlardır. Onların kanaatince kısa bir müddet içinde büyük sanayi merkezleri harap olmadan harp bitecek, ve bu suretle alman sanayi merkezleri tahripten kurtulacaktı.

Fakat harbin seyri, ümit ettikleri gibi çıkmadı. Yıldırım harbi yerini bir tahrip harbine bıraktı. Bu tahrip harbinde filhakika İngiltere de harap olmaktadır. Öyle söylüyorlar ki bazı yerlerde taş üzerinde taş kalmamıştır. Fakat geri yanda meselâ Hamburg da, Kiel de, Bremen de, Kolonya da ve hatta onlara ilâveten 23 mart gecesi yapılan bombardımanlardan sonra Berlin de aynı vaziyettedir... Yalnız arada şu fark vardır: İngiltere'nin İmparatorluk kaynakları, el değmemiş bir halde duruyor, Almanya'nın bütün sanayi merkezleri, yani mevcudu tükeniyor. Bir yıldırım harbi Almanya'nın lehine ise, bir tahrip harbi de İngiltere'nin lehinedir. Harp ne kadar uzun sürerse İngiltere hazırlıklarını ve kuvetlerini o kadar çok arttırabilecek, bu esnada Almanya da o nisbette zarar görecektir.

Zamanın harpte bir tarafa müsbet, diğer tarafa menfi bir şekilde oynadığı rolü göz önünden uzak tutmamak lâzımdır.

Bir harpte katî neticede âmil olan unsurlar malûmdur:

1 — Taktik,

2 — İnsanların miktarı ve cesareti,

3 — Malzeme.

Taktik üstünlüğünde İngilizlerle Almanlar arasında bir mukayese yapmak faydasızdır. Birisinin diğerinden üstün olduğunu iddia edemeyiz. İnsan mevcudu ve insan cesaretine gelince, bu, iki tarafta da müsavidir. Binaenaleyh kala kala malzeme üstünlüğü kalmaktadır. Harbin uzun sürmesi de İngilizlere bu malzeme üstünlüğünü temin etmekte ve almanların vaziyetini sarsmaktadır. Bir de buna bütün dünya efkârı umumiyesinin ingilizlerin lehinde olduğunu ve ingiliz tezine mağnevî bir müzaharette bulunduğunu ilâve ederseniz, bu harpten İngil-

tere'nin muzaffer çıkmaması için hiç bir sebep yoktur.

4 — DÜNYA EFKÂRI UMUMİYESİ:

Dünya efkârı umumiyesi dediğimiz zaman bunun üzerinde ısrarla durmak gerektir. Çünkü dünya efkârı umumiyesi, bugünkünden çok daha iyi bir dünyaya muhtaçtır, onu özlemekte ve onu tutmaktadır. Bütün müzaharet ingilizlerin tarafındadır. Biz eminiz ki, bugün zorla ve kuvetle mihvere ve yahut üçüzlü pakta girmiş olan memleketlerde bile için için, hür yaşamak, tam istiklâle kavuşmak arzusu kaynamaktadır. Lord Halifax, Vaşington'da İngiltere'nin harp sonrası gayelerini anlatırken, bunun, bütün hür milletlerin elbirliği ile kurulacak yeni bir dünya nizamı olduğunu söylemiştir. Elbette ki, bu hür milletler, bu yeni nizama daha büyük bir arzu ve iştiyakla bağlanacaklardır. Bu yeni nizam, alman İktısat Nazırı doktor Funck'un, Almanya'nın yalnız sınaî madde verdiği ve buna mukabil yalnız ziraî madde aldığı ve içinde Reichsmark'ın yegâne para olduğu memleketler nizamı değildir. Çünkü bu nizam Osmanlı İmparatorluğunu iktısaden esaret altına alan kapitülâsyonlar nizamından farksızdır.

Lozan'da Kapitülâsyonları yıkan Büyük İsmet İnönü'yü bugün Millî Şef olarak başında tutan ve onun etrafında millî birliğini kuran türk milleti başka hiç bir sebep olmasa bile bu kapitülâsyon rejiminin 20 nci asır ifadesi olan "Yeni Nizam"ı başka milletler için dahi hoş göremezdi.

Onun içindir ki başka milletleri istilâ emellerine bir nevi iptidaî madde gibi kullananlara karşı, daha basiretli hareket etmek lüzumuna kail oldu. Bâhusus, harbin bu şekli alacağını tahmin etmiyenler, Türkiye'yi bugün İtalya gibi mahiyetini tamamiyle meydana vuran bir millete peşkeş çekmek istiyorlardı!

Bu itibarla Türkiye, İngiltere ile işbirliği yapmıya karar verdi. İngiltere'nin harbi kazanmak için malik olduğu büyük kaynakların onun nihaî zaferini temin edeceği bir tarafa bırakılsa bile dâvası asîldi:

Hür memleketleri zulümden kurtarmak ve dünyayı daha saadetli ve daha refahlı bir hale ulaştırmak!

İstiklâl için Millî Mücadele'yi yapmış olan Türkiye'nin en asîl tezi tutacağı şüphesizdi!...

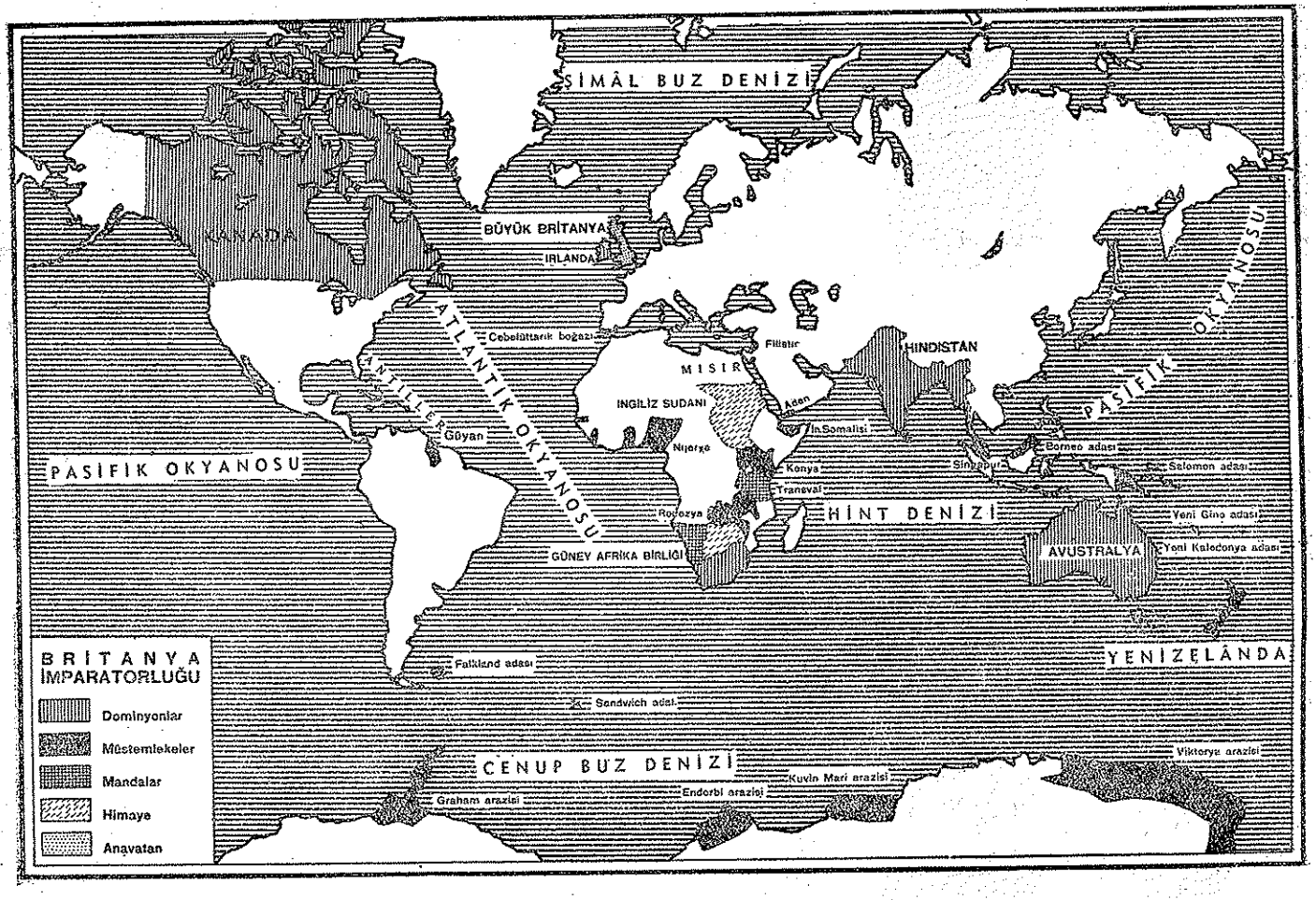
Bu suretle Türkiye, hem kendi asîl hislerini beslemiş, hem de tehlikeler karşısında tedbirlerini almıştır. Şurasını bir defa daha tekrar edelim ki, Türkiye İngiltere ile ittifak etmekle kimsenin aleyhinde, hiç bir devlete karşı vaziyet takınmış değildir. Bu ittifak olsa olsa, Türkiye'ye fena niyet besliyenlere karşı bir ikazdır.

Eğer Türkiye İngiltere ile ittifak etmeseydi, gene de daima herhangi bir tecavüze karşı, tıpkı istiklâl mücadelesinde olduğu gibi çoluğiyle, çocuğile, ihtiyarı ile, genci ile karşı koymıya hazırdı! Topyekûn harbin ilk misalini tarihe Türkiye vermiştir. Bundan çekindiği yoktur. Çekineceği yoktur. Fakat şurası muhakkaktır ki, harp ancak her türlü vasıtaların işlemediği anda başvurulacak son bir çaredir. Onun içindir ki, Türkiye harpten evel, İngiltere ile ittifak etmiş, ve belki de bu sayede harp tehlikesini önlemiştir.

SON

Bu kitabı bitirip te altına "Son" kelimesini yazdığım anda beni böyle bir eser hazırlayıp neşretmek hususunda teşvik eden Rize mebusu Doktor Saim Dilemre'ye teşekkür etmeği bir borç sayarım. Eminim ki, muhterem doktor böyle bir kitabın intişar sahasına çıkmasından müellifi kadar derin bir haz ve heyecan duymaktadır.

M. F. F.

ŞİMÂL BUZ DENİZİ
KANADA
BÜYÜK BRİTANYA
İRLANDA
Cebelitarık boğazı
ATLANTİK OKYANOSU
Filistin
MISIR
HİNDİSTAN
İNGİLİZ SUDANI
Aden
İn.Somalisi
PASİFİK OKYANOSU
Güyan
Nijerya
Singapur
Borneo adası
Selomon adası
Konya
Transval
Rodezya
HİNT DENİZİ
Yeni Gine adası
AVUSTRALYA
Yeni Kaledonya adası
GÜNEY AFRİKA BİRLİĞİ
YENİZELÂNDA
Falkland adası
Sandwich adası
Viktorya arazisi
CENUP BUZ DENİZİ
Kuvin Mari arazisi
Enderbi arazisi
Graham arazisi
BRİTANYA İMPARATORLUĞU
Dominyonlar
Müstemlekeler
Mandalar
Himaye
Anavatan